

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889 – 1956)

YAŞAM ÖYKÜSÜ

Reşat Nuri Güntekin'in babası Hacı Nuri Bey, İstanbullu eski bir aile olan Çubukçuzadeler'e mensuptur. Bu ailenin atalarının yeniçeri yorgancı ortalarıyla ilgisi olduğu bilinmektedir. Nuri Bey'in büyükbabası söz konusu yeniçeri ortasında ağalık yapmıştır. Küçük yaşlarda babasız kalmış olan Nuri Bey, dayısı Miralay Asım Bey tarafından büyütülmüş ve onun tarafından Askerî Tıbbiye'ye öğrenci olarak yazdırılmıştır. Böylece Reşat Nuri Güntekin'in babası Nuri'nin annesinin babası Yaver Paşa, Mengene Ağasının kızı Ayşe Hanım'la evlenerek Mengene ailesine damat olur. Yazarın annesi Lütfiye Hanım Yaver Paşa'nın üçüncü kızıdır. Oldukça kibar, ince ve kitap okumaya çok düşkün bir hanımefendi olarak bilinir. Reşat Nuri Güntekin'in Reşide adında bir kız kardeşi vardır. Ancak Reşide çok genç yaşta yakalandığı hastalığa yenik düşüp hayata gözlerini kapamıştır. Nüfus kayıtlarına göre Reşat Nuri Güntekin'in doğum yılı 1892 olarak bilinir. Ancak yapılan araştırmalar sonucunda 25 Kasım 1889'da dünyaya gelmiş olduğu anlaşılır. Asıl adı Mehmet Reşat'tır. Babası Nuri Bey Daire-i Umûr-î Sıhhiye üçüncü şubesinde görev yapan bir tabip binbaşısıdır. Çatalca Ordu-yu Hümayun'un sağlık müfettişliğini yapar. Nuri Bey, gençlik yıllarını ve memurluk yaptığı dönemlerdeki boş zamanlarını özellikle Fransızca kitaplar okuyarak geçirmiştir.

Reşat Nuri Güntekin, babasının memur olması dolayısıyla eğitim hayatına çeşitli okullarda devam etmek durumunda kalmıştır. İlk olarak Üsküdar'da bulunan Selimiye Mahalle Mektebi'ne giden Reşat Nuri, daha sonra babasının tayin edilmesinden dolayı Çanakkale'ye gider. İlk bir yıl boyunca burada okula gönderilmemiş olan Reşat Nuri babası tarafından eğitilir. Nuri Bey o dönemlerde Rousseau'nun *Emile* adlı yapıtını okumuş ve oradaki eğitim modelinden etkilenmiştir. Ardından Çanakkale'deki bir mahalle mektebi olan Mekteb-i İptidaiye'ye kaydettirilerek resmî eğitim hayatına kaldığı yerden devam eder. 1900 yılında ilköğrenimini tamamlar. Daha sonra Tahtalı Hoca Mektebi'ne başlamış ve Kal'a-i Sultaniye Mekteb-i İdadisi'ne gitmiştir. Bir buçuk yıl sonra Galatasaray Sultânisi'ne gönderilmiştir. Ardından da İzmir'deki Saint-Joseph Frerler Fransız Mektebi'ne kaydettirilir. Aynı yıllarda Darülfünun'un Edebiyat şubesinin düzenlediği müsabakayı kazanır ve Frerler Mektebi'nden 1908 yılında tasdikname alır. 1912 yılında Edebiyat Fakültesinden mezun olur.

Edebiyat Fakültesinden mezun olduktan sonra Reşat Nuri ilk olarak Bursa Sultanisi'nde görev yapar ve Orta Kısımda Fransızca Öğretmenliği yapar. İlk görev yerinde bir yıl kadar çalıştıktan sonra Reşat Nuri farklı okullarda mesleğini icra eder. İstanbul Beşiktaş İttihat ve Terakki Mektebi'nde Fransızca ve Türkçe Kitabet Öğretmenliği, Fatih Vakıf Mektebi'nde Müdürlük ve Başöğretmenlik, Akşemseddin Mektebi'nde Müdürlük, Feneryolu Murad-ı Hâmis Mektebi'nde Müdürlük, Gazi Osmanpaşa Mektebi'nde Müdürlük ve Başöğretmenlik, Vefa Sultanisi'nde Türkçe Öğretmenliği, İstanbul Erkek Lisesi'nde Türkçe Öğretmenliği, Çamlıca Kız Lisesi'nde Fen Terbiyesi Öğretmenliği, Erenköy Kız Lisesi'nde Edebiyat Öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur. Erenköy Kız Lisesi'nde öğretmen olarak çalıştığı dönemde öğrencilerinden biri olan Hadiye Hanım'la tanışır ve zaman içinde ona derin bir sevgiyle bağlanarak onunla tahminen 1927-1928 yıllarında evlenir. Reşat Nuri Güntekin evlenmiş olduğu Hadiye Hanım'a yazdığı mektuplarda ona "Kıymetli talebem" diye hitap eder. Hadiye Hanım'ın da babası doktordur. Reşat Nuri'den yirmi yaş küçüktür. Hadiye Güntekin'in gençlik yılları dedesinin Şehzadebaşı'ndaki konağında geçmiştir. Çamlıca Ortaokulu'nda ve Erenköy Kız Lisesi'nde öğrenim görmüştür. Nuri Bey 1929 yılında, Lütfiye Hanım ise 1939 yılında hayata gözlerini yumar. 1908 yılında dünyaya gelmiş olan Hadiye Hanım'ın babasının adı Mehmet Tevfik, annesinin adı Fatma Şadiye'dir. Reşat Nuri ve Hadiye çiftinin 1933 yılında Aksel adını verdikleri erkek bir çocukları olur. Fakat Aksel hayatını kaybetmiştir. Hadiye Hanım'a yazdığı mektuplarda Reşat Nuri oğlunu kaybetmiş olmanın verdiği acıyı dile getirmiştir. Kaleme aldığı bir romanının başkarakterine onun adını vermeye niyetlenmiştir. Güntekin çiftinin daha sonra 18.11.1941 tarihinde kız çocuğu olur ve ona Elâ adı verilir.

20 Mart 1929 tarihinde Reşat Nuri Güntekin Dil Heyeti Azalığı görevine getirilir. Ahmet Aziz Bey'in Âsar-ı Atika ve Müzeler Müdürlüğüne atanmasıyla Reşat Nuri Güntekin 26.04.1931 tarihinde Maarif Vekâleti II. Sınıf Müfettişliğine tayin edilir. Maarif müfettişliği yaptığı dönemlerde Maarif

vekaletinde bulunan Hasan Ali Yücel ve Saffet Arıkan'ın ısrarı üzerine milletvekili olmaya karar verir. 3 Nisan 1939 tarihinde altıncı dönem Çanakkale mebusu olarak meclise girer. Yedinci dönemde de yine Çanakkale milletvekili seçilen Reşat Nuri, 5 Ağustos 1946 tarihinde milletvekilliğinden emekli olur. Dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzaladığı kararnameyle 14 Ağustos 1947 tarihinde Millî Eğitim Vekâleti Başmüfettişliği görevine getirilir. Maarif Vekâletinde çalıştığı bu yıllarda aynı zamanda hem Fransa bölgesi Millî Eğitim Ateşesi hem de Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) yönetim kurulu üyeliğini yürütür. Aşırı miktarda sigara tüketmesi nedeniyle akciğerleri iflas eder. Sağlık durumunun kötüye gitmesi üzerine 12 Mayıs 1954 tarihinde emekli olur. Emekliliğinden sonra vefat ettiği döneme kadar İstanbul Şehir Tiyatroları Edebi Kurul üyeliği görevini yürütür. 17.11.1956 tarihinde Haydarpaşa Numune Hastanesi Sağlık Kurulu tarafından verilen raporda akciğerinde neoplasi olduğu teşhisi konur. Tedavi olmak amacıyla gittiği Londra'da 7.12.1956 tarihinde hayata gözlerini yumar. İstanbul'a getirilmiş olan cenazesi Üsküdar'da bulunan Karacaahmet Mezarlığı'na defnedilir.

Ailesinde eğitimli ve okumaya meraklı olan kişilerin bulunması, henüz çocuk yaşlardayken yazarı kitap okumaya teşvik etmiştir. Askerî Tabip Nuri Bey'in farklı alanlarda yazılmış kitaplarla dolu kütüphanesi olduğu bilinmektedir. Türkçe, Fransızca, Arapça ve Farsça gibi farklı dillerde yazılmış eserler bulunduğu gibi farklı türden eserler de bulunmaktadır. Edebiyatı-ı Cedide eserleri, Mesnevi, Hafız şerhleri, Rousseau, Voltaire, Montesquieu ve Bibliotheque Nationale'in çıkardığı kitaplar, Balzac, Zola, Flaubert, Daudet, Taine, Renan, Felis Alcan yazarın okuduğu başlıca yazarlardır. Ülke işgal altında ve yıkılma aşamasında da olsa hem batı hem de doğu edebiyatını özümser. Zira babasının kütüphanesinde bulunan batılı romancıların eserleri onun yazarlık anlayışına rehberlik eder. Yazarın kaleme almış olduğu romanlar, öyküler ve piyeslerin hemen hemen tümünde doğu ve batı edebiyatlarının müşterek yanları yerelden evrensele uzanan çizgide bütünleşir. Onun edebi yapıtlarına kaynaklık eden iki unsur vardır. Bunlar kültür ve medeniyettir. Reşat Nuri'yi yazmaya yönlendiren en önemli etkenlerden biri çocukluğunda dinlemiş olduğu masallardır. Lalası Şakir Ağa Reşat Nuri'ye küçükken masallar anlatmıştır. Çanakkale'de geceleri roman okuyan kadınlar tarafından büyülenir ve bu sayede yazma hevesi derinleşir. Fatma Aliye Hanım'ın *Udî* adlı romanından ziyadesiyle etkilenir. Halit Ziya'nın edebi yapıtlarından etkilenecek öykü yazmayı arzular. Onun edebiyat alanındaki yeteneğini ilk keşfeden Hamdullah Suphi Tanrıöver olur. Reşat Nuri edebiyat hayatına düzyazıdan ziyade imzasız yayınladığı şiirlerle giriş yapar. Ancak şiirlerini kendisi de pek dile getirmemiş olan yazarın asıl tutkusu tiyatro yazarlığıdır.

10 Ağustos 1911 tarihinde Genç Kalemler Dergisi'nde *Eseri ve Zat-ı Mehmet Rauf Bey* adlı yazısı yayınlanır. İlk yazıları Büyük Savaş döneminde *La Pensée Turque* adlı dergide yayımlanır. Bu dergide Türk edebiyatı üzerine yaptığı genel değerlendirilmeler yer alırken Zaman gazetesinde "Temaşa Haftaları" başlığı altında tiyatroya dair makaleler yayımlar. Kaleme almış olduğu ilk öyküsü *Eski Ahbap* (1917) Diken Dergisi'nde yayımlanır. Ardından Zaman gazetesinde Cemil Nimet takma adıyla *Harabelerin Çiçeği* adlı ilk romanı 1918'de tefrika edilir. İlk piyesi *Hakiki Kahramanlık*, 1919 yılında Zaman gazetesinde tefrika edilir. İbnürrefik Ahmet Nuri, Yesarizade Mahmut Esad ve Ahmet Fehim ile birlikte Kelebek adlı mizah dergisini çıkarmaya başlar. Bu dergide farklı takma isimlerle mizahi öyküler yayımlar. Fransız bir yazarın benzer bir konuda roman yazmış olduğunu öğrenmesi üzerine *Harabelerin Çiçeği* yerine *Gizli Elî* ilk romanı olarak kabul eder. Devrin siyasi meselelerini eleştirdiği görülen eser ilk günden itibaren sansüre uğrar. Kendisine hem Türkiye'de hem de dünyada bir romancı olarak şöhret kazandıran *Çalikuşu* adlı romanı aslında *İstanbul Kızı* adını verdiği bir piyes olarak kaleme alınmıştır. Ancak dönemin tiyatro izleyicileri oyunların kent salonlarında geçmesini istediğinden Anadolu'da geçen bir oyunu sahneleyemeyeceğini anlayan yazar oyunu romanlaştıır. Acemilik dönemlerinde daha çok bireysel olaylar ve durumlar üzerine yazan yazar, olgunluk döneminde bireyleri toplumun meseleleriyle birlikte kurgusal bir dünyada eyleyen haline getirir. İlk romanlarında görülen aşk izleği sonraki romanlarında geri planda kalarak asıl vakayı destekleyen bir unsur olarak kendini gösterir. Reşat Nuri'nin aşk izleğini işlediği romanlarında halk edebiyatından esinlendiği görülür. Halit Ziya'yı üstatlarından biri olarak kabul eder ve onun romancılığını örnek alır. Kent romancılığının öncüsü olarak kabul edilen Halit Ziya'yı örnek almasının yanı sıra Reşat Nuri, kentin ve kent insanının sorunlarının dışına çıkarak Anadolu'yu edebiyatın uzamı ve konusu haline getirir. Romanlarının başkarakterleri içsel bir yolculuğa çıkan, eksiklerini tamamlamaya çalışan ve yaşam mücadelesine atılan idealist tiplerdir. Anlatılarındaki uzam ve zaman genel olarak Cihan Harbi dönemlerindeki İstanbul olsa da savaşı cephenin gerisini ele alarak aktarır. *Yaprak Dökümü* adlı eseriyile romancılıkta olgunluk dönemine giren Reşat Nuri kişisel meseleler yerine toplum içinde var olma ve kendilik değerlerini ele almaya başlar. Ona göre insanın gençlik yılları şairlik, olgunluk yılları ise romancılık için elverişlidir. Zira yazara göre romancı insanın iç yüzünü anlamak zorundadır.

Romancı çok görmek ve insanla toplum hakkındaki düşüncelerini genişletmek zorundadır. Gündümlü bir yazar olan Reşat Nuri topluma yön vermeye çalışır ve bir mensubu olduğu toplumda gördüğü aksaklıkları yermek için eleştirel gerçekçiliğe de başvurur. *Yeşil Gece* adlı romanını Zola'nın *Vérité* adlı romanından esinlenerek kaleme almıştır. Acemilik dönemlerinde kaleme almış olduğu edebi eserler çoşumcu-gerçekçi bir anlayışa sahip olsa da olgunluk dönemindeki eserlerinin eleştirel gerçekçi bir biçime sahip olduğu görülmektedir.

ESERLERİ

Roman

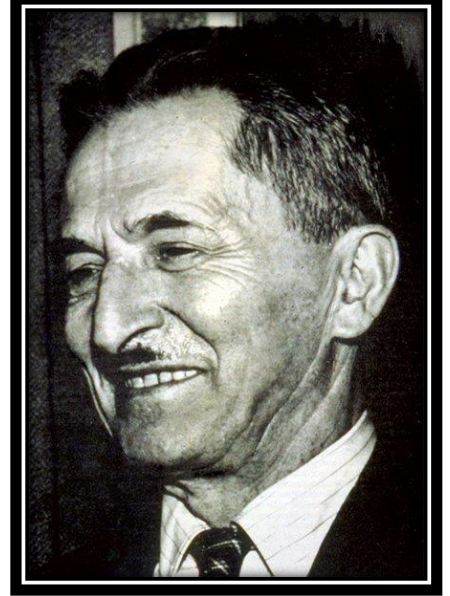
Çalığışu (1922)
Gizli El (1924)
Damga (1924)
Dudaktan Kalbe (1924)
Akşam Güneşi (1926)
Bir Kadın Düşmanı (1927)
Yeşil Gece (1928)
Acımak (1928)
Yaprak Dökümü (1930)
Kızılıcak Dallar (1932)
Gökyüzü (1935)
Eski Hastalık (1938)
Ateş Gecesi (1942)
Değirmen (1944)
Miskinler Tekkesi (1946)
Harabeleri Çiçeği (1953)
Kavak Yelleri (1961)
Kan Davası (1962)
Son Sığınak (1962)

Öykü

Roçild Bey (1919)
Recm, Gençlik ve Güzellik (1919)
Eski Ahbap (1960)
Tanrı Misafiri (1927)
Sönmüş Yıldızlar (1928)
Leyla ile Mecnun (1928)
Olağan İşler (1930)

Tiyatro

Hançer (1920)
Eski Rüya (1922)
Ümidin Güneşi (1924)
Gazeteci Düşmanı-Şemsiye Hırsız-İhtiyar Serseri (1925)
Taş Parçası (1926)
Bir Köy Hocası (1928)
Babür Şahın Seccadesi-Diş Ağrısı (1931)
Bir Kır Eğlencesi (1931)
Ümit Mektebinde (1931)
Felaket Karşısında-Göz Dağı-Eski Borç (1931)
İstiklâl (1933)
Vergi Hırsız (1933)
Hülleci (1935)
Bir Yağmur Gecesi (1941)
Yaprak Dökümü (1953)
Eski Şarkı (1951)
Balıkesir Muhasebecisi (1953)

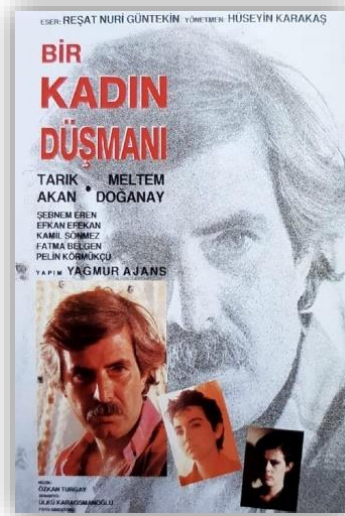
Tanrı Dağı Ziyafeti (1955)
Bu Gece Başka Gece (1956)

Anı

Anadolu Notları I-II (1936-1966)

Diğer

Hakikat (Emile Zola, 1929)
Türk Kiraatı (1930)
Dil ve Edebiyat
Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu (1935)
İlm-i Mantık (Emile Boirac, 1931)
Fransız Edebiyatı Antolojisi (1930)
Kahramanlar (Thomas Carlyle, 1943)
Muhammed'in Hayatı (Emile Dermenghem, 1930)
Üç Asırlık Fransız Külliyyatı (1932)
Tolstoy Hayatı ve Eserleri (1933)
İbsen Hayatı ve Eserleri (1934)
Napolyon'un Düşünceleri (Octave Aubry, 1943)
İtiraflar (Jean-Jacques Rousseau)
Atlı Adam. Diktatörün Romanı. (Drieu La Rochelle)
Yabancı (Albert Camus, 1953)
Don Kişot (Cervantes Saavedra, 1957)
İhtiyar Serseri (Octave Mirbeau)

TEMALAR

ROMAN

TOPLUM

Ataerkillik	Çalıkuşu – Dudaktan Kalbe – Ateş Gecesi – Kan Davası – Miskinler Tekkesi –
Kavak Yelleri	
Toplumsal Sınıf	Acımak – Damga – Gizli El – Kızılıcık Dalları – Yaprak Dökümü
İnanç	Gökyüzü – Yeşil Gece
Gelenek	Son Sığınak – Yaprak Dökümü
Bilim	Yeşil Gece
Cinsiyet	Eski Hastalık

SİYASET

Çatışma	Damga – Gökyüzü – Yeşil Gece – Ateş Gecesi – Eski Hastalık – Kan Davası –
Miskinler Tekkesi – Kavak Yelleri	
Başkaldırı	Değirmen
Savaş	Gizli El – Eski Hastalık

ADLÎ

Adaletsizlik	Acımak
Suç	Kızılıcık Dalları
İntikam	Kızılıcık Dalları

AHLAK

Görev	Acımak – Yeşil Gece
Diğerkâmlık	Akşam Güneşi

İLİŞKİ

Aşk	Acımak – Bir Kadın Düşmanı – Çalıkuşu – Damga – Dudaktan Kalbe – Gizli El
– Ateş Gecesi – Eski Hastalık – Akşam Güneşi – Kavak Yelleri	
Sevgi	Gökyüzü – Harabelerin Çiçeği – Kızılıcık Dalları
Şehvet	Dudaktan Kalbe
Arkadaşlık	Son Sığınak – Kan Davası
Aile	Yaprak Dökümü
Babalık	Miskinler Tekkesi

TİN

İstirap	Acımak – Gökyüzü – Harabelerin Çiçeği
Yabancılaşma	Bir Kadın Düşmanı – Gizli El – Yaprak Dökümü – Kavak Yelleri
Ötekileşme	Damga – Kızılıcık Dalları – Miskinler Tekkesi
Korku	Değirmen

TAKSİR

Açgözlülük	Acımak – Yaprak Dökümü
İtibar	Gizli El
Hırs	Bir Kadın Düşmanı
Çürüme	Çalıkuşu - Değirmen
İhtiras	Son Sığınak

TAHKİK

Kaçış Bir Kadın Düşmanı – Kavak Yelleri
Arayış Çalikuşu – Kızılıcak Dalları – Kan Davası – Miskinler Tekkesi
İç Gözlem Dudaktan Kalbe
Umut Son Sığınak – Yeşil Gece

GEÇMİŞ

Anı Son Sığınak

DEĞİŞİM

Geçicilik Ateş Gecesi – Akşam Güneşi

TİYATRO

TOPLUM

Ataerkillik Eski Şarkı – Hülleci
Toplumsal Sınıf Yaprak Dökümü – Balıkesir Muhasebecisi
Din Hülleci
Eğitim Bir Kır Eğlencesi – Ümit Mektebinde
Terbiye Felaket Karşısında – Göz Dağı
Bilim ve Teknoloji Bir Yağmur Gecesi

SİYASET

Savaş Eski Şarkı
Baskı Bir Kır Eğlencesi – İstiklâl – Tanrı Dağı Ziyafeti
Liderlik Tanrı Dağı Ziyafeti

ADLÎ

Adaletsizlik Eski Şarkı
Suç İstiklâl – Ümit Mektebinde
Ceza Ümit Mektebinde

İLİŞKİ

Aşk Eski Şarkı
Evlilik Hülleci

TİN

Yabancılaşma Yaprak Dökümü – Balıkesir Muhasebecisi – Bir Yağmur Gecesi
Korku Dış Ağrısı – Tanrı Dağı Ziyafeti
Pişmanlık Dış Ağrısı

AHLAK

Dayanışma Bir Kır Eğlencesi – Bir Yağmur Gecesi
Vatanseverlik İstiklâl – Vergi Hırsız

TAKSİR

Açgözlülük Yaprak Dökümü – Babür Şahın Seccadesi – Hülleci – Tanrı Dağı Ziyafeti
Gurur Eski Şarkı – Eski Borç
Onur Yaprak Dökümü

DÜZMECELİK

Sahtekârlık	Babür Şahın Seccadesi – Balıkesir Muhasebecisi – Şemsiye Hırsızı – İhtiyar Serseri – Vergi Hırsızı
Kendini Kandırma	Balıkesir Muhasebecisi
Kandırma	Gazeteci Düşmanı

ÖYKÜLER

Eski Ahabap	Sahtekârlık – Kayıp – İç Gözlem
Boyunduruk	Nefret – Sevgi – Aile
Olağan İşler	Aşk – Pişmanlık – Yalan – Yalnızlık – Düzenbazlık – İş – Adaletsizlik – Aldanma – Görgü – Aldatma – Korku – Baskı – Gurur – Ceza – Utanç – Umursama
Salgın	Suç – Görev – Ceza
Madalyonun Ters Tarafı	Aldatma – Sevgi
Sönmüş Yıldızlar	Umutsuzluk – Aşk – Fedakârlık – Arzu – Kandırma – Sadakatsizlik – Pişmanlık – Ölüm – Yalan – Aldatma – Korku – Kayıp – Merhamet – Dayanışma – Evlilik – İhtiras – Çatışma – Açgözlülük – Sahtekârlık
Tanrı Misafiri	Aldatma – Hayal – Çocukluk – Aldanma – Evlilik – Yalan – Güç – Çatışma – Mutluluk – Adalet – Samimiyetsizlik – Nâdürüstlük – Kimlik – Yeniyetmelik – Pişmanlık – Öfke – Sahtekârlık

ROMANLAR

Genel bakış Romancılık yaşamına 1920'li yıllarda başlamış olan Reşat Nuri ölene kadar roman yazmaya devam etmiştir. Ölümünün ardından da bazı romanları yayımlanmıştır. Kalem almış olduğu romanlardaki anlatılarda romancı özellikle Mütareke Dönemini, Cihan Harbini ve Kurtuluş Savaşı yıllarında cephe gerisindeki toplumu ele alıp irdellemektedir. Acemilik dönemlerinde kaleme almış olduğu romanların temel izleği genellikle aşk olsa da romancı zaman içinde anlatılarının bir aşk vakası üzerine temellendirir ve mümkün olduğunca toplumsal sorunları irdelemeye başlar. Eleştirel gerçekçi bir üslupla kaleme almış olduğu romanlarda savaş, aşk, siyasi çatışma, ataerkillik, cehalet, eğitim, kalkınma, bilim ve teknoloji ve yoksulluk gibi izlekleri sıklıkla işler. Bunların haricinde açgözlülük, hırs, aşk, şehvet, ihtiras, ötekileşme ve yabancılaşma gibi insan psikolojisine dair izlekleri de romanlarında işler.

1. Toplum

1.1. Ataerkillik

Çalikuşu *Çalikuşu* adlı romanın başkarakteri olan Feride İstanbul'daki teyzesinin evini terk edip Anadolu'ya giderek öğretmenlik yapmaya başlar. Teyzesinin evinden ayrılıp hayata atıldığı günden itibaren erkek egemen bir dünyayla baş başa kalır. Anadolu'da öğretmenlik yapmak amacıyla başvuru yaptığı Maarif Müdürü bir erkektir. Genç bir kadın olmasından dolayı zaman zaman küçümsenip hor görülür. Öğretmenlik yapmak amacıyla gitmiş olduğu Anadolu vilayetlerinde çoğu zaman erkeklerin tacizine uğrar. Reşit Bey'in kendini beğenmiş ve züppe oğlu Cemil, Burhanettin, Hafız Kurban ve diğer bazı erkek karakterler onunla birlikte olma konusunda aşırı ısrarcı olurlar. Tamamen erkeklerin kontrolü altında olan bir dünyada tek başına ayakta durmaya çalışan Feride onurunu ve haysiyetini korumakta zorluk çeker. Nişanlanmış olduğu Kâmran İsviçre'de tanıştığı bir kadınla gönül ilişkisi yaşar ve bir süre sonra onu yüz üstü bırakarak ülkesine geri döner. Evini terk ettikten yıllar sonra da bir türlü unutamamış olduğu eski nişanlısının başka bir kadınla evlenip çocuk sahibi olduğunu öğrenir. Anlatının başkarakteri olmasına rağmen Feride olaylar ve durumlar karşısında oldukça etkisiz kalır. Fakat karşılaşmış olduğu olumsuz durumlara "Hayır" diyerek direnç gösterir.

Kan Davası Romancının kaleme almış olduğu eserin derin anlatısında Türkiye Cumhuriyeti toplumunun ve Anadolu halklarının üstyapıları ve altyapılarıyla ilgili önemli bilgiler verilir. Derebeylik

düzeninden çıkılmış ve Cumhuriyet ilan edilmiş olsa da birçok bölgede eski alışkanlıklar ve gelenekler devam etmektedir. Yukarı Sazan ve Aşağı Sazan köyleri ataerkil toplumsal normların baskın geldiği uzamlardır. Halk çoğunlukla hurafelere inandırılarak yönetilir ve bir lidere tâbi olma eğilimi kendini göstermeye devam etmektedir. Aşağı Sazan ve Yukarı Sazan köyleri aralarındaki anlaşmazlıkları ve meseleleri şiddete başvurarak çözmeye çalışır. Karakterlerin hâlâ en ilkel memeli içgüdüleri ve davranış şekilleriyle hareket ettikleri görülür. Toplumu oluşturan dinamiklerin yeni düzenden ziyade eski düzene ait olduğu görülür. Bu durum da düzenle halk arasında bir çatışma yaşanmasına sebep olur. Yukarı Sazan köyüne devlet kurumlarının ve yetkililerinin hiç gitmemiş olması da bu durumun en önemli göstergelerinden bir tanesidir.

Miskinler Tekkesi *Miskinler Tekkesi* adlı romandaki gerçek zaman Meşrutiyet öncesinden başlayıp Cumhuriyet sonrasına kadar uzanmaktadır. Din-tarım toplumu olan Osmanlı İmparatorluğu'nda her şeyin sahibi olan saltanat insanlara da sahiptir. Dolayısıyla padişahın kulları konumunda olan insanlar padişahın lütfu ve inayetiyle çeşitli imtiyazlar kazanmaktadırlar. Ayaktakımı padişahın kendilerine verdiği sadakayla ancak çeşitli imtiyazlara sahip olabilmektedir. Meşrutiyetin ilanı ve ardından Cumhuriyet rejimiyle bunun değişeceği sanılır fakat beklenen olmaz. Meşrutiyetle birlikte iktidarı İttihatçılar alır ve onlar toplumun kutuplaşmasına sebep olur. Yapılan ayrımcılıklar nedeniyle birçok insan mağdur olur. Cumhuriyetin ilanından sonraysa ülkede yavaşça gelişmekte olan sermayedarların padişahın yerini aldığı görülür. Dolayısıyla altsınıfa mensup olan kişilerin sınıf atlayabilmek için üstlerine yaranması, dalkavukluk etmesi ve el avuç açması gerekmektedir. Üstün olan azınlık bir kesim haricinde toplumu oluşturan çoğu kesim dilenci gibi sadaka bekleyerek yaşamaktadır. Kişinin gösterdiği emekten ve sahip olduğu yeteneklerden ziyade kişi sahip olduğu maddi imkanlarla itibar görür. Toplumdaki ahlaki çürüme bütün ülkenin âdeta Miskinler Tekkesi'ne dönüşmesine sebep olmuştur.

1.2. Toplumsal Sınıf

Kızılıcak Dalları Reşat Nuri Güntekin'in *Kızılıcak Dalları* adlı romanındaki anlatı kişileri iki farklı toplumsal sınıfın temsilcileri konumundadırlar. Gülsüm, İsmail, Yorganlı, Lala Tahir Ağa, Nevnihal Kalfa, Karamusallı, Sütnine Nefise ve Aşçı Dursun gibi karakterler alt tabakaya mensupken Nadide Hanım, Feridun Bey, Bülent, Selim, Seniye, Dürdâne ve Naciye üst tabakaya mensuptur. Bir nevi kul durumunda olan alt tabakaya mensup anlatı kişileri soyut değerlere önem verip bunların arayışı içindeyken efendi durumunda olan üst tabakanın mensupları da daha çok somut şeylerin peşindedirler. Beş farklı cephede ülkesi için savaşmış olan Yorganlı her şeyini kaybetmiş ve isimsiz bir kahramana dönüşmüşken hiçbir mücadele vermemiş olan Nadide Hanım gibi karakterler sefahat içinde yaşamaktadırlar. Şekip Paşa Konağı'na evlatlık olarak alınan Gülsüm'e başlarda iyi davranılmışsa da asıl amaç onun gençliğini ve iyi yönlerini sömürmektir. Nadide Hanım gibi konağın efendileri olan karakterler maddi ve manevi olarak Gülsüm'den faydalanıp onu sömürmeyi amaçlamaktadırlar. Romanın adından da anlaşılacağı gibi şiddet ve ceza alt sınıfı indirip ehlileştirilenin en iyi aracıdır. Efendilerinin emirlerine itaat etmeyip arzularını yerine getirmeyen Gülsüm şiddete maruz kalır veya cezaya mahkûm edilir. Determinizmin yasaları gereği karakterlerin doğup büyümüş olduğu ortam onların bütün hayatını şekillendirir. Toplumsal adaletsizlik karakterler üzerinden yaşanan sınıf çatışmasıyla yansıtılır.

Acımak Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu *Acımak* adlı romanda Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemiyle Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki orta sınıfın iç dinamikleri ve dış dinamikleriyle ilgili önemli bilgiler verilir. Özellikle devlet memuru olan orta sınıfın ve tüccarların yaşadığı iç çatışmalar ve trajediler yazarın gerçekçi uygulamaları ışığında okurun gözleri önüne serilir. Güntekin'in eserindeki orta sınıfa mensup olan karakterler idealist ve topluma hizmet eden karakterlerle bencil ve kötücül karakterlerden oluşur. Bunların sürekli bir çatışma halinde oldukları ve birbirlerini diyalektik bir şekilde etkiledikleri görülür. Toplumun üst sınıflarına mensup olan karakterler arasında genel olarak çıkar ilişkisine dayanan kirli ilişkiler olduğu görülür.

Yaprak Dökümü *Yaprak Dökümü* adlı romanında da toplumun belirli bir kesiminin siyasi, iktisadi, sosyal ve eğitsel durumuna ışık tutan Reşat Nuri Güntekin, Osmanlı Hanedanlığı'nda üst düzey memur olarak görev yapan Ali Rıza Bey'in şahsi hayatına ve onunla aynı toplumsal sınıftan olan karakterlere odaklanır. Sancakbeyi seviyesinde üst düzey bir memur olan Ali Rıza Bey Anadolu'nun muhtelif vilayetlerinde mutasarrıflık yapmıştır. Bâbîâli'de yetişmiş bir bürokrat olan Ali Rıza Bey toplumun üst sınıflarından biri olarak okurun karşısına çıkar. Varlıklısıdır ve ailesiyle birlikte konaklarda yaşar. Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce bilmesi iyi bir eğitim aldığına göstergesidir. Kentsoylu

insanların özel ve genel durumları üzerine çıkarımlarda da bulunulabilecek eserde karşıt sınıfa yer verilmemiştir. Zira dönemin Osmanlı'sında Batı'dakine benzer bir sınıfsal ayırım da yoktur. Özellikle amele sınıfı yeni yeni ortaya çıkmaya ve gelişmeye başlamıştır.

1.3. İnanç

Gökyüzü Annesini hiç tanımamış ve babasını küçük yaşlarda kaybetmiş olup amcası tarafından varlıklı bir ailede yetiştirilmiştir. Yaşanılan dönemdeki toplumun genel kabullerinin dışında kalarak herhangi bir dine ya da inanca tabii olmayan bir aile tarafından yetiştirilmiş kahraman-anlatıcı hiçbir zaman tanrıya inanma ihtiyacı duymamış ve hayatını doyasıya yaşamıştır. Dönemin Osmanlı aydınlarından esinlenerek Fransız Aydınlanmacılarını kendine yol gösterici olarak kabul etmiş, tamamen özdekçi ve usçu bir dünya görüşünü benimsemiştir. İlerleyen yıllarda evlat edindiği yeğeni Sevim de kahraman-anlatıcıdan oldukça etkilenmiş ve Amerikan Koleji'nde okuduğu yıllarda Protestanlık propagandası yapan kadın öğretmenlerinden birinden öğrenerek katı bir Ateiste dönüşmüştür. Fakat inançsızlığın neden olduğu varoluşsal bunalımın ağırlığı altında zaman zaman içinde ezilmeye başlamış olan karakterler psikolojik olarak zaman zaman derin çelişkiler yaşayan karakterler kendilerini itikadın vermiş olduğu rahatlığa bırakmak isterler. Dindar bir ailede doğup büyümüş olmasına rağmen almış olduğu eğitim sayesinde zamanla Ateist olmuş olan Mükerrerem de inanma ihtiyacını gidermek için İspritizmayla ilgilenir. Usçu gerçekçiliğin neden olduğu varoluşsal bunalım karşısında her geçen gün ezilen Sevim ve kahraman-anlatıcı itikadın vermiş olduğu içsel huzura kendilerini bırakmak isterler.

Yeşil Gece II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinin ardından 31 Mart Vakası yaşanır ancak ayaklanma bastırılmış olsa da ülkenin dört bir yanındaki softalar oldukça etkin hale gelmiş ve her yere yayılmışlardır. Ülkedeki bütün eğitimi ele geçiren softalar medreselerde yetiştirdikleri çocukları miskinliğe alıştıırır, batıllarla hurafelere inandırır, onları sömürdükleri gibi onların yürüyen birer ceset haline getirirler. Müderrisler ve tarikat liderleri avamı istediği gibi şekillendirir ve kendi amaçları doğrultusunda başarıyla kullanır. Toplumsal adaletsizlik, şiddet, ataerkillik, hukuksuzluk, baskı ve cehalet ülke insanını adeta esir almıştır. Ali Şahin'in okuduğu medreselerde öğrenciler sömürülüp kullanılır, kadınlarla çocuklar öldüresiye dövülür, medrese mensupları enfiye gibi uyuşturucular kullanır, medrese hocaları ve yöneticileri sermaye birikimi yapar ve dünyevi zevklerin tadını çıkardıkları görülür. Din adeta çıkarıcı bir kesim tarafından halkı sömürmek için kullanılır. Ali Şahin bu duruma başkaldırarak softalığa karşı savaşı açar.

1.4. Gelenek

Son Sığınak Reşat Nuri Güntekin *Son Sığınak* adlı romanında Batı ve Doğu gösteri sanatları arasındaki farkların ve Türk toplumunun bilhassa kentsoylu Avrupa tiyatrosunu benimseyememiş olmasının nedenleri üzerinde durur. Servet Bey ve Zafer Bey gibi hamiler aracılığıyla Anadolu'yu gezip Batı tarzında oyunlar sergileyen tiyatro topluluğu seyirciye hitap etmeyi başaramaz. Hamiler tarafından yüzüstü bırakılmalarının ardından ancak seyircinin rağbet göstereceği oyunlar oynayarak turneye devam edebileceklerini anlayan oyuncular tuluat, ortaoyunu, meddahlık ve hokkabazlık gibi sanatlara yönelirler. Sanat anlayışını değiştiren tiyatro topluluğu Anadolu coğrafyasında gitmiş olduğu her yerde ilgi ve sevgi görür. Böylece Anadolu'daki taşra vilayetlerinde yaşayan yerlilerin Batı sanatını benimseyemedikleri ve buralarda başarıya ulaşmak isteyen tiyatro topluluğunun mutlaka yerli unsurlara başvurması gerektiği vurgulanır.

Yaprak Dökümü Reşat Nuri Güntekin *Yaprak Dökümü* adlı romanında özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri olan Meşrutiyet'ten itibaren yaşanan Doğu-Batı çatışmasını ailedeki kardeşlerin birbirine düşmesiyle işler. Leyla'yla Necla dünyaya açılıp yeni düzene uyum sağlamak isterken Ali Rıza Bey, Fikret ve Şevket evin kapılarını dış dünyaya tamamen kapatarak ailelerini korumak isterler. Fakat değişen iktisadi ve siyasi dizgeyle birlikte toplumdaki normlar ve dinamikler de kökten değişmeye başlar. Olaylara Darwinci bir gerçekçilikle yaklaşan yazar, koşullara uyum sağlayanların ayakta kalacağını ve diğerlerinin ya benzeştirilip ya da sistemin dışına itileceklerini savunur. Fakat anlatının sonunda aslında herkes kaybeder. Zira yazara göre insani değerlerin çürüdüğü ve önemsiz hale geldiği bir ortamda herkes kaybetmeye mahkûmdur. Necla ve Leyla açgözlülüklerinin, Şevket iradesizliğinin, Fikret ilkelerinin ve Ali Rıza Bey de güçsüzlüğünün kurbanı olur. Yalnızca varlıklı bir avukatın metresi olan Leyla'nın arzuladığı lüks hayata kavuştuğu görülür.

Anamalcı düzen toplumların geleneklerini yıkıp yeni bir düzen oluşturur. Değişen düzenle birlikte eskinin değerlerini taşıyan bir ailenin tamamen yıkıldığı görülür.

1.5. Bilim ve Teknoloji

Yeşil Gece II. Meşrutiyetin ilan edilip İttihat ve Terakki'nin yönetime gelmesiyle birlikte sanayi alanda büyük atılımlar yaşanmasa da düşünsel açıdan önemli değişimler yaşanır. Bir meclisin kurulmasıyla birlikte ilk demokratik adımlar atılır ve bu durum ülkeye kısmen de olsa yansır. Özellikle eğitim alanında önemli atılımlar yaşanır. İdadiler ve iptidailerin yanında öğretmen okulları açılır. Medrese eğitimi terk edip Dârümualliminden mezun olan Ali Şahin çağdaş ve ilerici değerlerin savunucusu olan idealist bir öğretmen olur. Sarıova'da göreve başladığında din derslerini ikinci plana itip müspet bilimlere ağırlık verir. Sarıova'daki softalarla ve gericilikle mücadele eder. Toplumun düşünsel ve kültürel açıdan ilerlemesi için cesur adımlar atar. Bir mühendis olan Necip de yeni düzenin ve toplumun mimarlarından biri olarak rol oynar. Eski düzenin yapılarını yıkıp yeni düzenin yapılarını inşa etmek ister. Türbeler, medreseler ve tekkeler yerine tiyatrolar, sinemalar ve okular inşa edilmesinin planlarını yapar. Fakat her şeyden önce halkın gerici bütün unsurlardan kurtarılmasına yönelik çalışılır.

1.6. Cinsiyet

Eski Hastalık *Eski Hastalık* adlı romanın kadın başkarakteri olan Züleyha, sonradan içine girmiş olduğu ataerkil ve feodal düzen karşısında kendisine biçilmiş olan kadınlık rolüne karşı direnir. Köklerinin nereye dayandığı bilinmeyen bir tarihten gelen bazı geleneklerin anlamsızlığına değinir ve bunlara karşı cephe alır. Ataerkil, feodal ve din-tarım toplumu tarafından zaman içinde biçimlenmiş olan kadın cinsiyeti Züleyha'da karşılık bulmamaktadır. Kadınlara dayatılmak istenen toplumsal cinsiyet kalıplarını kırmak isteyen Züleyha, içinde bulunduğu topluma karşı bireysel bir mücadele verir. Eğitim hayatına devam etmek ve kendi ayakları üzerinde durmak isteyen Züleyha ailesi tarafından engellenir. Babasının gönlünü hoş etmek için Yusuf'la evlenir. Ancak Züleyha Yusuf'a karşı asla boyun eğmez ve kendisi için biçilmiş olan kadınlık kalıplarını reddeder. En sonunda Züleyha-Yusuf çifti boşanır. Boşandıktan sonra Yusuf'la arkadaş olarak bir araya gelen Züleyha ona karşı yargısız infaz yaptığını fark eder. Zira Züleyha'nın tutumu ve davranışları tamamen toplumsal cinsiyete karşı olmaktan ziyade içinden geldiği kentsoylu sınıftan da kaynaklanmaktadır. Yusuf'u ruhsuzluk ve cehaletle itham etse de Yusuf Fransa'da eğitim almıştır. Anlatının sonunda ikili birbirinden ayrılır. Züleyha İstanbul'a döner ve kendi ayakları üzerinde durana kadar Yusuf'tan nafaka almayı kabul eder.

2. Siyaset

2.1. Çatışma

Kavak Yelleri Reşat Nuri Güntekin'in *Kavak Yelleri* adlı romanının ana anlatısında Doktor Sabri'nin Celile'ye duyduğu aşk ve Celile'nin ölümünden sonra yakalandığı kaçış arzusu işlense de anlatının arka planında toplumsal birçok olay, durum ve olgu da işlenmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra yeni devrimlerin güdümünde yeni okullar açılmaya başlanmıştır. Eski düzeni temsil eden medreseler yerine laik ve bilimsel eğitim veren okullar açılır. Yeni okullar özellikle Anadolu insanı tarafından kolayca benimsenmez. Bundan dolayı halk arasında alttan alta yeni okullara karşı bir düşmanlık beslendiği görülür. Aynı zamanda gençlerle yaşlılar arasında da bir eski-yeni çatışması yaşandığı görülür. Gazi tarafından ikinci bir siyasi partinin kurulacağı haberi üzerine bütün muhalifler yeni partinin çatısı altında toplanmaya başlar. Mevcut hükümetin devrimlerinden, ıslahatların ve uygulamalarından hoşnut olmayan herkes yeni kurulan partiye katılır. Emile Zola'nın *Vérité* adlı romanında da tematik olarak benzer bir çatışma söz konusudur.

Eski Hastalık *Eski Hastalık* adlı romanda göze çarpan başlıca izleklerden biri de çatışmadır. Özellikle Tanzimat dönemiyle birlikte Osmanlı Devleti yüzünü tamamen Batıya dönmüş ve eğitim, siyaset, iktisat, toplum ve askeriye gibi alanlarda Batılılaşmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin ayrıcalıklı sınıfları Avrupa'ya gitmeye ya da Osmanlı sınırları içindeki Avrupa menşeli mekteplerde eğitim almaya başlamışlardır. Dolayısıyla zaman içinde İstanbullularla Anadolu lular arasında bir eski-yeni çatışması patlak verir. Hariciyede görev yapan Şevket Bey'in İstanbul'daki evinde büyümüş ve Amerikan Koleji'nde okumuş olan Züleyha, davetlerde, oyunlarda, danslarda ve kayık gezileriyle vakit geçirir. Batılı değerleri, davranışları ve tutumları benimsemiştir. Onun aksine Yusuf ise bir asker ve memurdur. Daha sonraysa çiftçilik yapmaya başlamıştır. Hayatı yaşayarak öğrenmiş ve hem

savaşarak hem de çalışarak ülkesine faydalı olmuştur. Bütün bunların yanında Yusuf Fransa'da eğitim almıştır. Savaş yıllarında Batının ikiyüzlülüğüne de şahit olmuş olan Yusuf Züleyha'ya nazaran oldukça gerçekçidir. Yani eserde bir hayâliyyun-hakîkiyun tartışması olduğu da dikkati çekmektedir.

Damga Reşat Nuri Güntekin'in *Damga* adlı romanında geçen anlatının gerçek zamanı Meşrutiyet öncesi ve sonrasını kapsamaktadır. Saltanat elindeki gücü devlet kurumlarını ihya etmek amacıyla değil halkı baskı altında tutmak için kullanmaktadır. Bundan dolayı ülkedeki eğitimli aydın sınıf Meşrutiyet talebinde bulunmaktadır. Jön Türkler ve İttihat ve Terakki üyeleri Meşrutiyetin ilan edilmesi ve padişahın yetkilerini kısıtlayıp yürütmenin meclise devredilmesi için gizli faaliyetler yürütmektedir. Hürriyet yanlılarının taleplerine karşı çıkan saltanat ihtilalcileri hafiyeler aracılığıyla yakalamak ister ve jurnallenme vakaları her geçen gün artar. İdadide tanıştığı Celâl aracılığıyla ihtilalci ve ilerici düşüncelerle tanışmış olan İffet, mensubu olduğu sınıfın bilincinden saparak adalet arayışına girer. Adaletle olan tutkusu ve inancı nedeniyle Darülfünunda Hukuk okumaya karar verir. Yirmili yaşlarına geldiğinde Meşrutiyet ilan edilse de gerçekleşen ihtilal beklentileri yeterince karşılamaz. Zira toplumdaki yozlaşma eskiden olduğu gibi devam eder. Mecliste yer alan mebuslar aynı zamanda ticaret yaparak sermaye birikimine başlarlar. Bu da halk tabakasındaki gelir dağılımı adaletsizliğinin her geçen gün artmasına neden olur. Aşkın yanında ideolojik saplantıları da İffet'in vehimlerinden biri olur. Zira babası da bu siyasi çatışma sonucunda Midilli'ye sürgün edilmiş ve bu sürgün İffet'in babasını kaybetmesine ve iki buçuk yılının heba olmasına neden olur. Aynı zamanda İffet, sürgün bir paşanın oğlu olmakla damgalanır.

2.2. Başkaldırı

Değirmen Reşat Nuri Güntekin'in *Değirmen* adlı romanındaki toplum ve bürokrasi derin bir çürümeye ve yozlaşmaya maruz kalmış olsa da Meşrutiyetin ilanıyla birlikte toplumda aydın bir kesim ortaya çıkmıştır. Anlatıda aydınlanmacı olup gerici düzeni eleştiren anlatı kişileri Mühendis Deli Kâzım ve Muallim Ahmet Mâsum'dur. İttihatçı bir bilince sahip olan ikili softalık düzenini eleştirir. Sözde deprem nedeniyle bölgeye yapılan yardımların medreseler ve tarikatlar için değil okullar ve ihtiyaç sahipleri için kullanılmasını isterler. Bir mühendis olarak Deli Kâzım'a yeni düzeni inşa etme görevi verilmiştir. Yaşanan deprem nedeniyle eski düzenin yapılarının yıkılmasından sonra yeni düzenin yapılarını inşa eder. Muallim Ahmet Mâsum ise toplumu bilinçlendirmek ve yeni insanı inşa etmekle görevlidir. Meşrutiyetin ilanıyla birlikte devrimin ülkeye kazandırmış olduğu değerlere inanır ve bunlara sahip çıkarlar. İttihatçı bir bilinçle hareket ederek toplumu ileri götürmeye ve çağı yakalamasını sağlamaya çalışırlar.

2.3. Savaş

Gizli El Güntekin'in *Gizli El* adlı romanının ortaya çıkış serüveniyle ilgili vermiş olduğu ifadeye göre kendisi özellikle savaşta varsıllaşmış olan kişileri ve bu kişilerin devlet yetkilileriyle ne tarz ilişkiler kurduklarını anlatmak istemiştir. Fakat esere uygulanan sansür nedeniyle yazar anlatısının temelini bir aşk hikâyesine oturtmak zorunda kalmıştır. I. Dünya Savaşı birçok varsılın daha da varsıllaştığı ve yoksullarına açlıkla ölüme mahkûm oldukları bir olaydır. Ülkede üretilen temel gıda maddeleri ve diğer ürünler yeterli demiryolu ve vagon olmadığı için ihtiyaç sahibi yerlere ulaştırılamamaktadır. Bu yüzden Şeref Bey Miralay Murat Bey'in teşvikiyle vagon ticaretine girer. Şirketler ve devletler arasında yapılan anlaşmalar sayesinde kısa sürede büyük meblağlar kazanılır. Bu sırada devasa boyutlardaki kitleler toplu halde hayatlarını kaybeder. Özellikle Çanakkale Cephesi'nden bazı bölümlerde bahsedilmektedir.

Eski Hastalık *Eski Hastalık* adlı romandaki anlatının geçtiği Millî Mücadele dönemi oldukça önemlidir. Özellikle Ali Osman, Yusuf, Enise Hanım, Midillili, Kaptan, Sakızlı gibi anlatı kişilerinin hayatını derinden etkilemiş ve değiştirmiş bir dönemdir. Yusuf'la Ali Osman ne zaman yan yana gelseler harp yıllarından konuşmaktadırlar. Zira yapılan fedakârlıklar, çekilen cefalar ve askerler arasındaki dayanışma destansı bir dille anlatılır. Mütareke yıllarında işgal altında olan İstanbul'da yaşamış olan Züleyha Amerikan Koleji'nde eğitim almıştır. Dayısı Şevket Bey ise sürekli olarak Fransız sefarethanesine gidip gelmektedir ve farklı sefarethanelerdeki davetlere katılmaktadır. Aynı dönemde Yusuf ile Ali Osman ise Adana'da işgalci Fransız askerlerine karşı gayrinizami harp yürütmektedir. Anlatıdaki her anlatı kişisi harpten farklı şekillerde etkilenmiştir. Bu etkilenmeler arasında benzerlikler olduğu gibi farklılıklar da vardır.

3. Adli

3.1. Adaletsizlik

Acımak *Acımak* adlı romanın başkarakteri olan Mürşit Efendi oldukça idealist bir düşünce yapısı ve olumlu ilkelerle meslek hayatına başlar. Fakat devlet kurumlarında görev alan memurlar görevlerini suiistimal ederek, görevlerini yapmayarak, kolayca kaçarak ve yozlaşarak Mürşit Efendi'yi inandığı değerlerden ve ilkelerden uzaklaşıp umutsuzluğa kapılmasına sebep olurlar. Halkın çıkarına icraatlar yapıp bu doğrultuda girişimlerde bulunan Mürşit Efendi'nin iyi niyeti sürekli suiistimal edilir ve haksızlıklara karşı durduğunda başka ilçelere sürgün edilir. Özel hayatında da eşi ve kayınvalidesi tarafından haksızlıklara uğrayan Mürşit Efendi, bütün olumsuzluklara rağmen inandığı değerleri savunmaya devam eder. Bunun sonucunda tamamen yıkıma uğrar. Fakat yatılı okula gitmesini sağlayarak kurtardığı kızı Zehra'da başarıya ulaşır.

3.2. Suç

Kızılıcak Dalları Reşat Nuri Güntekin'in *Kızılıcak Dalları* adlı romanındaki Nadide Hanım ve Feridun Bey adındaki karakterler henüz küçük bir kız olan Gülsüm'ü şiddetle baskı altına alıp sindirmeye çalışarak insanlık suçu işlerler. Fakat dönemin toplumsal dinamiklerine göre bir köle konumunda olan Gülsüm uzun bir süre kendisine yapılan bütün hakaretlere ve şiddete direnir. Kendi rızası olmadan konağa zorla alındığında henüz dokuz yaşındadır. Kendi arzuları ve istekleri doğrultusunda hareket eden ve konağın efendilerine boyun eğmeyi reddeden Gülsüm şiddet ve cezayla sindirilmeye çalışılır. Ancak doğası gereği inatçı olan ve kendi isteklerini hayata geçirmek isteyen Gülsüm yaşı ilerledikçe daha da asileşir. Nadide Hanım Gülsüm'ü sindirmek için her türlü etik ve ahlak dışı yola başvurur. Her ne kadar yapmış olduğu etik ve ahlak dışı davranışlar sonucunda vicdan azabı çekse de kendi arzuları ve istekleri baskın gelir. Bundan dolayı Nadide Hanım Gülsüm'e boyun eğdirmek ve onu sindirmek için büyük suçlar işler.

3.3. İntikam

Kızılıcak Dalları Reşat Nuri Güntekin'in *Kızılıcak Dalları* adlı romanındaki başkarakter, kendi rızası olmadan alındığı Şekip Paşa Konağı'nda neredeyse her gün hakarete ve şiddete maruz kalır. Gülsüm kendisine dayatılan role ve yaşam tarzına karşı elinden geldiğince dirense de her mukavemet gösterişinde cezalandırılır. Yaş aldıkça içinde büyüdüğü konağın efendileri hakkında daha sağlıklı ve bilinçli görüşler geliştiren Gülsüm Nadide Hanım ve Feridun Bey'den kurtulmak ister. Konağa alındığı ilk zamanlardan itibaren orayı terk edip Edirne'deki bir yetimhanede kaldığını bildiği erkek kardeşinin yanına gitmek istese de sürekli olarak engellenir. Yetimhanedeki küçük erkek kardeşinin öldüğü yalanının söylenmesi ve özgürlüğüne engel olunması Gülsüm'ün intikam duygusu gütmesine neden olur. Yıllar içinde görmüş olduğu şiddet ve hakaretler de bu duyguyu iyice güçlendirir. En sonunda Gülsüm Nadide Hanım'ın çok üzüleceğini bilerek Saniye'yle evlenmek isteyen Murat'ın merhum eşi tarafından çocuklarına ve torunlarına beddua edilmiş olduğunu söyler. Nadide Hanım üzüntüden baygınlık geçirir ve hemen ardından Gülsüm konağı terk eder. On dokuz yaşına gelmiş olan Gülsüm'ün Ankara'da kanto şarkıcısı olduğu ve oyunu izlemeye gelen Nadide Hanım'la oyun sırasında alay ettiği görülür.

4. Ahlak

4.1. Görev

Acımak Anlatının iki başkahramanı olan Zehra'yla Mürşit iyi eğitim almış ve kendilerini topluma karşı borçlu hissettikleri için kendilerini ona adanmışlardır. Oldukça idealist karakterlere sahip olan ikili toplumun çıkarları doğrultusunda eylemlerde bulunurlar. Memurluk yapan ve kaymakamlığa kadar yükselen Mürşit izleyeceği ve asla vazgeçmeyeceği ilkelerin listesini yapar. Hiçbir memurun çalışmadığı kadar çok çalışır, zararlı alışkanlıklardan uzak durur ve kendini değil başkalarını düşünür. Aynı şekilde Zehra da oldukça idealist, çalışkan, ilkeli, duyarlı ve disiplinli bir öğretmen olur. Toplumun ilerlemesi, olumlu yönde gelişmesi ve aynı şekilde bireylerin gelişimi için ellerinden geleni yaparlar. Fakat bu idealler ikiliyi kendi yıkımlarına sürükler.

Yeşil Gece İdealist bir bakış açısıyla hem kendini gerçekleştirme hem de toplumu değiştirme yoluna hayatını adayan başkahraman Ali Şahin babasının yönlendirmesiyle küçük yaşlarda medrese eğitimi almıştır. Fakat medresedeki hocaların ve öğrencilerin miskin, sömürücü, ikiyüzlü, sapkın, çıkarıcı ve bencil olduklarını gördükçe itikadını yitirmeye başlayan Ali Şahin, din konusunda zihnini

kurcalayan sorulara da hiç kimseden tatmin edici yanıt alamaz. Hem sorularına yanıt alamaması hem de softa sınıfının sanıldığı gibi masum olmadığının farkına varması üzerine Ali Şahin din eğitimini bırakıp ilköğretmeni olmak amacıyla Dârümuallimine gider. Okuldan mezun olduktan sonra Sarıova'daki bir iptidaiye atanmış Ali Şahin toplumun modern değerler, ilkeler ve ideolojiler doğrultusunda ilerlemesi için mücadele eder. Kendini toplumun ilerlemesine adar. Softalarla hem sıcak hem soğuk çatışmaya girmekten çekinmez. İrticayla mücadele eden çağdaş değerlerin savunucusu idealist bir öğretmen olarak Ali Şahin yeni dünyanın mimarlarından biri olur.

4.2. Diğerkâmlık

Akşam Güneşi Reşat Nuri Güntekin'in *Akşam Güneşi* adlı romanında geri planda olmasına rağmen önemli bir rol üstlenen anlatı kişilerinden biri Şükran'dır. Nazmi'yle Jülide'nin aksine Şükran vefalı, fedakâr, sadık, diğerkam, tokgözlü, merhametli, sorumlu ve dürüst bir kişiliktir. Hasta olan babasına ölene kadar bakmış olan Şükran daha sonra da merhum kız kardeşinin kızı Jülide'ye de annelik yapmak istemiştir. Daha sonra da Nazmi'ye âşık olan Şükran, onun başka bir kadına âşık olduğunu bilse de hastalığı süresince onunla ilgilenir hatta onun evlilik teklifini kabul eder. Nazmi-Şükran çifti M...S Adası'ndaki Ayazma Çiftliği'ne taşındığında öksüz ve yetim olan Ayşe'yle Yusuf'u da evlat edinir. Neyyir'in ölümüyle birlikte annesiz ve babasız kalan yeğeni Jülide'yi de vasiyet üzerine yanına alır ve ona annelik yapmaya başlar. Merhameti, saflığı ve anaçlığıyla Şükran adeta Meryem Ana veya Rahibe Teresa gibi görünmektedir. Sevgisi karşılıksızdır.

5. İlişki

5.1. Aşk

Çalikuşu Anlatının kadın başkarakteri olan Feride, annesiyle babasını kaybettikten sonra Besime teyzesinin İstanbul'daki konağında yaşamaya başlar. Dame de Sion'da okuduğu dönemlerde henüz küçük bir kız olmasına rağmen kendinden yaşça büyük olan kuzeni Kâmran'a samimi ve derin duygular beslemeye başlar. Tavırları ve hareketleriyle bu durumu başkalarına fark ettirmesi üzerine ikili arasında bir ilişki yaşanabileceği başkaları tarafından dillendirilir. Bunun üzerine başta Feride olmak üzere ikili birbirine yakınlaşır. Kâmran Feride'yi okulunda sık sık ziyaret etmeye ve ona sürprizler yapmaya başlar. Her ne kadar Kâmran yeni nişanlısıyla güzel şeyler yaşamak ve bolca paylaşımında bulunmak istese de henüz genç bir kız olan Feride bir sevgili ya da nişanlının yapması gereken hiçbir şeyi yapmaz. Dolayısıyla Feride Kâmran'ın İsviçre'de başka bir kadınla ilişki yaşadığını öğrenmesi üzerine evi terk eder. Anadolu'daki çeşitli vilayetlerde öğretmenlik yapar. Yıllar sonra teyzesinin evine geri döndüğünde merhum Hayrullah Bey'in göndermiş olduğu mektubu okuyan Kâmran Feride'nin yıllar içinde neler yaşadığını ve onun tarafından ne kadar çok sevildiğini öğrenir. Bunun üzerine sürpriz bir evlilik merasimi düzenleyerek Feride'yle evlenir. Feride de geçmişte olanları unutup ve Kâmran'ın Necdet adındaki çocuğunu da kabullenip sevdiği kişiyle evlenir.

Dudaktan Kalbe Reşat Nuri Güntekin'in *Dudaktan Kalbe* adlı romanının ana izleği aşktır. Anlatının iki ana tiplemesi olan Hüseyin Kenan ve Lâmia Bozyaka'da birbirine âşık olur. Dayısının Bozyaka'daki bir evine Avrupa'dan döndükten sonra yerleşen Hüseyin Kenan Nimet adındaki evli bir kadınla görüşüp gönül eğlendirir. Kınalı Yapıncak denilen Lâmia adındaki küçük kız da onların birbirlerini çok sevdiğini sanarak onların bekçiliğini yapar. Her gece yatmadan önce Hüseyin Kenan'ın kemanla çaldığı parçaları dinleyen Lâmia zaman içinde ona âşık olur. Kendisine gösterilen ilgiden fazlasıyla memnun olan Hüseyin Kenan da yeni bestesi için ilham bulmak amacıyla Bozyaka'ya gelir. Geçen zaman içinde Lâmia'nın büyümüş olduğunu fark eden Hüseyin Kenan ona ilgi gösterir. Şehvet duygusuna hâkim olamayan Hüseyin Kenan Lâmia'yla her fırsatta birlikte olmak ister. Lâmia da kendini sevdiği adama teslim eder hatta ondan gebe kalır. Hüseyin Kenan'ın aksine Lâmia'nın aşk algısı çocukken romantik, idealist, soyut ve oldukça bağlayıcıdır. Âşık olduğu Hüseyin Kenan'ı bir ömür boyunca seveceğine ve ona bağlı kalacağına inanır. Hatta evlenmeleri veya birlikte olmaları durumunda sevdiği adamın mutsuz olacağını anlaması üzerine onun hayaliyle bile yaşayıp mutlu olabileceğini söyler. Henüz genç olduğu dönemlerde Lâmia inandığı gibi yaşar fakat hayat şartları onu zorlayıp değiştirir ve kendi istikbali için farklı şekilde hareket etmesi gerekir.

Bir Kadın Düşmanı *Bir Kadın Düşmanı* adlı romanda aşk teması iki insanı bir araya getiren bir duygu olmaktan ziyade iki kişiyi birbirinden ayıran bir duygu olarak kendini gösterir. Anlatının diğer bir başkarakteri olan Sâra özellikle acı çektiği erkekleri kendine âşık edip onların bu duygularını karşılıksız bırakarak intikam alır. Kentli ve varlıklı bir ailenin tek kızı olarak yetişmiş olan

Sâra narsist, hedonist, sadist ve bencil bir karaktere dönüşmüştür. Dayısının kızı Vesime'nin evlenmek üzere olduğu nişanlısını sırf kendi hırsını ve tutkularını tatmin etmek için kadınlığıyla baştan çıkarır. Fakat hemen ardından yapmış olduğu şeyden pişman olarak onun duygularını karşılıksız bırakır. Artık Sâra'ya âşık olmuş olan Remzi Bey Vesime'yle evlenirken kendini bir idam mahkûmu gibi hisseder. Ardından Sâra bir kadın düşmanı olarak nam salmış ve bütün insani duygulardan sıyrılmış olduğu söylenen Ziya'yı kendine âşık ederek ona acı çektirmeye karar verir. Sâra Ziya'yı etkilemek ve baştan çıkarmak için elinden gelen her şeyi yapar. Fakat Ziya Sâra'nın bütün girişimlerini sonuçsuz bırakır. Her ne kadar Ziya Sâra'ya karşı hiçbir şey hissetmiyormuş gibi görünse de aslında ona âşık olmuştur. Gündüz vakitlerinde Sâra'yla ilgili oldukça mantıklı ve rasyonel tespitlerde bulunsa da akşam vakitlerinde melankoli ve romantizme kapılarak duygularına yenik düşer. Ziya Sâra'dan daima şüphe eder ve kendisine gösterilen ilginin samimi olduğundan emin olmak ister. En sonunda Sâra'nın tek amacının kendisine acı çektirmek olduğunu öğrenen Ziya bir daha kimseye güvenemeyeceğine kanaat getirip merhum dostuna yazmış olduğu mektupların ardından intihar eder.

5.2. Sevgi

Harabelerin Çiçeği Anlatının başkarakteri olan Süleyman Kemal, köşkte çıkan yangın sonucunda yüzü yandıktan sonra ötekileştirilmiş ve yalnızlaştırılmıştır. Yaşadığı travmatik olaylar nedeniyle kendisi de insanlardan kaçmaya ve zaman içinde kendini toplumdan soyutlamaya başlamıştır. Süleyman Kemal sevmeyi bilen ve başkaları tarafından da sevilme isteyen bir karakterdir. Yüzü yandıktan sonra hem ailesi hem de yakın çevresi tarafından dışlanmış olan Süleyman Kemal gittiği her yerde sevgiyi arar. Annesi ve babasını kaybettikten sonra ilk defa sevgiyi sütannesinin köyünde bulur. Hem sütnesi hem de köylüler ona ilgi ve alaka gösterir. Burada bulunduğu süre zarfında Süleyman Kemal oldukça mutlu olur. Aynı zamanda Maryanti adlı bir Rum kızından gördüğü ilgi de onu mutlu eder. Fakat kör kızın gözlerini tedavi ettiğinde onun göstereceği tepkiyle hayal kırıklığına uğramak istemeyen Süleyman Kemal oradan uzaklaşır. Sütne, teyzesi ve Seniha Süleyman Kemal'i daima sevmişlerdir. Fakat noksanlığı yüzünden kendisine acınmasını ve sırf bundan dolayı şefkat gösterilmesini istemeyen Süleyman Kemal onlardan da uzaklaşır. Biricik aşkı olan Seniha hayatını kaybettiğinde onun çocuklarını evlat edinir.

Kızılıcak Dalları Reşat Nuri Güntekin'in *Kızılıcak Dalları* adlı romanındaki Gülsüm adlı başkarakterin küçük kardeşi İsmail'le derin bir gönül bağının olduğu okura yansıtılan ilk unsurdur. Annesini ve babasını kaybetmiş olan iki kardeşe madalyalı bir savaş gazisi olmaktan başka yalnızca sırtındaki yorganı olan amcaları bakmaktadır. Amca iş bulmak amacıyla yeğenleriyle birlikte İstanbul'a gelmiştir. Şekip Paşa Konağı'nın karşısındaki bir tarlada geceleyen üçlüyü Nadide Hanım ziyaret eder. Nadide Hanım Gülsüm'ün İsmail'e göstermiş olduğu sevgiden ve ilgiden çok etkilenir. Bundan dolayı onu konağına evlatlık olarak almayı ve onun torunlara bakıcılık etmesini ister. Ancak İsmail'den zorla ayrılmış olan Gülsüm'ün yaşadığı yıkım büyük olur. Derdini ve acısını hiç kimse dinlemez ve umursamaz. Bundan dolayı acısını içine gömer. İlerleyen yıllarda Gülsüm, ciddi bir hastalığa yakalanan ve çok zor iyileşen Bülent'le derin bağ kurar. İsmail'e duyduğu sevginin yerini Bülent'e karşı beslediği duyguyla doldurur. Konağa zorla alınıp alıkoyulduğu günden itibaren Gülsüm'ün en büyük amacı, hapsedildiği konaktan kurutulup yetimhanedeki kardeşinin yanına gidip ona kavuşmaktır. Gülsüm'ü baskı altında tutulduğu ortamı terk etmeye sevk eden en güçlü duygu küçük erkek kardeşine karşı duyduğu sevgidir.

Gökyüzü Çok küçük yaşlarda ebeveynlerini kaybetmiş olan kahraman-anlatıcı aile şefkati göremeden büyümüştür. Genç ve sağlıklı olduğu dönemlerdeki özgüveni sayesinde sevgi yoksunluğunu çok fazla hissetmemiş olan kahraman-anlatıcı zaman içinde yaşlanmayla birlikte sevgisini hissedeceği ve daima yanında olacağından emin olduğu birine ihtiyaç duyar. Kendisi gibi ebeveynlerini çok küçükken kaybetmiş olan yeğeni Sevim'i evlat edinen kahraman-anlatıcı bu ihtiyacını gidermeye çalışır. Başlangıçta rasyonel düşüncelerle Sevim'i evlat edinmiş olan kahraman-anlatıcı zaman içinde onu öz kızı olarak görmeye başlamıştır. Aynı şekilde Sevim de kahraman-anlatıcıyı öz babası olarak görür. Aşırı özdekçi ve usçu bir insanın sevgi gibi bir duyguya ihtiyaç duyması karakterler arasında ciddi bir çelişki olarak algılanır. Oldukça yakışıklı ve donanımlı bir genç olan Turgut Sevim'le evlenmek ister. Fakat Sevim Ateist olmasından da kaynaklı olarak sıkıcı bulduğu Turgut'la evlenmek istemez. Fakat ciddi bir hastalığa yakalandıktan sonra itikada kapılan Sevim Turgut'un evlilik teklifini kabul eder.

5.3. Şehvet

Dudaktan Kalbe Eserin isminden de anlaşılacağı üzere *Dudaktan Kalbe* aşk kavramını iki farklı şekilde algılayan karakterlerin çatışması üzerine kuruludur. Babasının hırsızlık yapması sonucunda cezaevine atılmasıyla ötekileştirilen Hüseyin Kenan içe kapanık, narin, aşırı duyarlı ve hassas bir karaktere dönüşür. Utangaçlığı ve çekingenliği nedeniyle arzularını gerçekleştiremez. Fakat annesinin baskısıyla Avrupa'ya gidip müzik eğitimi alır ve dünya çapında dinlenen bir beste yapmayı başarır. Yapmış olduğu beste sayesinde elde ettiği ün ona özgüven kazandırır. Meşhur biri olarak ülkesine dönen Hüseyin Kenan gençliğinde yaşayamayıp özlemine çekmiş olduğu tutkularını hayata geçirmeye başlar. Aynı anda birden fazla kadınla görüşmeye başlar ve bunların arasında evli olanlar da vardır. Şahsi istikbalini düşünerek çok da sevmediği Cavidan'la nişanlanır. Bu sırada başka kadınlarla görüşmeye devam eder. Bozyaka'da tanıştığı Lâmia adlı genç kıza bölgeye yaptığı ikinci ziyaretinde şehvet duygusuyla bakmaya başlayan Hüseyin Kenan onunla birlikte olmaya başlar hatta onu gebe bırakır. Hüseyin Kenan Lâmia'nın aksine aşk duygusunu gelip geçici tensel bir heves olarak algılar. Aşkın yalnızca bedensel bir hazdan ibaret kalması ve asla yürekte bir bağa dönüşmemesi gerektiğini söyler. Fakat zaman ilerledikçe ve yaş aldıkça aşka bakış açısının kendisine mutluluk getirmediyi fark eden Hüseyin Kenan sonunda intihara sürükleneceği bir bunalıma düşer. Korktuğu şey başına gelir ve aşk dudaklarından kalbine iner.

5.4. Arkadaşlık

Son Sığınak Reşat Nuri Güntekin *Son Sığınak* adlı romanında belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelen bir oyuncu topluluğunun vermiş olduğu mücadeleyi anlatır. Servet Bey ve Süleyman gibi anlatı kişilerinin öncülüğünde kurulan tiyatro topluluğunda yer alan oyuncuların yaşadıkları acılar ve özelemler genel olarak ortaktır. Oyuncuların çoğu geçmişte ailevi, şahsi veya toplumsal sebeplerden dolayı tiyatrodan uzak kalmışlardır. Tamamen tesadüf eseri bir araya gelmiş olan tiyatro topluluğu geçmişte gerçekleştirilememiş oldukları oyunculuk hayallerini gerçekleştirmek için yola çıkan oyuncularından oluşur. Kumpanyaya maddi destek veren hamiler oyuncuları kısa sürede yüzüstü bırakır. Fakat tiyatroya sevdalı olan oyuncu karakterler birçok zorluğu dayanışarak aşmayı bilir. Turne boyunca bütün zorluklara birlikte göğüs gererler. Anadolu'nun en ücra yerlerine giden tiyatrocu karakterler sergiledikleri performanslarla yerlilerin sevgisini kazanmayı başarırlar. Savaş, esaret, ataerkil düzen ve ötekileşme gibi nedenlerden oyunculuktan uzak kalmış olan karakterler sevgi ve dayanışmayla hayallerinin peşinden koşarlar.

Kan Davası Savaşın bitmesinin ardından cepheden dönen Ömer, Bozova'ya vardığında eski bir dostu olan Nafia Mühendisi Murat Bey'le karşılaşır. Ömer Murat Bey'e çok güvenir ve hiçbir konuda ondan şüphe etmez. Murat Bey Ömer'i mümkün olduğunca Bozova'da misafir etmek konusunda kararlıdır. Zira onun gidecek hiçbir yeri olmadığını bilmektedir. Murat Bey Ömer'in küçük kızı bulmasına yardımcı olsa da bunu başaramaz. Ardından kötü şöhretiyle bilinen Yukarı Sazan'ı görmek isteyen Ömer'i o bölgeye götürür. Hırsızlık yaparak hayatta kalmaya çalışan çocukları sahiplenmesine yardım eder. Yukarı Sazan'da öğretmenlik yapmaya karar veren Ömer'e mektep yapılması konusunda yardım eder. Bir mühendis olduğundan Leylekoğlu Kalesi'nden artakalan harabeyi onarıp bir mektebe çevirir. Yukarı Sazan'da kıtlık yaşandığını öğrenmesi üzerine Ömer'e ve çocuklara yardım etmek amacıyla yardım kampanyaları düzenler hatta kendisi de bizzat yardım gönderir. Aşağı Sazan'ı sel bastığında köyün kurtarılması için kendi canından olur. Ömer, Murat, Ferhat arasındaki dostluk bağları oldukça sıkıdır ve daima birbirlerinin yardımına koşarlar. Çocuklar da Ömer'e yarenlik ederler ve birçok konuda ona yardımcı olurlar. Kardeşlik ve dayanışma ruhu olumlu karakterlerin amaçlarına ulaşmaları konusunda en önemli itici güç olur. Anlatının sonunda Aşağı Sazan'da yaşanan bir doğal afet sonucunda iki köyün birbiriyle barıştığı görülür. Aşağı Sazan'ın kurtarılması sürecinde hayatını feda eden Fettah ve diğer karakterler iki köyü birleştirir ve iki köy ortak acıda ve mutlulukta birleşmeyi başarır.

5.5. Aile

Yaprak Dökümü Altmış yaşına kadar mutasarrıf olarak ülkenin farklı vilayetlerinde görev yapmış olan Ali Rıza Bey ülkenin siyasal, iktisadi ve toplumsal alanlarında yaşanan köklü değişikliklerin farkındadır. Çocuklarını birer Osmanlı beyefendisi ve hanımefendisi gibi yetiştirmeyi arzulayan Ali Rıza Bey İstanbul'a taşınmasının ardından evinin bütün kapılarını dış dünyaya kapatır. Ev onun için ailesini dış dünyadaki kötülöklere karşı koruduğu bir kurtarılmış bölgedir. Fakat çalıştığı şirketten ayrılmasıyla birlikte malî gücünü kaybetmeye başlamış olan Ali Rıza Bey bununla paralel olarak ailedeki otoritesini de kaybetmeye başlar. Kızların büyümeleri, dış dünyaya uyum sağlamayı istemeleriyle ev dış tehditlere karşı açık hedef haline gelir. Ailedeki her birey birbirinden farklı kişilik

özelliklerine sahip olsa da genel olarak iki gruba ayrılır. Bunlar dış dünyanın parçası olmak isteyenler ve benzeştirilmek istemeyenlerdir. Fakat değişime karşı koyamayan ailenin bireyleri ağaçtan dökülen yapraklar gibi farklı yerlere savrulurlar.

5.6. Babalık

Miskinler Tekkesi Mısır cephesine giderken bir levazım katırı tarafından sağ kolu sakatlanan başkarakter İzmir'e geldiğinde uzun süre Yahudi mezarlığında kalır. Eşrefpaşa Camii önünde oturup cami cemaatini izlerken bir kadın kendisine sadaka verir. Verilen sadakayı bir süre harcamaktan kaçınan başkarakter bir süre sonra dilencilik yapmaya başlar. Kazandığı para sayesinde Tamaşalık'ta bir ev alır. Bölgenin önemli isimlerinden biri haline gelen başkarakter, evlatlık olarak yaşadığı evin oğlu tarafından tecavüze uğrayıp hamile kalmış ve gayrimeşru bir çocuk dünyaya getirmiş olan kadının çocuğuna bakmaya başlar. Annenin bir gün tamamen ortadan kaybolması üzerine çocuk tamamen başkarakterin üzerine kalır. Mesule İsmail'e annelik eder. Ona kendi öz oğlu gibi bakar. Belirli bir yaşa ulaştığında İsmail Mesule'nin teşvikiyle başkaraktere baba diye hitap etmeye başlar. O günden sonra başkarakter bağlanmaktan korktuğundan İsmail'i yanından uzaklaştırmaya karar verir. İsmail yatılı okula verilir. Ancak başkarakter her hafta okula gidip İsmail'i gözetler. İsmail'i özler ve onsuz bir hayat başkarakterine anlamsız gelir. Zira İsmail onun hayatını anlamlı kılan ve gelecekte umutlanmasını sağlayan tek şeydir.

6. Tin

6.1. İstirap

Harabelerin Çiçeği "Kaçış, insanın dış ve iç etkenlere bağlı olarak kendisini çevresinden ve insanlardan soyutlamasıdır. Bu soyutlama, kaçılan nesne/obje ve öznelere karşı alınmış bir tavrıdır. Öznenin ya da nesnenin baskısı altında ezilen birey, çareyi kaçmakta bulur. Süleyman Kemal de yanık yüzünün çevrede oluşturduğu tepkiye karşılık, yalnız yaşamayı tercih eder. (...) Güzel yüzlü bir çocuk iken yüzü yandıktan sonra, önce ailesi sonra da toplum tarafından yadırganan Süleyman Kemal, toplum tarafından bilinçli bir biçimde soyutlanır. Bu soyutlamayı öncelikle kendi küçük dünyasında algılamaya çalışan başkişi, daha tedirgin bir kişilik özelliği sergileyerek çareyi toplum içine çıkmamakta bulur. Özellikle aile sevgisinin bir anda üzerinden kalktığını hisseden kahraman, sürekli bir kaçış arzusu ile yalnızlığa mahkûm olur" (Kanter 2008, 53-54). Dış görünüşündeki noksanlık nedeniyle insanlar tarafından yadırganıp yalnızlaştırılması onun duygusal olarak acı çekmesine sebep olur.

Acımak Büyük umutlar ve beklentilerle mülkiyeti bitirdikten sonra sevdiklerine ve topluma hizmet etmek için şevkle işe başlayan ve yılmadan çalışan Mürşit Efendi maruz kaldığı adaletsizlikler, haksızlıklar, suiistimler ve diğer bütün olumsuzluklardan dolayı her geçen gün umudunu kaybetmeye başlar. İnsanlar, toplum ve ailesi için yapmış olduğu bütün fedakârlıkların ve onlara göstermiş olduğu iyi niyetin suiistimal edildiğini görmek onu kendi yıkımına götürür. Aynı şekilde Zehra da annesi ve ananesi tarafından yalanlarla büyütülmüştür. Bundan dolayı babasını tamamen yanlış tanımış ve bundan dolayı ondan uzak durmuştur. Babasından uzak büyümüş ve ona yüklediği olumsuz niteliklerden dolayı ondan nefret ettiği için acıma duygusu yoktur. Fakat babasının sandığı gibi biri olmadığını öğrendikten sonra büyük bir pişmanlık yaşar ve acıma duygusunun ne demek olduğunu öğrenir.

Gökyüzü Özellikle iç-monologlar aracılığıyla düşüncelerini ve duygularını kendi ağzından takip ettiğimiz kahraman-anlatıcı herhangi bir inanca tabii olunmayan bir ortamda büyütüldüğü için gençlik ve olgunluk dönemlerinde herhangi bir dine ya da tanrıya inanma ihtiyacı duymadan gönlünce yaşamıştır. Fakat zamanla yaşanan ve ölüm korkusuna kapılan kahraman-anlatıcı tamamen yok olma düşüncesinin neden olduğu dehşete kapılarak ciddi çelişkiler ve buhranlar yaşamaya başlar. Zaman zaman kendini Gökyüzü masallarının huzur verici rahatlığına bırakmak istese de akli ve mantığı buna engel olur. Aynı şekilde Sevim de Amerikan Koleji'nde okuduğu yıllarda aşırı derecede Protestanlık propagandasına maruz kaldığı için Ateist olmuştur. Kahraman-anlatıcı tarafından evlat edinildikten sonra katı bir Ateiste dönüşmüştür. Fakat zaman zaman Mükerrerem'le özdeşlikle idealizm arasındaki çatışma üzerine yaptığı tartışmalarda tikanıp kalmasından dolayı derin çelişkiler yaşar. Bir İspirizma seansı sırasında yaşadığı bu çelişki ve korkuları onu fizyolojik olarak mahveden bir hastalığa dönüşür. İnançlı bir aile tarafından büyütülmüş olsa da kendi akıl çağına eriştiği dönemlerde Ateist olmuş olan Mükerrerem derin varoluşsal buhranlar yaşamıştır. Zira ömrünün belirli bir bölümünü inançlı biri olarak geçirdikten sonra inandığı her şeyin yıkıldığını gören bir insanın yaşadığı bunalım çok daha ağır olur.

Bu yıkım ve bunalımla baş edemeyen Mükerrerem herhangi bir dine tabî olmasa da İspritzmayla ilgilenir.

6.2. Yabancılaşma

Yaprak Dökümü Adeta Don Kişot'un yel değirmenleriyle mücadele etmesi gibi bütün dünyada değişmekte olan iktisadi-siyasi düzenle birlikte Ali Rıza Bey de yeni düzenin belirlediği normlar ve dinamiklerle mücadele etmeye çalışır. Fakat Don Kişot'un aksine Ali Rıza Bey'de bunu yapacak cesaret ve güç yoktur. Ali Rıza Bey çocuklarını ve eşini eve kapatarak onları dış dünyadaki tehlikelerden koruyacağını sanır. Fakat işini kaybetmesiyle birlikte malî imkanlarını da kaybeder ve bu yüzden evdeki otoritesini kaybetmesiyle birlikte aile üyeleri dış dünyadaki tehditlerin açık hedefi haline gelir. Ali Rıza Bey çocuklarını korumak adına bazı önlemler alsa da bunlar yetersiz kalır. Çocuklarıyla mücadele edemeyeceğini anlaması üzerine kızlarını evlendirerek onlardan kurtulmaya karar verir. Fakat bunu da becerememesi ve kızlarının başka adamlarla görüşmelerine engel olamaması üzerine bugüne kadar gözü gibi saklamış ve korumuş olduğu değerlerin hepsinden vazgeçer. Tamamen yoksulluğa ve çaresizliğe gömülen Ali Rıza Bey, varsıl bir avukatın metresi olan Leyla'yla yaşamaya başlar. Daha önce tiksintiyle baktığı şeylerin parçası haline gelir. Değişen düzene karşı koyamayan Ali Rıza Bey kendi değerlerine yabancılaşır. Meta ile anamalınsandan daha değerli hale geldiğini kabullenmek zorunda kalır.

Kavak Yelleri Reşat Nuri Güntekin'in *Kavak Yelleri* adlı romanındaki başkarakter Doktor Sabri, mektebi tamamlayıp mezun olduktan sonra dönemin idealist siyasasına kapılarak ülkesine hizmet etmek ve faydalı bir yurttaş olmak amacıyla çalışmak için Anadolu'ya göç eder. Anadolu'nun bir kasabasında çalışmaya başlayan Sabri çeşitli sorunlarla karşılaşır. Zira Anadolu insanı yeni devrimleri ve ıslahatları büyük oranda benimsememiştir. Çoğu kişi İstiklal Mahkemelerinde irticadan yargılanıp asılmaktan korktuğundan sessizliğini koruyup yeni yönetimi benimsemiş gibi davranır. İdealist emellerle Anadolu'ya gelmiş olan Sabri'nin karşılaşmış olduğu toplumsal tablo karşısında hayal kırıklığına kapılmasına engel olan şey Celile'ye karşı beslediği aşk olur. Ancak eşinin ölümü ve kızının evlenmesinin ardından Sabri'yi Anadolu'ya bağlayan hiçbir şey kalmaz. Bundan dolayı gençlik yıllarına özlem duymaya başlayan Sabri İstanbul'a geri döner. Ancak kent hayatının ahlaksız yüzüyle karşılaşan ve eski dostlarının ahlaksızlık ve erdemsizlik içinde yaşadıklarına şahit olan Sabri İstanbul'da da aradığını bulamaz. Artık Sabri gittiği her yerde kendini garip ve yabancı hisseder.

Gizli El Hukuk Fakültesinden mezun olduktan ve babasını kaybettikten sonra devlet memuru olup ülkesi için büyük işler başarmak isteyen Şeref Bey amacı doğrultusunda eyleme geçer. Gemlik'e maliye memuru olarak atanan Şeref Bey'in diğer memurlarının sorumsuzluğu ve umursamazlığına şahit olması üzerine umutlarını ve inançlarını yitirmeye başlar. Aziz Paşa'nın kızı Seniha'ya âşık olur ve onunla birlikte mütevazı bir hayatın tadını çıkarmaya başlar. Fakat evlendikten bir süre sonra Şeref Bey'in içindeki bazı ilkel duygular yeniden uyanır. Kendini kanıtlama ve büyük işler başarma hevesinde olan Şeref Bey I. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine asker alma şubesine başvuru yapar. Fakat sağlık sorunları gerekçe gösterilerek kendisine şubede yazıcılık görevi verilir. Bir süre sonra Dr. Cemil Bey Şeref Bey'i Emekli Miralay Murat Bey'le tanıştıır. Savaş döneminde vagon şirketinde kuryelik yapmaya başlayan dünyayı gezer. Zaman içinde kişilik olarak tamamen değişen Şeref Bey başlangıçta ideallerine ve kişiliğine tamamen yabancılaşmıştır. Sınıf atlayarak doğup büyüdüğü sınıfa yabancılaşmıştır. Varsıllaşmak adına yaptığı etik ve yasa dışı işler nedeniyle birçok masum insan hayatını kaybeder.

6.3. Ötekileşme

Damga Reşat Nuri Güntekin'in *Damga* adlı romanının başkişisi olan İffet, Bâbrâli paşalarından birinin oğlu olduğundan neredeyse bütün çocukluğunu köşklerin ve konakların içinde hapis hayatı yaşayarak geçirmiştir. Yalnızca Mahıpeyker kalfayı ve Hatice halasını ziyarete gittiğinde istediği gibi davranma özgürlüğüne kavuşur. Çoğunlukla kapalı bir ortamda büyütülmüş olan İffet hayatı dinlediği masallardan ve anlatılardan öğrenir. Bundan dolayı oldukça duyarlı, hassas ve romantik bir bilinç geliştirir. İnançları, değerleri ve ideallerine oldukça bağlı olan İffet sevdiği kadın için yapmış olduğu fedakârlık sonucunda hırsız damgası yer. Adının kirlenmesinden dolayı İffet yakın çevresi ve toplum tarafından ötekileştirilir. Mahkûm edilmesiyle altı ay hapis yatan İffet'e yakın çevresi acıyan gözlerle bakar ve nispeten de olsa ona olan güvenlerini yitirir. Hatice Hala ve Mahmut Efendi İffet'in içine düşmüş olduğu durumdan dolayı üzgündürler. Kardeşi Muzaffer de üzgündür ancak İffet'in hırsız olabileceğinden şüphelenir. Celâl sayesinde bazı gazetelerde iş bulan İffet'e ahlaksızca işler teklif

edilir. Her iş görüşmesinde ya da çalışmaya başladığı her işte kendisine azılı bir suçlu muamelesi yapılır. Bundan dolayı İffet hem özel hayatında hem de iş hayatında büyük sorunlar yaşar ve her geçen gün daha fazla içine kapanır. En sonunda uğruna bütün hayatını mahvettiği kadın tarafından da dışlanır. En sonunda İffet yapmış olduğu fedakârlıktan derin bir pişmanlık duyar.

Miskinler Tekkesi *Miskinler Tekkesi* adlı romanın başkarakteri ötekileştirilmiş ve yalnızlaştırılmış bir karakterdir. Annesini ve babasını kaybetmiş olan başkarakteri dayısı ve büyükannesi büyütüştür. Meşrutiyetin ilanının hemen ardından dayısının sürgün edilmesiyle birlikte aile maddi zorluklar yaşar ve bir süre sonra büyükanne hayatını kaybeder. Nur-i İrfan mektebinde görev yaparken bir yandan da Darülfünunda eğitim alan başkarakter, Ahrar Fırkası mensuplarıyla yakınlık gösterdiğinden Sinop'a sürgün edilir. Sinop'tan İstanbul'a döndüğünde harp patlak verir ve askere alınır. Mısır'a giderken askerin yaşadığı sefalet gözler önüne serilir. Askerlerin çoğu cepheye giderken günlük gıda ihtiyacını durulan yerlerde dilencilik yaparak sağlar. Toplumla hâkim olan yoksulluk, cehalet ve siyasi buhranlar halkın yalnızlaşmasına ve ötekileşmesine sebep olur. Herhangi bir adı olmayan başkarakterin kimsesizliği, yalnızlığı ve ötekileştirilmiş olması bu şekilde yansıtılır. Özellikle dilencilik yaparak geçimini sağlayan ve bu yolla servet edinen başkarakter toplum içinde adeta görünmezdir. Ancak toplumun büyük kesimi başkarakterle aynı durumdadır. Memur ya da işçi olan bütün karakterler de aslında bir nevi dilencilik yapmaktadır. Üsküdar'daki Karacaahmet Mezarlığı'nda III. Selim tarafından cüzzamlıları toplumdan tecrit etmek amacıyla yapılmış olan Miskinler Tekkesi'ndeki gibi başkarakterin toplumdan, toplumdaki karakterlerin de hem birbirlerinden hem de dünyadan tecrit edildiği görülür.

Kızılılık Dalları Reşat Nuri Güntekin'in *Kızılılık Dalları* adlı romanındaki Gülsüm adlı başkarakter, çok küçük yaşlarda Şekip Paşa Konağı'na zorla alınıp alıkoyulur. Amcasından ve küçük erkek kardeşinden zorla koparılan Gülsüm'ü Nadide Hanım çeşitli vaatlerde bulunarak kendisine ve konağa bağlamak ister. Nadide Hanım Gülsüm'e onu kendi çocuklarından ve torunların ayırt etmeyeceğini ve onun çeyiziyle düğününü bizzat kendisinin yapacağını söyler. Fakat isteklerinin, arzularının ve beklentilerinin hiç önemsemediğini zaman içinde fark eden Gülsüm, başlarda "anne" diye hitap ettiği Nadide Hanım'a, Selim'i dövdüğü için azarlanması ve şiddet görmesi sonucunda, "hanımefendi" diye hitap etmeye başlar. Her ne kadar Nadide Hanım Gülsüm'ü konağın diğer üyelerinden ayırt etmediğini söylese de aslında onun alt tabakaya mensup olduğunu bilmesini ve buna göre davranmasını istemektedir. Gülsüm yaşadığı konakta ancak kendisine biçilen rolü oynadığı sürece kabul görür. Kendi arzuları ve istekleri konağın efendileri tarafından önemsenmez. Bundan dolayı kendi arzularının ve beklentilerinin peşinden gittiği sürece Gülsüm konağın efendileri tarafından dışlanıp ötekileştirilir.

6.4. Korku

Değirmen Reşat Nuri Güntekin'in *Değirmen* adlı kısa romanında Osmanlı İmparatorluğu'nun neden gerileyip çöküşe uğradığı kurgusal ve trajikomik bir anlatı aracılığıyla irdelenir. Sarıpınar adlı kasabada bir gece gerçekleştiği düşünülen deprem üzerine özellikle beldenin kaymakamı olan Halil Hilmi Efendi endişeye kapılır ve ne yapacağını bilemez. Bölgede yapılan tetkikler üzerine herhangi bir binanın hasar almadığının görülmesi üzerine aslında deprem yaşanmadığına ve yalnızca gece vakitlerinde katıldıkları eğlence sırasına içkiyi fazla kaçırdıklarına kanaat getirir. Bir belediye çalışanının sözde depremi İstanbul'daki gazetelere bildirmesi üzerine hiçbir önemi olmayan olay büyür. Sarıpınar depremi yerli ve yabancı gazetelerde yer alır. Bunun üzerine bölgeye çok ciddi yardımlar yapılmaya başlar. Bunun üzerine yalan haberin ortaya çıkmasından ve gerçeklerin öğrenilmesinden korkan Halil Hilmi Efendi ne yapacağını bilemez. Toplumdaki ve bürokrasideki alt-üst ilişkisi korku üzerine kuruludur. Astlar üstlerden korkar ve astların üstlere karşı duyduğu saygı korku üzerine kuruludur. Korkuya kapılan bürokratlar kendi ikballerini kurtarabilmek için yalan söylemeye ve yalanı büyütmeğe başlarlar. Ancak tamamen yalan üzerine kurulan deprem felaketi komik bir şekilde bölgenin gelişmesini ve kalkınmasını sağlar.

7. Taksir

7.1. Açgözlülük

Acımak Anlatı boyunca çeşitli ilçelerde kaymakamlık yapan Mürşit Efendi rantçı ve sömürgeci eşrafla mücadele eder. Bunların haricinde görev yaptığı devlet kurumlarındaki memurların da büyük bir çoğunluğu açgözlü ve çıkarıcıdır. Fakat Mürşit Efendi'yi asıl yıkıma uğratan şey kaynanası Makbule Hanım'la eşi Meveddet'in açgözlülüğüdür. Türlü düzenbazlıklar, yalanlar ve kurnazlıklarla

Mürşit'ten istedikleri her şeyi koparmaya çalışırlar. Eşiyle kayınvalidesinin açgözlülüğü Mürşit'in trajedisinin en önemli sebebidir.

Yaprak Dökümü Sahip olduklarıyla yetinmeyip her zaman daha fazlasını istemek yeni dünyanın en kutsal değeri haline gelmiştir. Leman, Muzaffer, Ferhunde, Leyla, Necla ve Vali Sermet Bey gibi anlatı kişileri bu ve buna benzer değerlerin temsilcisidir. Maddi ve manevi sömürü insanoğlunun yeni kutsal haline gelmiştir. Zamanla birlikte değişen düzen toplumu birbiriyle çatışan iki kutba ayırmıştır. İnsanoğlunun en ilkel güdülerini olan açgözlülük, itibar, kıskançlık, hırs vb. oldukça kırılğan olan insani değerlere baskın gelir. Bundan dolayı romanda yaşanan çatışmanın galipleri de genelde ilkel kalmış güdülerıyla hareket edenler olur. Eğlence ve sefahat düşkünü olan Ferhunde Şevket'i baştan çıkararak onu maddi ve manevi olarak sömürür. Onun açgözlülüğü nedeniyle aile yıkıma uğrar. Aynı şekilde Leyla'yla Necla da zengin erkeklerle evlenerek lüks bir hayat yaşamak isterler. Varsıl bir avukatın metresi olan Leyla bu amacına ulaşır.

7.2. İtibar

Gizli El “Romanda Şeref'in ihtiraslı ruh kimliğinin alt yapısını oluşturan narsistik eğilim de izlekler arasında yer alır. Şeref, memuriyetin ilk anlarından itibaren kendine aşırı güven duyan ve etrafındakilerden farklı olduğunu hisseden bir karakterdir. (...) “Rastgele bir adam olmadığını” göstermek isteyen Şeref, başkalarından farklı olmanın ihtirasındadır. Sıradan insan olmamak için kılık kıyafetinde bile diğer memurlardan farklı giyinen Şeref'in bu tavırlarının altında narsisizm görülür. Ancak onun narsisizminin temelinde, ulaşılmayacak olan nesnelere elde etmesinin etkisi söz konusudur. Ondaki aşağılık kompleksi, elde edilen nesnelere birlikte yerini bir üstünlük kompleksine, buna bağlı olarak da bir narsisizme bırakır” (Kanter 2008, 74).

7.3. Hırs

Bir Kadın Düşmanı İstanbul'da doğup büyümüş olan Sâra kentsoylu varlıklı bir ailenin tek kızıdır. Ayrıca oldukça güzel bir fiziğe ve yüze sahip olmasından dolayı aşırı şımartılmış ve zaman içinde hedonist, bencil, narsist ve sadist bir karaktere dönüşmüştür. Erzurum'da zabıt olan babasının yanına gitmemek için bir doktorla anlaşmış ve doktor aileye hastalığından dolayı Sâra'nın İstanbul dışına çıkamayacağını söylemiştir. Babasının oldukça uzak bir vilayette bulunmasını fırsata çeviren Sâra gününü gün etmiş ve erkeklerin duygularıyla oynamayı hobi haline getirmiştir. Marmara'daki köye gittiğinde yerliler tarafından kendine gösterilmiş olan ilgiden çok memnun olmuş ve köyün en güzel kızı olduğunu kısa sürede fark etmiştir. Kendini her insandan üstün gören ve kendi yaşamadığı duyguları başkalarının yaşamasına müsaade etmeyen Sâra herkesi bir düşman ya da rakip olarak görür. Remzi Bey'in Vesime'ye karşı beslediği saf ve temiz duyguları kıskandığı için onu baştan çıkarıp kendine âşık eder. Ardından da gerçekte hiç tanımamış olduğu Ziya hakkında duyduğu dedikodulardan yola çıkarak bütün kadınlar adına onu kendine âşık ederek intikam almak ister. Yalnızca kendini düşünen ve empati yoksunu bir karakter olan Sâra çocukça eylemleri nedeniyle Ziya'nın intihar etmesine sebep olur. Aslında otuz yaşına erişmiş olmasına rağmen kendi hayatına dair hiçbir sorumluluk almamış olmasından kaynaklı olarak hep çocuk kalmış ve çocuksu narsisizmi kalıcı hale gelmiştir. Şahsi hırsları nedeniyle Remzi Bey'i mutsuz edip nişanlısından soğuttuğu gibi Ziya'nın insanlığa karşı olan inancını tamamen yitirmesine ve kendini intihar etmesine sebep olur.

7.4. Çürüme

Çalığışu Âşık olduğu teyzesinin oğlu olan Kâmran'ın İsviçre'de bulunduğu dönem içinde başka bir kadınla görüştüğünü öğrenen Feride teyzesinin İstanbul'daki evini terk ederek kentli sınıftan uzak olacağı Anadolu vilayetlerine gidip öğretmenlik yapmak ister. O andan itibaren devletin bürokratik yapısıyla çok defa karşı karşıya gelen Feride yaşanan çürümeye bizzat şahit olur. Liyakatsiz, umursamaz ya da yozlaşmış yöneticiler tarafından idare edilen devlet kurumları düzgün ve olması gerektiği gibi işlemez hale gelmiştir. En basit memurluk görevleri için bile mevki ya da makam sahibi kişilerin tavsiyesi veya ricası olmadan insanlar devlet kurumlarında iş bulamamaktadırlar. “Feride'nin bir eğitimci olması münasebetiyle eserde özellikle Anadolu'daki eğitim kurumları ve idarecilerin sosyal eleştirisi gözler önüne serilir. Osmanlı'nın Meşrutiyet sonrası dönemini konu alan eserde, dönemin aksayan eğitim politikasının ve bunun Anadolu'daki yansımalarının Çalığışu'nun aşk macerasının önüne geçtiği bölümler bile olur (...) Bürokrasinin ağır işleyişi ve çalışan memurların çıkardığı güçlükler, Feride'nin Zeyniler'den B.'ye geldiği günlerde tekrar gün yüzüne çıkar. Toplumdaki işlerin yürütmesini sağlamak amacıyla görevli memurların bu işleri yürütme gayreti ve kendilerini bilgili

göstermek adına çıkardıkları güçlükler, anlatıcı tarafından yine üstü kapalı alaylarla dikkatlere sunulur” (Kanter 2008, 109-111).

Değirmen Reşat Nuri Güntekin *Değirmen* adlı romanında gerileme dönemindeki Osmanlı İmparatorluğu'nun idari yapılarındaki çürümeyi ve yozlaşmayı ironik bir üslupla anlatır. I. Dünya Savaşı'ndan hemen önce Sarıpınar adlı küçük bir kasabada gerçekleştiği söylenen deprem üzerine devlet kurumlarının işlevsizliği ve çürümüşlüğü ortaya çıkar. Zira Sarıpınar'daki hükümet konağı ve belediye binası ziyadesiyle bakımsız kalmış ve tahrip olmuştur. Köylerdeki binaların ve yapıların durumu sözde depremden önce de oldukça kötü olduğundan gerçekten deprem olup olmadığı anlaşılabilir. Anlatının başkışisi olan Halil Hilmi Efendi yıllar boyunca doğu vilayetlerinde idarecilik yapmış ve karşılaşmış olduğu yoksulluk, liyakatsizlik, umursamazlık ve çeşitli imkansızlıklar nedeniyle idealist bir kişilikten yalın bir yöneticiye dönüşmüştür. İstanbul dışında kalan diğer yerleşim bölgelerini adeta bir sürgün görevi olarak nitelendiren bürokratların zaman içinde yalın birer karaktere dönüşüp kendi ikballerini kurtarmak için çözüm yolları aradıkları görülür. Bireylerin kişiliklerindeki ve iradelerindeki çürümenin topluma ve devlet yapılarına da yansdığı görülür. Bireysel ikbalini düşünen ve daha iyi bir makama yükselmek için her türlü yozluğu yapabilecek olan bürokratların devleti çürümeye ve en sonunda da yok olmaya götürdüğü görülür.

7.5. İhtiras

Son Sığınak Reşat Nuri Güntekin'in *Son Sığınak* adlı romanında kumpanyanın belkemiğini oluşturan oyuncu karakterlere ve onların hedeflerine ulaşmalarına engel olmaya çalışan olumsuz karakterler de yer almaktadır. Kumpanyanın kurucularından olan Servet Bey'in asıl amacı, babası Sofu Seyfullah Paşa'nın mirasını devam ettirmek ve kendi adını duyurmaktır. Suriye valiliği yapmış olan babasından kalan mirasla Darülbedaye rakip olacak bir tiyatro topluluğu kurmayı amaçlayan Servet Bey'in amacı kendi adını duyurmak ve saygınlık kazanmaktır. Bunun haricinde kalemiye, seyfiye ve mülkiye sınıfına mensup olan karakterlerin tiyatrocuları küçümsedikleri ve kendilerini onlardan üstün gördükleri görülür. Özellikle mülkiyenin üst düzey memurları için tiyatro devletin amaçları doğrultusunda araç olarak kullanılmalıdır. Böylece valiler ve kaymakamlar üstlerini memnun edip çıkar sağlayabileceklerdir. Aynı şekilde kendi kişisel çıkarları için tiyatroya karşı olan devlet memurları da vardır. Tiyatrocular, kendi çıkarlarını genişletmek isteyen kişiler için bir araç haline gelir.

8. Tahkik

8.1. Kaçış

Bir Kadın Düşmanı İlk olarak ailesi tarafından yatılı bir okula terk edilen Ziya daha sonra da çevresindekiler tarafından ötekileştirilir. Determinist bir bakış açısıyla fiziksel çirkinliğinin kendi iç dünyasına da yansığını düşünen Ziya bir çeşit savunma mekanizması geliştirerek hem kendinden hem de insanlardan kaçmaya başlar. Daha okul yıllarında daima yalnız kalacağını kabullenerek yalnızlığa dair kitaplar okumaya başlar. Zaman içinde kabullenmiş olduğu bu gerçeği tamamen özümser. “İnsanların çirkinliği karşısında tahammül gösteremediğini anlayan Ziya için en iyi yol kaçıştır. İnsanların kendisine olan bakışını değiştirmek için çaba harcamayı düşünmek Ziya'ya göre bir iş değildir. Bedensel görünümüne önem veren bir toplum içinde yaşamak onların her zaman gözlerinin önünde olmak, alaycı bakışlarına tahammül etmek Ziya'nın başaramadığı bir zorunluluk olur ve kendisini toplumdan soyutlayarak ruhsal dünyasında “kendibaşına” kalır” (Kanter 2008, 205). Ziya'nın haricinde Sâra'nın da babasından ve Erzurum'a gitmek zorunda kalmaktan kaçtığı görülür. Asıl kişiliğini özellikle babasından gizlemektedir. Adnan Paşa'ya yazmış olduğu mektuplarda oldukça duyarlı, nazik hatta saf bir karakter imajı veren Sâra'nın babasından kaçtığı ve gerçek kimliğini ondan gizlediği görülür. Yakın çevresinden ve alışmış olduğu ortamdan da biraz uzaklaşmak istemiş olan Sâra kendini Vesime'nin düğünün yapılacağı Marmara'daki bir köyde bulur.

Kavak Yelleri Reşat Nuri Güntekin'in *Kavak Yelleri* adlı romanının başkarakteri Doktor Sabri, mektebi bitirdikten sonra birkaç arkadaşıyla birlikte dönemin idealist ruhuna kapılarak çalışmak amacıyla Anadolu'ya gelir. Kendini gerçekleştirmek ve ülkesine hizmet etmek amacıyla gelmiş olduğu Anadolu vilâyetinde Sabri Celile adlı bir kadına âşık olur ve onunla evlenip çalıştığı kasabaya yerleşir. Ancak evlendikten on yıl sonra eşini yitirmiş olan Sabri, Anadolu'da bulunduğu süre boyunca hep gençlik yıllarının İstanbul'unu düşündüğünden bunalımdan kurtulmak amacıyla oraya gitmeye karar verir. İstanbul'a vardığında gençliğinde vakit geçirmiş olduğu eğlence mekânlarında mutlu olacağını sanan Sabri hayal kırıklığı yaşar. Zira gençliğinin masum İstanbul'undan artık eser kalmamıştır.

Anadolu'ya bağılı bir vilâyette gençlik yıllarını harcamış olan Sabri geriye dönüp baktığında Anadolu'ya gelmekle doğru bir seçim yapıp yapmadığını sorgular. Eşinin ölümünden sonra İstanbul'a dönmenin iyi bir seçim olacağını düşünse de yanılır. Zira gençlik yıllarının masum İstanbul'u ve eski dostları tamamen değışmiştir.

8.2. Arayış

Çalıkuşu Teyzesinin oğlu Kâmran'a âşık olup ilerleyen dönemlerde onunla nişanlandıktan sonra sevdiği adamın İsviçre'de ilişki yaşadığı bir kadını terk edip onu çok üzdüğünü öğrenmesi üzerine Feride de Kâmran'ı terk edip Anadolu'ya gider. Hayatı boyunca hep korunaklı yerlerde yaşamış, temel ihtiyaçları daima başkaları tarafından karşılanmış ve hayatın zorluklarıyla hiç yüzleşmemiş olan Feride zorlu bir mücadeleye girer. İlk defa hayata atılmış ve her işini kendi görüp hayatla tek başına mücadele etmeye başlamış olan Feride birçok zorlukla karşılaştığı gibi kendini keşfetmeye ve kendini tanımaya çalışır. Bursa, Çanakkale, İzmir gibi vilayetlerde öğretmenlik yaptığı dönemlerde hem iş hayatında hem de özel hayatında önemli sorunlarla karşılaşır ve bu sorunların üstesinden gelmeye çalışır. Devletin köhnemiş bürokrasisi, yerli halkın cehaleti, erkeklerin baskıları, yoksulluk, açgözlülük, geri kalmışlık ve umursamazlık Feride'nin sürekli olarak mücadele etmek zorunda kaldığı başlıca sorunlardır. Kendini inşa etme konusunda cesur adımlar atan Feride, karşısına çıkan bütün zorluklarla mücadele eder ve elinden geldiğince vermiş olduğu mücadeleden galip çıkmaya çalışır. İstanbul'dan ayrılıp Anadolu'ya giden Feride Anadolu'dan İstanbul'a dönen Feride'den oldukça farklıdır. Feride olgunlaşmış bir insan olarak geldiği yere geri döner.

Kan Davası Annesi ve babasıyla ilgili hatırladığı şeyler oldukça sınırlı olan Ömer öksüz ve yetim bir halde büyümüştür. Kendisiyle aynı durumda olan bütün arkadaşları askerî mektebe gönderilmişken kendisi muallim mektebine gönderilmiştir. Mektepten mezun olduktan sonra kısa süreliğine öğretmenlik yapmış olsa da harbin patlak vermesi üzerine silah altına alınmıştır. Trenle cepheye gönderildiği sıralarda Bozova'da küçük bir kızla tanışır. Küçük kız Ömer gibi öksüz ve yetimdir. Ömer ona babalık etmek istese de cepheye gitmek zorundadır. Cepheye geçirdiği dönem boyunca yalnızca küçük kızı düşünür. Ömer'in küçük kızı kendisiyle özdeşleştirdiği ve onu kurtarmak istediği görülür. Savaşın ardından Bozova'ya giden Ömer küçük kızı bulamaz. Onun yerine tamamen çocuklardan oluşan bir hırsız çetesiyile karşılaşır ve onları sahiplenir. Oldukça kötü bir nam yapmış olan Yukarı Sazan'a öğretmen olarak gitmeye karar verir ve çocukları da yanında götürür. Yukarı Sazan'dan sürgün edilmiş olan ve eşkıyalık yapmak zorunda bırakılmış olan çocukları sahiplenen Ömer onları küçük kızın yerine koyar. İdealist emellerle Yukarı Sazan'a gelmiş olan Ömer birbirine hasım olan iki köyü barıştırmak, çocukları eğitmek ve Yukarı Sazan'ı da geliştirmek ister.

Miskinler Tekkesi *Miskinler Tekkesi* romanının başkarakteri padişahın lütfu ve inayetinden beslenmiş ve önemli yerlere gelmiş atalara sahiptir. Şecerenamesine bakıldığında şair, kaptanı derya, defterdar, kazasker vb. meslekler icra etmiş ataları olduğu görülür. Kendisi de küçüklük yıllarından itibaren miskinliğe ve tembelliğe oldukça meyillidir. Gençlik yıllarında biraz eyleme geçmeye teşvik olmuştusa da ihtilal ve harp nedeniyle ailenin başına gelen felaketler onun yeniden miskin ve tembel olmasına neden olur. İzmir'de dilencilik yapmaya başlayan başkarakter, kimliğinin ortaya çıkması, düşmanlar edinmeye başlaması ve Mesule'yle İsmail'den kurtulmak istemesi nedeniyle İstanbul'a gelir. Kahraman-anlatıcı sürekli bir gözlem ve sorgulama halindedir. Toplumun tamamının belirli bir azınlık sınıfının sağladığı lütuf ve ihsanla beslenen çoğunluktan oluştuğunu görür. Emeğin hiçbir değeri ve kıymeti yoktur. İnsanlar üstlerine yaranarak ve onlara dalkavukluk yapıp yalvararak hayatlarını idame ettirirler. Ancak İsmail diğerlerinden farklılaşır. Emeği, haysiyeti, cesareti ve dürüstlüğü sayesinde önemli yerlere gelir. Ülkenin bilinen simalarından biri haline gelen İsmail, dilencilikle geçinen başkarakterden utanmayacak kadar özgüvenlidir. Başkarakter geçmişini temsil ederken İsmail geleceği ve umudu temsil eder.

8.3. İç Gözlem

Dudaktan Kalbe Muharririn *Dudaktan Kalbe* adlı romanında detaylı ve incelikli bir şekilde olmasa da özellikle baş anlatı kişilerinin içinde buldukları psikolojik durum ve bunların kaynakları üzerinde durulur. Anlatının birinci ve ikinci ana bölümlerinde anlatı kişilerinin kişilik özelliklerinin oluşum süreci elöyküsel, her şeyi bilen ve gören anlatıcı tarafından verilir. Birinci bölümde erkek baş anlatı kişisi olan Hüseyin Kenan üzerinde durulur. Çocukluğunda yaşadığı travmalar nedeniyle içe kapanık, aşırı duyarlı, hassas ve utangaç bir kişiliğe dönüşmüş olan Hüseyin Kenan, Avrupa'ya gidip başarılı bir keman virtüözü olduktan sonra kişilik yapısı olarak da köklü bir değışim geçirir. Gençliğinde

yaşamadığı hazları yaşar ve bunların peşinden koşar. Bundan dolayı da aşk gibi aşırı bağlayıcı duygulara kapılmamaya çalışır. Üçüncü ve son ana bölümde tuttuğu günlük aracılığıyla Hüseyin Kenan'ın iç dünyasındaki akışı ve dönüşümü kendi ağzından takip etmekteyiz. Her ne kadar maddi hevesler için Lâmia'yı terk etmiş olsa da Hüseyin Kenan zaman içinde yapmış olduğu hatanın farkına varır. Kendi istikbalini kurtarmak adına Cavidan'la yapmış olduğu evlilikten pişman olur. Gerçek sevgiyi tatmış olduğu Lâmia'yla evlenmek istese de Lâmia Vedat'la evlenmek üzeredir. Ataerkil bir toplumda yaşayan ve sevdiği adam tarafından terk edilmiş olan Lâmia'nın da yaşadığı travmalar, buhranlar ve bunalımlar anlatıcı tarafından okura aktarılır.

8.4. Umut

Son Sığınak Reşat Nuri Güntekin'in bu yazınsal eserine vermiş olduğu isimden de anlaşılacağı üzere yapıtın ana teması umuttur. Servet Bey'le Süleyman'ın öncülüğünde kurulan tiyatro topluluğunda yer alan her oyuncunun geçmişi ağır bunalımlar ve birbirinden farklı zorlukla geçmiştir. Anlatıda önemli rolleri olan oyuncuların sıkıntılarından ve bunalımlarından sıyrılmalarını sağlayan en önemli şey tiyatroya olan sevdeleridir. Tiyatro sanatı kumpanyada yer alan oyuncuların içinde yaşadıkları bunalımlı hayattan sıyrılmalarını ve dertlerini unutmalarını sağlayan son sığınaktır. Tiyatro sayesinde tamamen kurmaca da olsa ideal bir dünyada rol yapma ve ideal bir karaktere bürünme fırsatı yakalayan oyuncular piyesler sırasında kendilerini bulurlar. Aynı zamanda sahneye koydukları tiyatro piyesleri sayesinde hiçbir yere kök salmadan farklı coğrafyalarda gezinen oyuncular devinimli bir hayat sürdürmenin keyfine varırlar.

Yeşil Gece Meşrutiyetle birlikte yönetime gelen İttihat ve Terakki, özellikle toplumu Batının çağdaş değerleriyle ileriye taşımak isteyen kesimler için adeta bir umut olur. 31 Mart Vakasında irticacıların şeriat bayrağı açıp saltanat yanlısı eylemlerde bulunmasının bastırılması Ali Şahin gibi inkılapçı vatansever öğretmenler için umut olur. Softalığa karşı mücadele etmek için Sarıova gibi irticacı yuvası olan beldede öğretmenlik yapmaya gönüllü olan Ali Şahin, baskı altında kalıp zora düşmesi durumunda devletin desteğini alacağını düşünerek eyleme geçer. Fakat Sarıova'da göreve başladıktan kısa süre sonra Ali Şahin yönetimin softaların elinde olduğunu ve onların oldukça güçlü olduklarını görür. Bunun üzerine Ali Şahin softalığa karşı gizlice örgütlenip zekasını kullanıp ince planlar yaparak mücadele verir. Ali Şahin ve yol arkadaşlarının girişimleri ve çabaları sayesinde toplumun ilerlemesi ve çağın gerisinde kalmaması doğrultusunda önemli bir yol kat edilir. Fakat anlatının sonunda gericiliğe karşı verilen savaşta çok çalışılması ve uyanık olunması gerektiği de vurgulanır.

9. Geçmiş

9.1. Anı

Son Sığınak Reşat Nuri Güntekin'i *Son Sığınak* adlı romanını kaleme almaya yönelten en önemli unsurlardan biri gençlik anılarıdır. Özellikle *Anadolu Notları* adlı eserinde kaleme almış olduğu anılardan ziyadesiyle faydalanmıştır. Ancak romanda yer alan anlatı kişilerinin ve olayların her biri kurmacadır.

10. Değişim

10.1. Geçicilik

Ateş Gecesi Reşat Nuri Güntekin *Ateş Gecesi* adlı romanında, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş dönemlerinde devletin ve toplumun sorunlarıyla ilgilenmeyen ve tamamen hedonist bir dünya görüşüne sahip olan Kemal Murat'ın öyküsünü anlatır. Anlatı Kemal Murat'ın bakış açısından ilerlese de aslında Afife'nin öyküsü anlatılmaktadır. Milas'ta sürgün olduğu yıllarda gençliğin getirdiği coşkunluk ve saflıkla Afife'ye âşık olmuş olan Kemal Murat; İstanbul'a dönmesi, Avrupa'da eğitim alması, devletin önemli kurumlarında önemli mevkilerde çalışması ve harp zengini olmasıyla Afife'yi ve ona olan aşkını tamamen unuttur. Hayatın bütün zevklerini tatmış olan Kemal Murat eski bir hastalık olarak adlandırdığı aşk duygusunu unuttur. Gençliğinde *Genç Werther'in Acıları'nı* ve *Rafael'i* okumuş olan Kemal Murat, bu kitaplardan etkilenerek sevdiği kadın için intihar etmeyi bile düşünmüştür. Ancak Selim Bey ve Bursalı Binbaşı gibi devletin ya da toplumun sorunlarını dert edinmemesi ve hedonist bir hayat yaşaması nedeniyle zaman içinde bütün maneviyatını yitirir. Zira Milas'tayken büyükleri tarafından sorumsuz ve şımarık olmakla da sıkça suçlanır.

Akşam Güneşi Reşat Nuri Güntekin'in *Akşam Güneşi* adlı romanında işlenen ana izlek hayatın değişkenliği ve var olan her şeyin geçiciliğidir. Henüz öğrenciyken değişen kişiliği ve asi tavırları nedeniyle herkesin dikkatini çekmiş olan Nazmi, okumuş olduğu romanların etkisinde kalarak maceralı ve eğlenceli bir hayat yaşamak ister. Paris'te geçirdiği yıllarda geceleri gazinolarda ve gündüzleri de askerî manevralarda geçirir. Kurmay subay olarak görev yaptığı yerlerde de sürekli heyecan ve aksiyon peşinde koşar. Ancak Balkanlardaki komitacılar karşı silahlı mücadele yürüten bir çeteye katılıp yaralandığından askerlikten malulen emekli edilir. Babasından miras kalan M...S'deki Ayazma Çiftliği'ne giderek çiftçilik yapıp sakin bir hayat yaşamaya çalışsa da zaman zaman gençlik yıllarına özlem duyarak derin bir bunalıma kapılır. Jülide'nin hayatına girmesi ve ona âşık olmasıyla yeniden gençlik yıllarına dönecekmiş gibi olsa da aşkını itiraf etmekten korkar. Jülide başkasıyla evlenerek hayatına devam etse de Nazmi çözümlü intihar etmekte bulur.

TİYATROLAR

Genel bakış *Anadolu Notları* adlı kitabı ve yayımlanmış son romanlarından biri olan *Son Sığınaç* adlı eserinde de belirtmiş olduğu gibi Reşat Nuri'nin gönül verdiği asıl yazınsal tür tiyatro piyesidir. Diyaloglara, dekora ve oyunculuğa dayalı bir edebi tür olan tiyatronun insanları etkileme kabiliyetinden daima etkilenmiş olan yazar, topluma verilmek istenen mesajların iletilmesi konusunda tiyatroyu etkili bir araç olarak görür. Cumhuriyet döneminde Halk Fırkası'nın talebi üzerine mekteplerde ve halkevlerinde sahnelenmek üzere piyesler kaleme alır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları üzerine inşa edilen Türkiye devletinin yeni rejimi olan cumhuriyeti ve onun değerlerini halka anlatmak üzere piyesler kaleme alır. Kaleme almış olduğu piyeslerde çoğu zaman belirli bir ideolojinin ve dünya görüşünün savunuculuğu yapan yazarın güdümlü olduğu açıkça görülür. Eleştirel gerçekçi bir üslupla kaleme alınan oyunlardaki izlekler genellikle toplumu ilgilendiren meselelerden teşekkül etmektedir.

1. Toplum

1.1. Ataerkillik

Eski Şarkı *Eski Şarkı* adlı tiyatro oyununun geçtiği toplumsal ortamda ataerkil normların baskın olduğu görülür. Erkek egemen bir dünyada yaşayan oyuncuların oldukça keskin bir alt üst ilişkisi içinde oldukları görülür. Eyleyenler bakımından erkekler oldukça etkin karakterlerken kadın karakterler oldukça edildir. Anamalcı bir düzene geçilmiş olsa da toprak ağalığı devam etmektedir. Eski bir derebeyinin son oğlu olan Yusuf'a, onu tanıyanlar derin bir saygı duyar. Erkeklerin kendi aralarında savaşımlardan ve eril konulardan bahsettikleri görülür. Özellikle üst sınıflara mensup olan Yusuf gibi önemli kişilerin yoksul kesime destek olmaya çalıştığı görülür. İstanbul'da yaşayan dayısının evinde büyümüş ve Amerikan Koleji'nde eğitim alıp okulun en başarılı öğrencisi olmuş olan Züleyha ataerkil düzene karşıdır. Millî Mücadele gazisi olan Miralay Ömer Bey'in isteği üzerine savaş kahramanı ve eski bir derebeyinin oğlu olan Yusuf'la evlenen Züleyha, eşi tarafından hem bedensel hem de ruhsal olarak baskılandığını ve ezildiğini hisseder. İnsanlık ve kadınlık gururunun zarar görmeye başladığını anladığı andan itibaren eşinden uzaklaşır. Özgürlükçü ve özdekçi bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha zayıflığa yer vermez ve başkaları tarafından ezilmeye asla müsaade etmez. Sonuç olarak tiyatro oyununun başkişisi olan Züleyha'nın ataerkil düzene karşı vermiş olduğu mücadele ve eşiyle yaşadığı çatışma anlatılır.

Hülleci Reşat Nuri Güntekin'in *Hülleci* adlı tiyatro oyunundaki kurgusal toplumsal yapı, Cumhuriyetin ilanından önceki Osmanlı toplumunun yapısını temsil etmektedir. Din-tarım toplumu normlarının baskın geldiği bir toplumsal yapıya sahip olan Osmanlı tebaasında ataerkilliğin her alanda hüküm sürdüğü görülmektedir. Evlilik gibi oldukça önemli ve özel bir konuda bile kadınların kendilerine dair söz söyleme hakları yoktur. Medeni Kanun'un kabulünden önce kadınlar rızaları alınmadan kendilerine münasip görülen erkeklerle evlendirilirler. Şeriat hükümlerince erkeğin karısını boşaması oldukça kolaydır. Aynı zamanda birden fazla kadınla da evlenebilmektedir. Melek adlı kadın karakter, kadın olmasının bedelini eşinden boşanarak ve başka bir erkekle evlendirilerek öder. Aynı zamanda yine şeriat hükümlerince bir kadının erkeğinden izin almadan hareket etmesi, başka bir erkeğin karşısına başı açık çıkması caiz değildir. İnsani olarak birçok olumlu niteliklere sahip olmasına rağmen Hilmi Efendi de Melek'i sahiplenir ve evlenir evlenmez onu kontrolü altına alır.

1.2. Toplumsal Sınıf

Yaprak Dökümü *Yaprak Dökümü* adlı tiyatro oyununun başkışisi Bâbîâlî tedarikatından geçmiş eski bir mutasarrıftır. Emekli olduktan sonra Altın Yaprak Tütün Şirketi'nde mütercim olarak çalışır. Saraylı bir devlet memuru olan Ali Rıza Bey Bağlarbaşı'nda köşk sahibidir ve varlıklardır. Dolayısıyla ailesine oldukça iyi yaşam şartları sunar. Hatta oğlunu Avrupa'da okutmayı planlayacak kadar durumu iyidir. Fakat devletin iktisadi, siyasi, toplumsal, eğitsel ve sanatsal açıdan tamamen Batıya yüzünü çevirmesiyle bazı kesimlerde alafangalaşma görülür. Ancak Batılılaşma kavramını yanlış anlayan Leyla, Necla ve Ferhunde hedonist bir hayat biçimini benimseyerek sürekli olarak davetlere katılır ya da kendi evlerinde davet düzenlerler. Yaşanan maddi sıkıntılarla birlikte ciddi bir bunalıma sürüklenen aile mensuplarının zaman içinde bütün insani değerlerini yitirdiği, yozlaştığı ve yabancılaştığı görülür. Reşat Nuri Güntekin üst sınıfa mensup olan ailenin içine düşmüş olduğu trajikomik durumu irdeler ve izleyicinin/okurun gözleri önüne serer.

Balıkesir Muhasebecisi *Balıkesir Muhasebecisi* adlı tiyatro oyununda Reşat Nuri Güntekin Anadolu'da yaşayan bir ailenin nasıl sınıf atlayarak İstanbul'a geldiğini bir melodramla gerçekçi ve ironik bir üslupla okurların/seyircilerin gözleri önüne sermek istemiştir. Oyunun başoyuncusu Tahir Balıkesir'de fatura muhasebe müdürü olarak görev yapan bir memurdur. Eşi ev hanımıdır ve yaşadıkları evin taşıdığı çeşitli ev işleri yapmaktadır. Oğlu başarılı bir öğrencidir. İdealist felsefe öğretmeninden etkilenir ve onu kendine rol model olarak alır. Eğitimi başarıyla tamamladıktan sonra Necdet Anadolu'ya giderek ülkesine hizmet etmek ve onun kalkınmasında görev almak ister. Huriye'nin erkek kardeşi Şerif Ali de sıradan bir vergi tahsilçisidir. Yoksulluk içinde yaşamaktadır. Maddi sıkıntılarına rağmen Tahir diğerkâm bir insan olarak bilinmektedir. Bölgede yaşayan insanlar tarafından sevgi ve saygı görür. Ancak II. Dünya Savaşı dönemlerinde Ramiz Tahir'e bir iş teklifinde bulunur. Vurgunculuk yaparak büyüyen bir şirket Tahir'in güvenilirliğinden faydalanmak amacıyla ona ortaklık teklif eder. Eşinin baskısı ve tehditleri nedeniyle Tahir şirketin teklifini kabul eder. Vurgunculuk ve kaçakçılık gibi yasa dışı yollardan kısa sürede sınıf atlayan Tahir kişilik olarak tamamen değişir. İdeallerine, ahlaki değerlerine ve inançlarına tamamen yabancılaşır. Toplumsal sınıflar arasındaki çatışma bir ailenin zaman içindeki dönüşümü üzerinden işlenmektedir.

1.3. Din

Hüllecî Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kurulan yeni devlet çağdaş batılı değerleri benimser ve bu doğrultuda devrimlerle ıslahatlar gerçekleştirir. Toprak ağalarının hüküm sürdüğü feodal bir devleti miras almış olan cumhuriyet hükümeti halkı bilinçlendirmek ve dönüştürmek için sanatı bir araç olarak kullanmaya karar vermiştir. Reşat Nuri Güntekin'in *Hüllecî* adlı dört perdelik tiyatro oyunu da yeni hükümetin isteği üzerine yazılmış ve Devlet Basımevi Basım Genel Direktörlüğü tarafından yayımlandıktan sonra İstanbul Şehir Tiyatroları'nda sahnelenmiştir. Toplumun köhne ve çağın gerisinde kalan gelenekleriyle inançlarının eleştirildiği piyeste din istismarının halkı içine düşürmüş olduğu gülünç durum gözler önüne serilir. Piyeste rol oynayan mahalle imamı maddi kazanç elde etmek için dini istismar eder. Şeriat kurallarını kendi çıkarını gözeterek şekilde yorumlar ve değiştirir. Şerif, Rukiye, Adile Dudu ve Zehra adlı diğer karakterler de kendi çıkarları doğrultusunda dini kaidelerin değiştirilip yorumlanmasına önyak olurlar.

1.4. Eğitim

Bir Kır Eğlencesi Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kır Eğlencesi* adlı tiyatro oyunu bir mektep temsilidir. Yani çocukların eğitimi ve eğlenmesi için kaleme alınmıştır. Oyunun vakası bir başöğretmenin odasında geçmektedir. Varsıl bir ailenin kızı olan Mısırlı Mahpeyker Hanım okulun sahibesidir. Oyunda görev alan kız öğrenciler özel okulda okumaktadırlar. Özellikle kız çocuklarının eğitim almasına yönelik toplumsal ve geleneksel bazı engeller başoyuncular tarafından alaycı bir üslupla eleştirilir. Mısırlı Mahpeyker Hanım fazlasıyla tutucu ve gelenekçi bir dünya görüşüne sahiptir. Çocukların okullar arasında yapılan eğlence etkinliklerine katılmalarını istemez. Hatta okullarda normal pencere yerine tepe camı olması gerektiğini düşünür. Kız öğrencilerin kadınlık vazifelerini de öğrenmeleri gerektiğine inanır. Onun aksine anlatının başoyuncularından olan Başmuallim ve Muallim ise ilerici dünya görüşüne sahiptirler. Kız öğrencilerin özgürce eğitim almaları gerektiğini savunurlar. İyi bir eğitim alarak onların bürokrat, siyasetçi yani devlet insanı olabileceklerine inanırlar.

Ümit Mektebinde Reşat Nuri Güntekin'in *Ümit Mektebinde* adlı mektep temsilinde yeni kurulan rejim ve düzenle birlikte yeni mabetlerin okullar olduğunu işlemektedir. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kurulmuş olan yeni devletin ideolojisine uygun vatandaşlar yetiştirmek bilimsel eğitim veren okulların görevi olur. Dolayısıyla yeni rejim açacağı yeni okullara büyük önem verir. Devrimlere ve ıslahatlara

inanan ve bunlara sadık vatandaşlar yetiştirecek olan okullar devlet için adeta kutsal mabetlerdir. Bundan dolayı onların asla kirletilmemesi ve belirlenen kuralların ve değerlerin dışına çıkmamak gerekmektedir. Muhacirler için toplanmış yardım parasının çalınmasıyla birlikte okulun şerefine leke sürülür. Ancak daha sonra bu hırsızlığın bireyin ve toplumun büyük çıkarı için yapıldığı anlaşılır. Fakat her ne olursa olsun işlenmiş olan suç cezasız bırakılmamalıdır. Bundan dolayı Şefkat okuldan ihraç edilir. Ancak hem kendi adını hem de okulun adını temize çıkarmıştır. Okul bilimsel eğitim vermenin yanında ahlaklı ve terbiyeli bireyler de yetiştirmelidir.

1.5. Terbiye

Felaket Karşısında Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınmış tek perdelik bir temsil olan *Felâket Karşısında*, Nermin adlı başoyuncunun yaşadığı talihsiz bir olay üzerine odaklanır. Süheyla'nın ağabeyiyle nişanlanmak üzereyken ailenin bütün işleriyle ilgilenen ağabeyinin apandisitten ölmesi ve hemen ardından da babasının iflas etmesi sonucunda Nermin Süheyla'nın ağabeyi tarafından terk edilir. Bir süre sonra babasının da ölmesinin ardından Nermin İstanbul'a gelerek mürebbiye olarak çalışmaya başlar. Küçük kardeşini yatılı okula verir. Yaşadığı talihsizliklere ve acılara metanetle göğüs germiş olan Nermin büyülenmenin ve şımarıklığın saçmalığını anlamış ve büyüüp olgunlaşmıştır. Nermin'in aksine Suzan ise hayatı boyunca hiçbir zorluk görmemiş ve ailesi tarafından şımartılmıştır. Suzan, yaşadığı acılar karşısında soğukkanlılığını korumuş olan Nermin gibi olmak ister. Ancak Nermin Suzan'a kahraman olmanın acı verici olduğunu söyler. Sahip olduğu kişilik özellikleri ve ahlaki değerleriyle Nermin örnek bir kişilik olarak okura/seyirciye sunulur.

Göz Dağı Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınmış bir mektep temsili olan *Göz Dağı*'nda işlenen ana tema çocuk terbiyesidir. Dönemin çocuk yetiştirme anlayışını gerçekçi bir anlatım ve vakayla eleştiren yazar, çocukların şiddet ve baskıyla terbiye edilmeye çalışılmasının sebep olabileceği acı sonuçları okura/seyirciye göstermeye çalışır. Hasan-Kadriye çifti on yaşındaki Bedri adlı oğlunu baskı ve şiddetle terbiye etmeye çalışır. Anne oğlunu kömürlüğü kapatırken baba da oğlunu sokağa atar. En küçük hatasında şiddet ve baskıyla cezalandırılan Bedri aslında gerekli terbiyeye sahiptir. Ebeveynlerinin beklentilerinin ve evde ne yapılması ya da ne yapılmaması gerektiğinin gayet farkındadır. Ancak Bedri ebeveynlerinin kendi şahsi sorunlarını kendisine yansıttıklarının ve öfkelerini kendisinden çıkardıklarının farkındadır. Hasan Bedri'ye gözdağı vermek için onu evden kovar. Evi gerçekten terk eden Bedri'nin tramvayın altında kalarak öldüğünü düşünen ebeveynler dehşete kapılır.

1.6. Bilim ve Teknoloji

Bir Yağmur Gecesi Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Yağmur Gecesi* adlı tiyatro oyununda insanoğlunun doğaya karşı verdiği mücadele işlenmektedir. Doğa-teknoloji çatışması vakayı meydana getiren başat izleklerden biridir. Sarıova halkı, sağanak yağmurların yağdığı dönemlerde Sarıboğa nehrinin taşması sonucunda ciddi mağduriyetler yaşamaktadır. Taşkınlar sırasında tarlalar ve mülkler su altında kaldığı gibi insan hayatı da sürekli tehlike altındadır. Teknoloji sayesinde insanlık doğayı kontrol altına alıp ıslah etmeyi başarsa da Sarıova halkı bu imtiyazdan yoksundur. Oğuz Sarıova halkına nehri nasıl ıslah edebileceklerini anlatır. ABD'de eğitim almış bir mühendis olan Oğuz halkın yapmış olduğu maddi ve manevi katkıyla nehri ıslah eder ve yıkılan köprüyü onarır. Doğanın ıslah edilmesiyle birlikte bölgeyi terk eden yerliler topraklarına geri dönmeye başlar ve arazilerin değeri artar. Doğalcı bir anlayışla bakıldığında mühendisler toplumda önemli bir rol oynamaktadır. Doğalcılara göre mühendisler toplumu ve ülkeyi şekillendiren ve ülkenin kalkınmasını sağlayan kişilerdir. Zola'nın *Travail* adlı eserindeki Luc karakteri gibi Oğuz da Sarıova halkına yön verir.

2. Siyaset

2.1. Savaş

Eski Şarkı *Eski Şarkı* adlı tiyatro piyesinde rol alan erkek oyuncuların çoğu gazidir. Oyunun başkişilerinden olan Yusuf Toroslarda Fransızlara karşı çetecilik faaliyetlerinde yer almış ve savaş kahramanı olmuştur. Züleyha'nın babası Miralay Ömer Bey'in komutasında faaliyet göstermiştir. Kaptan da Yusuf'un silah arkadaşıdır ve Ege Denizi'nde İngiliz donanmasına karşı da korsanlık faaliyetleri yürütmüştür. Oyunun önemli kişilerinden biri olan Babaefendi de Girit muhacirlerindendir. Colonel Vaso'ya karşı bizzat akçelediği yüz adamıyla çetecilik faaliyetleri yürütmüştür. Fakat silahlı mücadelenin kaybedilmesi üzerine doğup büyüdüğü toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Savaşın

etkileri toplumun her tabakasına yansımıştır. Savaşın ardından toplumun derin bir yoksulluk ve insanların psikolojik sorunlar yaşadığı sezdirilir. Savaşa katılan kişilerin oldukça cefakâr, vefakâr, fedakâr, yardımsever, paylaşımcı ve dostane oldukları görülür.

2.2. Baskı

Bir Kır Eğlencesi Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kır Eğlencesi* adlı tiyatro oyununda işlenen en başat izleklerden biri siyasi ve toplumsal baskıdır. Oyunun başoyuncularından biri olan Mısırlı Mahpeyker Hanım geçmiş dönemin ve düzenin değerlerini savunurken Başmuallim ile Muallim geleceğin değerlerini öğrencilere aşılama çalışmaktadırlar. Mısırlı Mahpeyker Hanım kız öğrencilerin tepe camı olan okullarda okumaları gerektiğini, dışarı çıkıp eğlenmelerinin yasaklanmasını ve onlara en başta kadınlık vazifelerinin öğretilmesi gerektiğini savunur. Onun görüşlerine karşıt bir güç olarak Başmuallim ile Muallim ise kız öğrencilerin iyi bir eğitim alması gerektiğini, özgür olmalarını ve dışarı çıkıp eğlenebilmelerini savunur. Okulun sahibi olan Mısırlı Mahpeyker Hanım, mülk sahibi olmanın verdiği üstünlüğü kullanarak kendi görüşlerini öğrencilere ve öğretmenlere zorla dayatmaya çalışır. Öğrenciler ve eğitimciler istememelerine rağmen kendi dünya görüşünü onlara zorla dayatır ve onları baskı altında tutar.

Tanrı Dağı Ziyafeti Reşat Nuri Güntekin tarafından 1954 yılında kaleme alınmış olan *Tanrı Dağı Ziyafeti* adlı tiyatro oyunu, bilhassa II. Dünya Savaşı'nda Avrupa'da ortaya çıkmış faşist yönetimlere yönelik siyasi ve toplumsal bir eleştiri niteliğine sahiptir. Bütün dünyanın savaş halinde olduğu bir ortamda batılılar tutucu ve muhafazakâr yönetimlere eğilim göstermiş olduğu gibi doğulu halklar da diktatörler tarafından yönetilmiştir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türk devletleri demokrasiden uzak yöneticiler ve yönetimler tarafından idare edilmektedir. Orta Asya'da olduğu rivayet edilen Karkum Cumhuriyeti de savaştan sonra Batı yanlısı askerî sınıf tarafından yönetilmeye başlamıştır. Başlangıçta halka demokrasi vadedilmişse de Kantemel zaman içinde bir diktatöre dönüşmüştür. Ülkeyi demir yumruğuyla yönetir ve tamamen kendine bağlı bir bürokrasi ve siyaset sınıfı oluşturduğu gibi kendi oligarşisini de oluşturur. Kantemel ülkenin bütün kurumlarını ve yönetimini ele geçirmiştir. Ancak Kantemel'in zorba bir yönetici olmasına neden olan şey cahil ve tutucu halktır. Karkum halkında gerici, gelenekçi, tutucu eğilimler ağırlıklı olduğundan yönetici de zorunlu olarak diktatöre dönüşür.

İstiklâl Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınıp 1933 yılında ilk kez yayımlanmış olan *İstiklâl* adlı mektep temsilinde Osmanlı Devleti'nin gerileme döneminde kabul ettiği kapitülasyonlarla nasıl ezildiği, sömürüldüğü ve küçük düşürüldüğü işlenmektedir. Terma Adası Türk devletinin sınırlarından koparılmıştır. Terma Adası'nda doğmuş olan Adalı Hüseyin cinayet işlemekten yargılanıp suçlu bulunur. İdam cezasına çarptırılmış olan Adalı Hüseyin'in cezasının infaz gecesinde yabancı yetkililer gelir. Yabancı yetkililer Türk yetkililere Terma Adası'nda doğmuş birinin Türk mahkemelerince yargılanıp cezalandırılmayacağını belirtip onun iade edilmesini talep ederler. Aynı zamanda emirlerine uyulmaması durumunda sahilde bekleyen bir zırhlıyla iki torpidonun toplarını kıyıya doğrulttuğunu söyleyerek yetkilileri tehdit ederler. Vali yabancılardan taleplerini kabul ederek suçlunun onlara teslim edilmesini yetkililere bildirmiştir. Türk yetkililer ve vatandaşlar utanç içindedir. Yabancı devletlere verilmiş olan kişisel, hukukî ve ticari imtiyazlar zaman içinde devleti çok zor duruma sokmuş ve Türkler kendi vatanlarında adeta ikinci sınıf vatandaş haline gelmişlerdir.

2.3. Liderlik

Tanrı Dağı Ziyafeti Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınmış bir piyes olan *Tanrı Dağı Ziyafeti*'nin başoyuncusu, Orta Asya'da hayali bir ülke olan Karkum Cumhuriyeti'nin diktatörüdür. Yetimhanede büyümüş olan Kantemel Asya hanları sülalesine mensup olduğuna dair sahte bir sicil çıkartarak saraya girmeyi başarır. Daha sonra Almanya'da eğitim alan Kantemel savaşın çıkmasıyla birlikte batılıların ordularında gönüllü asker olarak savaşır. Daha sonra Karkum'a demokrasi getirme vaadiyle imparatorla savaşan Kantemel düşmanını yenmeyi başarır. Düşmanını alt eder ve imparator soyunun Çin'e kaçmasını sağlar. Ancak ülkenin yönetimini ele geçiren Kantemel sözünü yerine getiremez. Zaman içinde kendisi de bir zorbaya dönüşür ve ülkenin yönetimi tamamen ele geçirir. Bürokratları ve siyasileri tamamen kendine bağımlı hale getirir. Kendi muhafız alayını oluşturur. Ülkenin oligarşisi de tamamen onun elindedir. Sahte bir seçim ve ihtilal tertipleyerek çevresindekilerin sadakatini sınar.

3. Adli

3.1. Adaletsizlik

Eski Şarkı Savaş dönemlerinde ve savaştan sonraki dönemlerde de sosyal adaletsizlik ülkenin her tarafında kendini göstermiştir. Özellikle yoksul halk kesiminin derin bir sefalet yaşadığı görülür. Adaya ilk yerleşen kişiler yaptıkları üretim ve ticaretle kit kanaat geçinmektedirler. Buna rağmen devlet halkın kazancının büyük bölümünü vergi olarak tahsil etmektedir. Devletin hiçbir kademesinde tavsiye mektubu ya da tanidik olmadan memurlara iş yaptırılmamaktadır. Savaş bitmiş ve yeni bir rejim inşa edilmiş olmasına rağmen kadınların ikinci planda oldukları görülür. Kadınlar oldukça edildir ve genel olarak neredeyse hiçbir güçleri yoktur. Sosyal adaletsizlik ve devlet kademeleriyle kurumlarındaki yozlaşma oyunun ana temalarından biridir.

3.2. Suç

İstiklâl Reşat Nuri Güntekin'in *İstiklâl* adındaki mektep temsilinin ana temalarından biri de suçtur. Bir kadın meselesi nedeniyle Adalı Hüseyin İhtiyar Köylü'nün oğluyla kavga tutuşmuş ve kavga gencin ölümüyle sonuçlanmış. Yaşanmış olan olay üzerine yargılanmış olan Adalı Hüseyin idam cezasına çarptırılmıştır. İlah olmaz bir suçlu olan Adalı Hüseyin defalarca suç işlemiştir. Hem özgürlüğü sırasında hem de mahpusluk döneminde sürekli olarak başkalarıyla didişmiş ve kavga etmiştir. Cezanın infazı için yetkililer hapisane müdürünün odasına toplanırlar. Kaymakam, Müddeiumumi ve Müfettiş cezanın infazına refakat edecek ve rapor hazırlayacaklardır. Ancak idamdan önce hapisaneye gelen yabancı yetkililer Adalı Hüseyin'in artık başka bir ulusun tebaası olduğunu ve onun ülkesine iade edilmesi gerektiğini söylerler. Cinayet suçu işlemiş olmasına rağmen Adalı Hüseyin Türk devletinin mahkemeleri tarafından yargılanamaz. Verilmiş olan kapitülasyonlar gereğince onun ülkesine iade edilmesi gerekmektedir. "Osmanlı'daki yabancıların kendi aralarındaki davaların yargısı konsoloshanelerdeki hâkim ve mahkemelerin yetkisi altındaydı. Osmanlılarla olan davalar ise mahkemelerde ancak yabancıya bağlı bulunduğu konsolosluğun tercümanı huzurunda görülürdü. Eğer tercüman gelmemiş veya davayı bırakıp gitmişse dava olduğu gibi kalırdı. Yabancıları gözetim hakkı konsoloslara ait idi. Tercüman olmadıkça suçüstü durumunda bile kişi, gözetim altına alınamazdı. Mahkûm edilen yabancı, cezasını, Osmanlı hapisanelerinde değil konsolosluklarının hapisanelerinde çekirdi. Her türlü adli tebliğatlar konsolosluklarca yapılırdı" (TEMİZ DİNÇ, 1).

Ümit Mektebinde Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu *Ümit Mektebinde* adlı mektep temsilinin vakası İzmir'in Yunanlar tarafından işgal edildiği 1919-1922 yılları arasında geçer. İzmir'de yaşayan birçok Türk evlerini, işletmelerini ve aile üyelerini kaybederek farklı illere göç etmek zorunda kalmışlardır. Yunan mezaliminden kaçan isimlerden biri de oyunun başoyuncularında biri olan Şefkat'tir. Yunan işgali sırasında babasını ve büyük kardeşini kaybetmiş olan Şefkat annesiyle birlikte İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. Annesinin büyük fedakârlıklarıyla Ümit Mektebi'nde öğrenim görmeye başlamış olan Şefkat muhacirler için öğrenciler arasında toplanmış olan yardım parasını Muavin'in odasındaki çekmecedeki çalar. Ancak Şefkat bu parayı kendisi gibi Yunan mezaliminden kaçmış olan Hizmetçi'nin oğlunun Anadolu'ya gidip TBMM ordusuna katılması için çalmıştır. Hem ihtiyaç sahibi birine hem de ülkesine yardım etmek için parayı çalmış olmasına rağmen Şefkat okuldan ihraç edilir. Ancak bu ayrılış utanç verici bir şekilde olmaz. Öğretmenler ve öğrenciler Şefkat'le gurur duyarlar.

3.3. Ceza

Ümit Mektebinde Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu mektep temsillerinden biri olan *Ümit Mektebinde*'de vaka zamanı İzmir'in işgal edildiği 1919-1922 yılları arasındadır. Ümit Mektebi'nde öğrenim gören öğrenciler Yunan mezaliminden kaçıp başka illere yerleşen Türklere yardım parası toplamışlardır. Ancak yardım parası okulun en başarılı ve en terbiyeli öğrencilerinden biri tarafından çalınır. Yapılan soruşturma sonucunda Necmiye Şefkat'in suçunu üstlenir. Ancak Şefkat'in üstlenmiş olduğu suç altında ezildiğini ve toplumdan dışlandığını gören Şefkat gerçeği itiraf eder. Şefkat'in bu parayı neden çaldığı da öğrenilir. Şefkat gibi Yunan mezaliminden kaçmış olan Hizmetçi'nin kardeşi Yunan askerleri tarafından aranmaktadır. Hizmetçi'nin kardeşinin Anadolu'daki direnişe katılması için yirmi beş otuz liraya ihtiyacı vardır ve bu parayı ona Şefkat vermiştir. Şefkat ulvi bir amaç için suç işlemiştir. Ancak mektep yeni rejimin mabedidir ve hiçbir şekilde kirlenmemelidir. Hırsızlık sonucunda Şefkat okulda ihraç edilir. Ancak onurunu ve gururunu kaybetmez.

4. İlişki

4.1. Aşk

Eski Şarkı Tiyatro piyesinin adı olan *Eski Şarkı* ifadesiyle insanoğluna özgü duygulardan biri olan aşk anlatılmak istenmektedir. Miralay Ömer Bey'in isteği üzerine bir kutlama bahanesiyle Silifke'ye getirilen Züleyha'ya gördüğü anda âşık olan Yusuf onunla evlenir. Züleyha'ya yoğun ve samimi duygular besleyen Yusuf, duygularına tam olarak karşılık bulamaz. Evliliklerinin ilk zamanlarında Züleyha-Yusuf çifti oldukça mutludur. Yusuf Züleyha'ya olan duygularını birçok kez bütün açıklığıyla dile getirir fakat bunun karşılığında kendisi aşağılanmaya ve alay edilmeye maruz kalır. Zira Züleyha'ya göre aşk duygusu geçmiş dönemlerin insanlarına özgü ya da onların uydurmuş olduğu bir duygudur. Aşk duygusu ve onunla bağlaşıklık olan hiçbir şey yaşanılan dönemin insanına uygun değildir. Uşçu, özdekçi ve özgürlükçü bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha mantığın dışına çıkan ve özgürlüğünü elinden alan hiçbir şeye bağlanmak istemez ve onların varlığını reddeder. Yusuf insanoğlunun idealist yönünü temsil ederken Züleyha özdekçi yönünü temsil eder. İki farklı dünya görüşünün temsilcisi konumunda olan karakterler eйтиşimsel bir çatışma içerisine girerler ve yan yana gelebilmeleri pek mümkün değildir.

4.2. Evlilik

Hülleci Reşat Nuri Güntekin'in *Hülleci* adlı dört perdelik tiyatro oyunundaki vakalar Medeni Kanun'un kabulünden önce geçmektedir. Devletin sekülerleşmesiyle birlikte evlilik alanında kadınla erkek eşitlenmiş hatta kadına yönelik bazı pozitif ayrımcılıklar yapılmıştır. Zira Medeni Kanun'un kabulünden önce kadınlar sosyal hayatta söz sahibi olamadıkları gibi evlilik alanında da söz ve hak sahibi değildiler. Oyundaki vaka örgüsü aracılığıyla evli kadının durumu gülünç bir şekilde anlatılır. Ancak piyesin sonunda evlilik üzerinde oynanan oyunlar sonucunda zararlı çıkan kişi bir kadın değil erkek olur. Hafız Halil istemeden eşinden boşanmak zorunda kalır. Melek ise sonunda değerini bilen ve akıllı bir erkekle şans eseri evlenir. Mevcut evlilik anlayışı genel olarak kadınların aleyhine işlese de zaman zaman erkeklerin aleyhine de işlemektedir. Maddi çıkar peşinde koşan imamların toplumda fazlasıyla söz sahibi olmasının sebep olabileceği sonuçlar bir farsla işlenir.

5. Tin

5.1. Yabancılaşma

Yaprak Dökümü Adeta Don Kişot'un yel değirmenleriyle mücadele etmesi gibi bütün dünyada değişmekte olan iktisadi-siyasi düzenle birlikte Ali Rıza Bey de yeni düzenin belirlediği normlar ve dinamiklerle mücadele etmeye çalışır. Fakat Don Kişot'un aksine Ali Rıza Bey'de bunu yapacak cesaret ve güç yoktur. Ali Rıza Bey çocuklarını ve eşini eve kapatarak onları dış dünyadaki tehlikelerden koruyacağını sanır. Fakat işini kaybetmesiyle birlikte malî imkanlarını da kaybeder ve bu yüzden evdeki otoritesini kaybetmesiyle birlikte aile üyeleri dış dünyadaki tehditlerin açık hedefi haline gelir. Ali Rıza Bey çocuklarını korumak adına bazı önlemler alsa da bunlar yetersiz kalır. Çocuklarıyla mücadele edemeyeceğini anlaması üzerine kızlarını evlendirerek onlardan kurtulmaya karar verir. Fakat bunu da becerememesi ve kızlarının başka adamlarla görüşmelerine engel olamaması üzerine bugüne kadar gözü gibi saklamış ve korumuş olduğu değerlerin hepsinden vazgeçer. Tamamen yoksulluğa ve çaresizliğe gömülen Ali Rıza Bey, varıl bir avukatın metresi olan Leyla'nın apartman dairesinde yaşamaya başlar. Savunduğu insani değerlere köklü bir yabancılaşma olmasa da bütün direnci kırılır ve akıl sağlığını yitirir.

Balıkesir Muhasebecisi Reşat Nuri Güntekin'in 1953 yılında sahnelenmiş ve radyofonik olarak yayınlamış *Balıkesir Muhasebecisi* adlı oyunun başoyuncusu olan Tahir, *Yaprak Dökümü*'nün başkarakteri olan Ali Rıza Bey'in aksine, değişimi ve dönüşümü kendi rızasıyla kabullenir. II. Dünya Savaşı yıllarında bir şirkete ortak olarak başladığı vurgunculuğu başta eşinin tehditleri ve baskıları nedeniyle kabul etmişse de daha sonra yeni kişiliğini ve işini kabullenmiştir. Balıkesir'de fatura muhasebe müdürü olarak görev yaptığı dönemlerde yoksul ama namuslu bir hayat yaşamış olan Tahir bölgede sevilen, sayılan ve güvenilen bir isim haline gelmiştir. Yardımseverliği, tokgözlülüğü, diğerkâmlığı ve namusa verdiği değerden dolayı bölge insanı tarafından evliya olarak kabul edilir. Ancak Ramiz'in aracılığı ve eşinin baskıları nedeniyle bir şirkete ortak olması ve vurgunculuk yapmaya başlamasıyla insani değerlerine, ideallerine ve mensubu olduğu toplumsal sınıfa tamamen yabancılaşmıştır. Balıkesir'de görev yaptığı dönemlerde ahlaki değerleri ve idealleri olan bir memurken İstanbul'da iş adamı olmasıyla para kazanmayı en büyük önceliği haline getirir.

Bir Yağmur Gecesi Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Yağmur Gecesi* adlı tiyatro oyununda farklı kesimlere ve toplumsal sınıflara mensup olan kişilerin çatışma halinde olduğu görülür. Farklı kesimlere ve toplumsal sınıflara mensup olan kişilerin birbirlerine yabancılaşması oyunda işlenen bir başka izlettir. İlk olarak varsıl bir aileye mensup olduğundan hiç çalışmamış olan Orhan'la Oğuz arasında bir çatışma yaşandığı görülür. Oğuz da İstanbul'da doğup büyümüş ve ABD'de eğitim almıştır. İdealist görev bilinciyle geldiği Sarıova'ya kök salmış ve onun kalkınması için çalışmıştır. Evkaf Müdürü'yle Belediye Muhasebecisi de sürekli çekişmektedir. Evkaf belediye arasında devamlı bir anlaşmazlık olduğu karakterler tarafından dile getirilir. Memurlar halkla, yaşlılar gençlerle ve çiftçiler işçilerle devamlı çekişmektedir. Ayrıca Orhan da içinde yaşadığı topluma yabancılaşmış ve mevcut sorunlardan habersiz bir karakter olarak lanse edilir. Bir amacı ve görevi olmadığı için yalnızdır ve bunalım içindedir. Kaya'ya ettiği evlilik teklifinin kabul edilmesiyle Sarıova'da kalıp kök salmaya ve bölgenin kalkınması için çalışmaya karar verir.

5.2. Korku

Diş Ağrısı Reşat Nuri Güntekin'in *Diş Ağrısı* adlı kısa monoloğunda işlenen ana tema korkudur. Henüz on iki on üç yaşlarında olan küçük bir kızın dişlerinden biri çürümüştür. Dişinin çekilmesinden ve dişçi kerpeteninden çok korkar. Ebeveynleri çeşitli oyunlarla küçük kızın dişini çektirmeyi daha önce başarmıştır. Dişinin çektilmesinin verdiği acıdan dolayı küçük kız dişçiye ve ailesine olan güvenini yitirir. Dişlerinden biri çürüdüğünde ağrıdan daha az şikâyet etmeye çalışır ve dişçiye götürülmek için elinden geleni yapar. Annesi küçük kız dişçide çürük dişe yalnızca ilaç sürüleceğini söyleyerek dişçiye götürür. Ancak önceden tecrübeli olan küçük kız anneyle dişçi arasında geçen diyalogdan ve birbirlerine yaptıkları jestlerle mimiklerden yalan söylendiğini anlar. Dişçinin gömleğinin cebine gizlice kerpeten koyduğunu da görmüş olan küçük kız onu oradan gizlice çalar. Monolog boyunca kızın söylemlerinden ve üslubundan dişçiden çok korktuğu ve dişini çektirmek istemediği açık bir şekilde ifade edilip hissettirilir.

Tanrı Dağı Ziyafeti Reşat Nuri Güntekin'in 1954 yılında kaleme almış olduğu *Tanrı Dağı Ziyafeti* adlı dört perdelik komedi oyununda işlenen bir diğer izlek de korkudur. I. Dünya Savaşı'nı fırsata çevirerek Karkum'un imparatorunu devirip yeni bir rejim ve yeni bir yönetim kurmuş olan Kantemel ülkeyi otuz yıl boyunca tek başına yönetmiş ve geçen zaman içinde gücünü konsolide ederek tanrı diktatör mertebesine yükselmiştir. Ancak bir gün halkın aydınlanıp bilinçleneceğinin farkında olan Diktatör Kantemel, ihtilalin otuzuncu yıl dönümünde imparatorun devrildiği av köşkünde bir ziyafet düzenler. Ziyafet sırasında sahte bir seçim ve ihtilal tertipleyerek kabinesinin sadakatini sınar. İsyancılar tarafından yakalanıp öldürülmekten korkan yöneticiler Kantemel ve mevcut rejimle ilgili ilk defa gerçek düşüncelerini dile getirirler. General Erhan av köşküne girdiğinde bazıları ona teslim olup onu övmeye başlar. Diktatör Kantemel adamlarına seçimi kazandıklarını ve ihtilalin düzmece olduğunu söyler. Ancak Diktatör Kantemel kabinesini bir gün gerçekten bir ihtilal olacağı konusunda uyarır ve bugün yaşananların bir prova olduğunu da ekler.

5.3. Pişmanlık

Diş Ağrısı Reşat Nuri Güntekin'in *Diş Ağrısı* adlı mektep temsilinde çocuklarda görülen yaygın bir durum olan dişçi korkusu işlenir. Önceki acı veren tecrübesinden dolayı dişçiden korkmaya başlamış olan küçük kız, dişçiye gitmemek ve dişini çektirmemek için uzun süre direnir. En sonunda anne, çürük dişe yalnızca ilaç sürüleceği yalanını uydurarak kızını dişçiye götürmeyi başarır. Ancak küçük kız, anne ve dişçi tarafından yalan söylendiğini anlar ve dişçinin kerpeteni gizlice gömlek cebine koyduğunu görür. Bunun üzerine küçük kız dişçinin cebindeki kerpeteni çalar. Dişini çektirmemeyi başararak eve dönen küçük kız dişlerine iyi bakmadığı için pişmanlık duyar. Aynı zamanda dişlerine iyi bakılmasını sağlamamış olan ailesini de suçlar. Güzel ve bakımlı dişlere sahip olan kişilerle kendini kıyaslar. Dişlerine iyi bakmış olsaydı dişçiye gitmek ve çürük dişini çektirmek zorunda kalmamış olacağını söyler. Dişlerine iyi bakmamış olan küçük kız derin bir pişmanlık duymaktadır.

6. Ahlak

6.1. Dayanışma

Bir Kır Eğlencesi Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kır Eğlencesi* adlı tiyatro oyununda özel bir okulda görev yapan öğretmenlerin, aynı okulda öğrenim gören öğrencilerle gerici dünya görüşüne sahip olan okul sahibesi Mısırlı Mahpeyker Hanım'a karşı dayanıştıkları görülür. Okul sahibesi Mısırlı Mahpeyker

Hanım kız öğrencilere geleneksel ve eski dönemin anlayışıyla eğitim verilmesini istemektedir. Onların okuldan dışarı çıkmalarını dahi istemez. Mülkün sahibi olduğundan öğretmenlerle öğrencilerin bu baskı karşısında elleri ve kolları bağlıdır. Ancak birbiriyle dayanışarak ve birbirlerine yardımcı olarak zorlukların üstesinden gelirler. Özgürlükçü ve ilerici öğretmenler kır eğlencesine katılmak isteyen kız öğrencilere izin verirler. Öğrencilerin okulda olmadığı bir zamanda ziyarete gelen okulun sahibi Zerrin tarafından oyalanır. Muallim de Zerrin'e yardım eder. Bu sayede öğrenciler ve öğretmenler birbirlerini okul sahibesine karşı korumuş oldukları gibi kendi istekleri doğrultusunda hareket ederler.

Bir Yağmur Gecesi Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Yağmur Gecesi* adlı tiyatro oyununda sağanak yağmur nedeniyle meydana gelen su taşkını sonucunda çeşitli sorunlar yaşayan Sarıova halkının elbirliğiyle sorunlarını nasıl çözdüğü işlenmektedir. Toplumun farklı kesimlerinin dayanışarak sorunları çözüme kavuşturması eseri meydana getiren ana izleklerden biridir. Su baskınının yaşandığı gece su ve yağmurla verilen mücadele sonucunda Sarıovalıların her biri ıslanmıştır. Çarşafa sarınan ya da yerel kıyafetler giyen farklı kesimlere mensup karakterler, bir geceliğine de olsa görünüm açısından eşitlenir. Orhan ve bazı Sarıovalılar yaşanan felaketten devlet yetkililerini sorumlu tutular da Oğuz devlet için çalışan bir mühendis olarak yerel halkı sorumlu tutar. Zira Sarıovalılar kendi yaşam alanlarındaki sorunlarla hiç ilgilenmemektedir ve sürekli bir kurtarıcı beklemektedir. Birinci Perdenin sonunda farklı kesimlerden olan Sarıovalılar elbirliğiyle mevcut sorunu çözmeye karar verir ve amaçlarında başarılı olurlar. İkinci Perdede birbiriyle çatışma halinde olan grupların kaynaştığı ve bütün sorunların çözüldüğü görülür.

Vergi Hırsızı Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınıp 1933 yılında yayımlanmış olan *Vergi Hırsızı* adındaki mektep temsilinin ana izleği dayanışmadır. Babasından miras kalan üç emlakle çalışmadan rahat bir hayat yaşayan Demir, aynı zamanda emlaklerin değerlerini olduğundan daha düşük göstererek vergide usulsüzlük yapar. Demir'in aksine Yusuf ise bütün kazancını çalışarak sağlar ve yedi çocuk dünyaya getirmiştir. Vergi hırsızlığı yapan Demir'i ayıplar ve ona suç işlemekte olduğunu söyler. Yusuf'la görüştüktan sonra gece kâbuslar görmeye başlayan Demir, devlete vergi ödenmemesi durumunda polislerin, muallimlerin, mühendislerin, subayların ve hastabakıcıların işsiz kalacaklarını görür. Emniyeti sağlayacak kolluk kuvvelerinin, çocukları yetiştirecek öğretmenlerin, yolları yapacak mühendislerin olmaması, vatani savunacak subayların ve hastalara bakacak hastabakıcıların olmaması düşüncesi Demir'i korkutur. Vergi hırsızlığı yaparak kâra geçtiğini sanan Demir aslında hem ülkesi hem de kendi zararına ciddi bir hata yaptığını fark eder. Devletin kurumlarını ayakta tutan ve halka çeşitli hizmetlerin götürülmesini sağlayan şey vergidir. Vergi en büyük dayanışma yoludur. Dolayısıyla Demir yaptığı hatayı anlar ve hırsızlıktan sağladığı kazancı devlete iade eder. *Bir Yağmur Gecesi* adlı piyeste de benzer bir tema işlenmektedir.

6.2. Vatanseverlik

İstiklâl Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınmış olan *İstiklâl* adındaki mektep temsilinde vatanın ve devletin bağımsızlığı için kendi hayatından vazgeçen ve onun onurunu korumak amacıyla hiç çekinmeden idam edilmeyi kabul eden bir suçlunun başından geçen vaka işlenmektedir. Bir kadın meselesi yüzünden genç bir delikanlıyı öldürmüş olan Adalı Hüseyin idam cezasına çarptırılır. Cezanın infazı için hapisanedeki müdür odasında toplanılır. Ancak Adalı Hüseyin'in kütüğünün bağlı olduğu ada artık Türk devletinin sınırları dahilinde değildir. Hukukî kapitülasyonlar gereğince Türk devleti Terma Adası'ndan olan birini yargılayamaz ve cezalandıramaz. Vali de yabancı temsilcilerin isteğini onaylamış ve onun iade edilmesi emrini vermiştir. Adalı Hüseyin müdürün odasına çağırılır ve ona özgürlüğüne kavuşacağı söylenir. Ancak bu özgürlüğü başka bir ülkenin tebaası olarak elde edeceğini öğrendiğinde sevinci kursağında kalır ve öfkelenir. Zira Adalı Hüseyin başka bir ulusun tebaası olarak kavuşacağı özgürlüğü reddeder ve cezasının infazını talep eder. Ne kendisinin ne de ülkesinin yabancıların talimatlarına boyun eğmeyeceğini söyler. Onun inandığı tek şey ülkesinin bağımsızlığıdır. Vatanının, devletin ve kendisinin küçük düşürülmesine izin vermektense idam edilmeyi tercih eder. Oyundaki vaka ve karakterlerin eylemleriyle söylemleri aracılığıyla Osmanlı döneminde yabancılarla verilmiş olan kapitülasyonlar eleştirilir ve bu kapitülasyonların devleti içine düşürmüş olduğu utanç verici durum yansıtılır. Her ne kadar devlet bu kapitülasyonları kabul etmişse de Türk halkı kapitülasyonlarla ezilmeyi ve sömürülmeyi kabul etmez.

Vergi Hırsızı Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu *Vergi Hırsızı* adlı oyunun başoyuncusu olan Demir'e karşı bir güç konumunda olan Yusuf ideal bir vatandaş tiplemesidir. Ülkesi ve devletin refahı için yorulmadan çalışır ve vergilerini eksiksiz bir şekilde zamanında öder. Ülkesine daha iyi hizmet edebilmek için gurbete gitmiş ve daha sonra geri dönmüştür. Vatanının daha fazla çiftçiye,

askere ve işçiye ihtiyacı olduğunu bildiğinden yedi çocuk dünyaya getirmiştir. İdeal bir vatandaşın nasıl olması ve nasıl davranması gerektiğinin anlatıldığı ve gösterildiği piyeste Yusuf adlı oyuncu ideal bir vatandaşın nasıl olması gerektiğini göstermektedir. Vatandaşın devlete karşı olan malî sorumluluklarına değinilir. Gerçek vatanseverlik, ülkenin bekası ve refahı için çok çalışmak ve aynı bilince sahip vatandaşlar yetiştirmektir. Ülkelerine idealist bir bilinçle hizmet etmek isteyen polisler, öğretmenler, mühendisler, subaylar ve hastabakıcılar ödenmeyen vergiler nedeniyle görevlerini yerine getirememektedirler. Vergileri zamanında ve düzgün bir şekilde ödemek ülkenin refahı ve kalkınması için yapılabilecek en önemli vatandaşlık görevidir. Bilhassa bütün dünyada iktisadi bir buhranın yaşandığı bir dönemde tiyatro oyununun kaleme alındığı göz önünde bulundurulduğunda, eserin yazılış amacı daha iyi anlaşılacaktır.

7. Taksir

7.1. Açgözlülük

Yaprak Dökümü Sahip olduklarıyla yetinmeyip her zaman daha fazlasını istemek yeni dünyanın en kutsal değeri haline gelmiştir. Leman, Muzaffer, Ferhunde, Leyla ve Necla gibi anlatı kişileri bu ve buna benzer değerlerin temsilcisidir. Maddî ve manevî sömürü insanoğlunun yeni kutsalı haline gelmiştir. Zamanla birlikte değişen düzen toplumu birbiriyle çatışan iki kutba ayırmıştır. İnsanoğlunun en ilkel güdülleri olan açgözlülük, itibar, kıskançlık, hırs vb. oldukça kırılğan olan insani değerlere baskın gelir. Bundan dolayı romanda yaşanan çatışmanın galipleri de genelde ilkel kalmış güdülleriyle hareket edenler olur. Eğlence ve sefahat düşkünü olan Ferhunde Şevket'i baştan çıkararak onu maddî ve manevî olarak sömürür. Onun açgözlülüğü nedeniyle aile yıkıma uğrar. Aynı şekilde Leyla'yla Necla da zengin erkeklerle evlenerek lüks bir hayat yaşamak isterler. Varsıl bir avukatın metresi olan Leyla bu amacına ulaşır.

Babür Şahın Seccadesi Reşat Nuri Güntekin'in kaleme aldığı ve 1931 yılında yayımlanmış mektep temsili olan *Babür Şahın Seccadesi*'nin ana teması açgözlülüktür. Çarşıda antikacı dükkânı işletmekte olan Hacı Murat kelepîr fiyata aldığı eski ya da hiçbir değeri olmayan eşyaları çeşitli yalanlarla süsleyerek fahiş fiyatlara satmaktadır. Nabi Efendi'den bir liraya satın aldığı rahleyi on beş liraya satmıştır. Daha sonra Nabi Efendi'ye ait olup Babür Şah'ın seccadesi olduğu iddia edilen keçeye Mısırlı Sabir Paşa kılığında girmiş Arap Selim tarafından bin lira teklif edilir. Hacı Murat keçeyi Nabi Efendi'den birkaç lira karşılığında satın alarak ciddi miktarlarda kazanç elde etmeyi amaçlar. Uzun ve çetin bir pazarlığın sonunda Hacı Murat Nabi Efendi'den keçeyi üç yüz liraya satın almayı başarır. Seccade olduğu iddia edilen keçeyi de bin liranın üzerinde bir fiyatla satmayı planlar. Ancak oyunun sonunda Hacı Murat'ın Nabi Efendi ve arkadaşları tarafından oyuna getirildiği anlaşılır. Nabi Efendi hem zararını telafi etmek hem de Hacı Murat'tan intikam almak için bir oyun tezgahlamıştır.

Hülleci Reşat Nuri Güntekin'in *Hülleci* adlı oyununda işlenen ana izleklerden biri de açgözlülüktür. Salâhi Molla'ya ve Adile Dudu'ya borcu olan aile, içinde bulunduğu olumsuz durumdan kurtulmak için Hafız Halil'in eşinden boşanmasını sağlayıp onu Adile Dudu'nun kızıyla evlendirmeye karar verir. Böylece Adile Dudu malvarlığını onlarla paylaşacak ve onların borçlarını ödeyecektir. Hafız Halil eşinden boşandıktan sonra onun eşine merhum amcasından yüklü bir miras kaldığını öğrenen aile üyeleri Hafız Halil'i yeniden eşiyile evlendirmeye çalışırlar. Mahalle imamı maddî kazanç elde etmek için dini kaidelere aykırı işler yapar. Adile Dudu'dan Hafız Halil'in Melek'ten boşanması için para alan mahalle imamı, daha sonra Hafız Halil'le Melek'in yeniden evlenmesi için de başkasından para alır. Maddî çıkarlarını her türlü dini ve ahlaki değer önünde tutar. Aynı şekilde Şerif de evden atılmamak, borçlarını kapatmak ve gebe kalan Zehra'nın doğacak çocuğuna babalık yapmamak için Hafız Halil'in Melek'ten boşanmasına ve Zehra'yla evlenmesine önayak olur.

7.2. Gurur

Eski Borç Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu bir mektep temsili olan *Eski Borç* adlı oyunda, Leylâ adlı genç bir kızın varsıl bir aile tarafından yapılan iyiliklerle nasıl ezildiği ve kullanıldığı işlenmektedir. Kerim Paşa, eşini kaybetmiş ve malvarlığını yitirip hapse düşmüş olan Leylâ'nın babasını kurtarır ve ona iş bulur. Aynı zamanda Kerim Paşa Leylâ'ya öz kızı Pervin'e gösterdiği kadar ilgi gösterir. Yapılan iyilikler karşısında zaman içinde aileye borçlandığını fark eden Leylâ kasıtlı olarak her konuda Pervin'in gerisinde kalır. Oynanan oyunlarda ve yapılan yarışmalarda bilerek Pervin'in gerisinde kalır. Derste sorulan sorulara Pervin'den daha iyi bir öğrenci olmamak için bilerek yanıt vermez. En sonunda Pervin'in annesinin isteği üzerine Pervin'in kabahatini kendi üzerine alarak

okuldan atılır ve böylece aileye olan minnet borcunu öder. Pervin'in yerine okuldan atılmış olan Leylâ borcunu ödemiş olmanın verdiği rahatlıkla huzura kavuşur ve bir daha kimseye minnet etmeme kararı alır. Pervin'le yüzleşir, onuna dair samimi düşüncelerini onun yüzüne vurur ve bir daha kimseye minnet etmeden kendi ayakları üzerinde durmaya karar verir. Sınıf farkı ve sınıf çatışması iki karakter üzerinden işlenir.

Eski Şarkı Milli Mücadele'de Toroslarda Fransızlara karşı çetecilik yapmış olan Miralay Ömer Bey'in komutasında faaliyet göstermiş olan Yusuf, savaşın bitmesinin ardından Ömer Bey tarafından Züleyha'yla evlendirilir. Züleyha'yı gördüğü ilk gün ona âşık olmuş olan Yusuf Ömer Bey'in isteğini seve seve kabul eder. Başlangıçta Züleyha babasının arzusunu gerçekleştirmek için Yusuf'la evlenmeyi kabul etse de evliliğin ilk yıllarında yaşadığı ilişkiden gayet mutlu olur. Fakat varlıklı bir ailede büyümüş ve iyi bir eğitim almış olan Züleyha geçmiş dönemlere ait olan toplumsal yapıyı, ananeleri, gelenekleri, görenekleri ve anlayışları kabul etmek istemez. Kadın gururuna zarar verecek her şeyi çevresinden uzaklaştırır. Ne bir erkek ne de bir kadın tarafından kadınlık gururunun ayaklar altına alınmasına asla izin vermez. Evlendikten bir süre sonra eski derebeyinin oğlu tarafından benzeştirilmeye çalışıldığını fark eden Züleyha kadınlık gururunu korumak ve kurtarmak için ondan uzaklaşır ve en sonunda da ondan ayrılır. İzzeti nefisini ve kadınlık gururunu her şeyin üzerinde tutan Züleyha, kendisini çok seven ve türlü fedakârlıklar yapan Yusuf'u yüz üstü bırakmaktan çekinmez. Aşkta vazgeçer ve asla geri adım atmaz.

7.3. Onur

Yaprak Dökümü Bâbrâli tedrisatından geçmiş bir mutasarrıf olarak Ali Rıza Bey sürekli okuyan, kültürlü, dil bilen ve idari konularda uzman bir kişidir. Mutasavvıf denilecek kadar mensubu olduğu halkın ekinsel geleneklerini benimsemiş olan Ali Rıza Bey yeniliğe ve değişime kapalıdır. Bundan dolayı evden yalnızca işe gitmek için çıkar ve aile üyelerinin de evden çıkmasını istemez. Ali Rıza Bey için ev ailesini dışardaki tehlikelerden koruduğu güvenli bir alandır. Odası da kendini dış tehlikelerden koruduğu yerdir. Altın Yaprak Tütün Şirketi'nde işe aldırıldığı Leman'ın patronla cinsel ilişkiye girdiğini ve ondan hamile kaldığı için çocuk aldırıldığını öğrenen Ali Rıza Bey, yaşananlardan kendini sorumlu tutup istifa eder. Ali Rıza Bey onurunu ve namusunu korumak için ailesini maddi sıkıntıya sokmayı göze alır. Fakat Leyla, Necla, Ferhunde ve Hayriye Ali Rıza Bey'le aynı görüşte değillerdir. Ali Rıza Bey'in namus ve onur için işi bırakmasının ardından maddi sorunlar gün yüzüne çıkar ve adı geçen kişiler her geçen gün insani değerlerden daha fazla uzaklaşmaya başlar. Fikret'le Şevket Ali Rıza Bey'le aynı şekilde düşünenlerdir. Fakat onlar da değişen zamana her ne kadar direnseler de en sonunda boyun eğmek zorunda kalırlar.

8. Düzmecelik

8.1. Sahtekârlık

Babür Şahın Seccadesi Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınmış olan *Babür Şahın Seccadesi* adlı mektep temsilinde karşılaşılan bir diğer izlek de sahtekârlıktır. Çarşıda bir antikacı dükkânı işletmekte olan Hacı Murat, başkalarından kelepir fiyata aldığı eşyaları fahiş fiyatlarla satır. Hiçbir değeri ya da geçmişi olmayan eşyaları yalan hikâyeler ve bilgilerle bezeyerek değerli hale getirmeye çalışır. Nabi Efendi ve başkalarından almış olduğu önemsiz ve değersiz eşyaların tarihi isimlere ait olduğunu iddia ederek onları satmak ve yüksek meblağlarda kazanç elde etmek yegâne amacıdır. Hacı Murat tarafından kandırılıp maddi zarara uğratılan Nabi Efendi iki arkadaşıyla bir oyun tezgahlayarak Hacı Murat'ı maddi zarara uğratır. Hiçbir maddi değeri ya da geçmişi olmayan bir keçeyi fahiş fiyatla Hacı Murat'a atarak hem maddi kaybını telafi eder hem de intikam alır. Üç yüz liraya satın almış olduğu keçeyi Hacı Murat Alman Franç'a üç yüz yirmi lira karşılığında satır. Keçeyi satarken onun Babür Şah'ın seccadesi olduğu yalanını devam ettirir. Böylece oyunun sonunda hem Hacı Murat hem de Nabi Efendi maddi zararlarını telafi etmiş olurlar.

Şemsiye Hırsızı Reşat Nuri Güntekin'in 1924 yılında yayımlanmış mektep temsillerinden biri olan *Şemsiye Hırsızı*, *Diş Ağrısı* adlı oyununda olduğu gibi tek kişilik bir oyundur ve uzun bir monologdan oluşur. *Şemsiye Hırsızı*'nda, kayıp şemsiyelerinden birini Üsküdar vapurunda yolculuk yaparken başka birinin elinde gören ihtiyarın onun çalındığını düşünmesi ve onu geri alma çabası işlenir. Kayıp şemsiyesini başkasının elinde gören ihtiyar, daha önce onun üzerine bırakmış olduğu işaretlerden onu tanır. Bunun üzerine şemsiyesini hırsızdan geri almayı düşünse de onu herkesin içinde utandırmak istemediğinden gazeteye ilan vermeye karar verir. İhtiyar vapurdan inip gazeteye

gittiğin vapurda şemsiyesini gördüğünü ve onun kendisine iade edilmesini istediğini ifade eden bir ilan verir. Ertesi gün dükkânının önünde bir düzine kadar şemsiye bulan ihtiyar şemsiye hırsızlığının oldukça olağan bir durum olduğunu öğrenmiş olur.

Balıkesir Muhasebecisi Reşat Nuri Güntekin tarafından kaleme alınıp 1953 yılında sahnelenmiş olan *Balıkesir Muhasebecisi* adlı tiyatro oyununda özellikle 1940'lı yıllarda ülkede güç kazanmaya başlamış olan aferizm (fr. affairisme) ve vurgunculuk işlenmiştir. Balıkesir'de sıradan bir fatura muhasebe müdürüken Tahir'in güvenilirliğinden faydalanmak isteyen bir şirket ona iş teklifinde bulunur ve şirkette kendisine ortaklık verilir. II. Dünya Savaşı'nda ordulara yağ, demir, ray ve vagon satılarak ciddi meblağlarda para kazanılır. Daha sonra ise döviz kaçakçılığı gibi işler yapılır. Haksız yollardan elde edilen kara para sayesinde Tahir kısa sürede ülkenin en önemli varlıkları ve iş insanlarından biri haline gelir. Kendini bakanlardan bile üstün tutar. Yaptıkları anlık vurgunlarla büyük meblağlarda para kazanan vurguncular kurmuş oldukları düzen sayesinde emniyet güçleri tarafından yakalanamazlar ve yakalansalar bile çok kısa süreler hapis yatarlar.

8.2. Kendini Kandırma

Balıkesir Muhasebecisi Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu *Balıkesir Muhasebecisi* adlı eserde *Yaprak Dökümü*'ndeki vakanın, durumun ve karakterlerin tam tersi işlenmektedir. *Yaprak Dökümü* adlı eserinin aksine *Balıkesir Muhasebecisi*'nde evin reisi konumundaki Tahir ile Ali Rıza birbirine taban tabana zıttırlar. Vurgunculuk sayesinde elde edilen servetle aile Balıkesir'den İstanbul'a taşınmış ve lüks içinde yaşamaya başlamıştır. Evde sıklıkla gösterişli davetler düzenlenmektedir. Huriye düzenli olarak manikürcüye, pedikürcüye ve kuaföre gitmektedir. Ev işi yapmamaktadır. En pahalı takıları takar ve en pahalı elbiseleri giyer. Necdet ise her istediğinde Avrupa'ya ve Amerika'ya seyahat edebilmektedir. Otomobili ve kotrası vardır. Ancak bütün bunlara rağmen aile üyeleri hallerinden memnun değilmiş gibi görünürler. Geçmiş günlerde namuslu yoldan para kazanarak yoksul bir hayat yaşadıkları günlere özlem duyarlar. Necdet ideallerini gerçekleştirmek ister. Ancak Huriye, Necdet ve Leylâ tamamen yanılığ içindedirler. Tahir'i vurguncu olmaya sevk eden kişi Huriye'dir. Tahir işi bırakmak istediğinde de buna engel olan yine aile üyeleri olur. Vicdanlı, sorumluluk sahibi ve insani değerleri umursuyormuş gibi görünen karakterlerin samimiyeti test edilir ve bu test sonucunda tamamen kendilerini kandırdıklarını görürler.

8.3. Kandırma

Gazeteci Düşmanı Reşat Nuri Güntekin tarafından 1924 yılında kaleme alınmış *Gazeteci Düşmanı* adındaki mektep temsilinin ana izleği kandırma ve sahtekârlıktır. Cepheden yeni dönmüş olan Gazanfer Paşa gazetecilerin baskısından ve inadından yılmıştır. Onlarla görüşmemek ve onlara demeç vermemek için günlerce evinden çıkmaz. Gazeteciler onunla mülakat yapmak için inat ettikçe o da onlarla görüşmemek konusunda inat eder. Gazanfer Paşa her geçen gün gazetecilere daha fazla öfkelenir. En sonunda Vehbi adındaki bir gazeteci paşanın evine götürülen bir sandığın içine girerek paşaya ulaşmayı başarır. Gazeteci paşayla mülakat yapmak ve onun fotoğrafını çekmek ister. Ancak paşa gazetecinin küstahlığını ona oyun oynayarak ve onunla alay ederek cezalandırmak ister. Gazanfer Paşa Vehbi'ye sorduğu sorularla düşmana bilgi sızdırma amacıyla olduğunu söyler ve bundan dolayı onu divanı harbe göndermekle tehdit eder. Fotoğraf çekileceği sırada silahını gazeteciye doğrultup onu korkutur. Korkudan masanın altına saklanan gazeteciye yılanının oraya saklandığını söyler. Korkudan geldiği sandığı geri giren gazeteci, odaya girdiği şekilde odayı terk eder.

ÖYKÜLER

Genel bakış Bilhassa çocukluğunda dinlediği masallardan etkilenmiş olduğundan yazmaya merak salmış olmasının yanında Reşat Nuri, Fatma Aliye Hanım'ın *Udi* adlı eserini dinledikten sonra öykü yazmaya merak salmıştır. İlk öyküsü olan *Eski Ahbap* Diken dergisinde yayımlandığı gibi diğer öyküleri de dergi ve gazetelerde tefrika edilir. Kaleme almış olduğu öykülerde Reşat Nuri kimi zaman basit ve sıklıkla rastlanan insanlık durumlarını ele alırken kimi zaman da toplumsal vakaları ya da durumları ele alır. Kaleme almış olduğu ilk öykülerde mizahi unsurların baskın olduğu görülür ve eleştirel gerçekçi bir üslupla hem insanlık durumlarını hem de toplumsal olayları işler. Kaleme almış olduğu diğer edebi türlerde yazar toplumsal meselelere daha fazla odaklanırken öykülerinde daha çok insanlık durumları ve insan psikolojisi üzerinde durmuştur.

Eski Ahbab (Sahtekârlık) Hukuk Fakültesinden mezun olduktan sonra devlet kademelerinde çeşitli görevler yapmış olan Teneke Mahir yasa dışı yollardan kolay para kazanma ve zengin olma çabası içine girmiştir. Kaymakamlık yaptığı dönemlerde içine bulaşmış olduğu yasa dışı işler uzaktaki sancaklarda bile duyulmuştur. Bursa'da çiftlik sahibi ve varlıklı biri olduğunu bildiği Hilmi Bey'in İstanbul'a geldiğini öğrenmesi üzerine kendisinden yardım isteyen varlıklı bir aileye eski okul arkadaşını dolandırarak yardım etmeye karar verir. Hilmi Bey'i erkeklik zaaflarını ve yalnızlığını kullanarak kandırmayı başaran Mahir ona konserve fabrikası satın aldırır ve bu satış üzerinden kendisi de komisyon alır. Merhum bir paşanın kızı ve bir konserve fabrikatörünün yeğeni olan Şevkiye Hanım, başka birini sevip görüşüyor olmasına rağmen maddi kaygılar nedeniyle Hilmi Bey'le düzmece bir evlilik yapmaya razı olur. Sermaye, mülk ve kendi ürettiği meta karşısında değersizleşip şeyleşmeye uğramış olan kentsoylu bireyin içine düşmüş olduğu acıklı durum gerçekçi uygulamaların aracılığıyla okurun gözleri önüne serilir.

Boyunduruk (Nefret) *Boyunduruk* adlı uzun öyküde, kendisini yetiştirip büyütmüş olan büyük teyzesinin yaşlandığı ve hastalandığı bir dönemde onun en büyük arzusunu yerine getirmeyi bir vazife olarak görmüş olan Celil Hıfzı Bey'in Sadiye Hanım'la evlenmesi ve yaşadıkları evlilik anlatılır. Fakat bu evlilik beklenilenin aksine yalnızca mutsuzluk getirir. Sadiye Hanım ailesine ve yakın çevresine oldukça kötü davranır. Fakat Celil Hıfzı Bey Sadiye Hanım'ın bütün olumsuzluklarına hem oğlu Rıfkı'nın istikbali hem de bu zamana kadar onun tarafından aldatılmamış olduğu için katlanır. Fakat Rıfkı neredeyse on yaşına eriştikten sonra Celil Hıfzı tavan arasında bulunduğu bir mektubu okuduğunda eşi tarafından aldatıldığını ve Rıfkı'nın kendi oğlu olmadığını öğrenir. Bu durumu büyük bir soğukkanlılıkla karşılayan Celil Hıfzı hiç vakit kaybetmeden boşanma kararı alır. Sahip olduğu imtiyazları kaybetmemek isteyen Sadiye Hanım Celil Hıfzı'ya pişman olduğunu ve af dilediğini söyler. Fakat Sadiye Hanım Celil Hıfzı'dan ayrıldıktan sonra da eski alışkanlıklarını aynı şekilde sürdürür. Sadiye Hanım Celil Hıfzı'yla oğlu Rıfkı'ya acı çektirmekten adeta zevk alır.

Olağan İşler : Aşk Mektupları (Aşk) – Ahret Dönüşü (Pişmanlık) – Tehdit (Yalan) – Bir Ahret Masalı (Yalnızlık) – Bahçeli Lokanta (Düzenbazlık) – Geçim Dünyası (İş) – İnsan Nasıl Düşer? (Adaletsizlik) – Kilkuyruk (Aldanma) – Bir Aşkın Tarihi (Aşk) – Yeni Bir İcat (Görgü) – Mavi Gözlü Çocuk (Aldatma) – Kuvve-î Maneviye (Korku) – En Büyük Ceza (Baskı) – Çehreler, Tabiatlar (Gurur) – Akrep (Korku) – Ceza-yı Naktî (Ceza) – Namuslu Sahtekâr (Sahtekârlık) – Uğurlu Çocuk (Sahtekârlık) – Mukaddes Hatıra (Utanç) – Yağmur (Umursama)

Namuslu Sahtekâr (Sahtekârlık) Reşat Nuri Güntekin'in *Namuslu Sahtekâr* adlı kısa öyküsünde; borçlarından ve yoksulluğundan dolayı esnaftan alışveriş yapmaktan çekinen İsmet'in sahte para kullanıp esnafı etkileyerek onların saygısını nasıl kazandığı anlatılır. Gösterişten ve büyüklemeden kolayca etkilenen esnaf kendinden üstün gördüğü kişiler karşısında ezilir ve sessiz kalır. Varlıklı olmasa bile öyleymiş gibi görünen kişilere ya saygı duyarlar ya da onlardan korkarlar.

Salgın (Suç) Karlıbel köyünde ilkokul öğretmenliği yapan Cevdet Bey bölgede salgın olduğunu ilgili mercilere hiyerarşik sırayı gözeterek bildirir. Cevdet Bey'in görüşlerini ve hareketlerini beğenmeyen Nahiye Müdürü onun göndermiş olduğu postaya kulak asmaz ve şikâyetle ilgili hiçbir eylemde bulunmaz. Bunun üzerine Gökpınar kaymakamı durumdan haberdar edilir. Bölgede gerçekten bir salgın olmasından ve yaşanan ya da yaşanabilecek ölümlerden sorumlu tutulmaktan korkan kaymakam doktorun ivedilikle bölgeye gönderilmesini ister. Fakat doktor hava koşullarındaki olumsuzluk ve rahatsızlığı nedeniyle oraya bir türlü ulaşamaz. Olayı soruşturmak için görevlendirilen müfettiş ve sağlık müdürü de bölgeye ulaşmayı bir türlü başaramaz. Bunun üzerine müfettiş mevcut durumun tamamen bir yanlış anlaşılma olduğunu bildiren ve ilkokul öğretmenini suçlayan nitelikte düzmece bir rapor hazırlanmasını teklif eder. Koltuğunu kaybetmekten korkan kaymakam hazırlanan düzmece raporu onaylar. Böylece birçok insanın ölümüne sebep olunur, bütün suç öğretmenin üzerine yıkılır ve salgın örtbas edilir.

Madalyonun Ters Tarafı (Aldatma) *Madalyonun Ters Tarafı* adlı uzun öyküde, kendisini yetiştirip büyütmüş olan büyük teyzesinin hasta yatağındaiken son isteğini yerine getirmeyi bir vazife olarak görmüş olan Celil Hıfzı Bey Sadiye Hanım'la evlenmesi ve yaşadıkları evlilik anlatılır. Fakat bu evlilik beklenilenin aksine yalnızca mutsuzluk getirir. Sadiye Hanım ailesine oldukça kötü davranır. Fakat Celil Hıfzı Bey Sadiye Hanım'ın bütün olumsuzluklarına hem oğlu Rıfkı'nın istikbali hem de bu zamana kadar onun tarafından aldatılmamış olduğu için katlanır. Fakat Rıfkı neredeyse on yaşına eriştikten sonra Celil Hıfzı tavan arasında bulunduğu bir mektupla eşi tarafından aldatıldığını ve Rıfkı'nın kendi oğlu olmadığını öğrenir. Bu durumu oldukça soğukkanlılıkla karşılayan Celil Hıfzı hiç vakit

kaybetmeden boşanma kararı alır. Sahip olduğu imtiyazları kaybetmemek için Sadiye Hanım Celil Hıfzı'ya pişman olduğunu ve af dilediğini söyler. Fakat Sadiye Hanım Celil Hıfzı'dan ayrıldıktan sonra da eski alışkanlıklarını aynı şekilde sürdürür.

Sönmüş Yıldızlar : Sönmüş Yıldızlar (Umutsuzluk) – Bir Damla Göz Yaşı (Aşk) – Bir hazin Hakikat (Fedakârlık) – Yalan (Arzu) – Bir Hayal Kırıklığı (Kandıрма) – Kumandanın Şoförü (Sadakatsizlik) – Bir Sonbahar Eğlencesi (Pişmanlık) – Bir Yudum Su (Ölüm) – Nişan Güneşi (Yalan) – Gölgelerin Busesi (Aldatma) – Bir Zaaf Dakikası (Aldanma) – Bilek Saati (Korku) – Asker Dönüşü (Kayıp) – Mektuplar (Merhamet) – Tehdit (Dayanışma) – Bir Ayrılık (Evlilik) – Muamma (Aşk) – Mazeret (İhtiras) – Kardeşler (Fedakârlık) – Sevda ve Mantık (Çatışma) – Fazilet Mükâfatı (Açgözlülük) – Zoraki Doktor (Sahtekârlık)

Sönmüş Yıldızlar (Umutsuzluk) *Sönmüş Yıldızlar* adlı öyküde Reşat Nuri Güntekin, hayata bağlanmasını sağlayan umutlarını ve hayallerini her geçen gün yitirdiği için gittikçe acımasız bir yazara dönüşen Hüseyin Kenan'ın öyküsünü anlatır. Sevmediği bir adamla evlenmiş ve onun tarafından aldatılmaya göz yummuş olan Perihan Hüseyin Kenan'ı hayata bağlayan son umudu da yok etmiş olur.

Tanrı Misafiri : Tanrı Misafiri (Aldatma) – Yaseminli Yuva (Hayal) – Deniz Banyosu (Aldatma) – Yanakların Taksimi (Çocukluk) – Gece Ziyaretçileri (Aldanma) – Su Çekme, Bulaşık Yıkama (Evlilik) – Şapka Duası (Yalan) – Bir Aile Meselesi (Güç) – Medeni Günahlar (Çatışma) – Bir İstifa (Mutluluk) – Neler Göreceğiz? (Adalet) – Bir Centilmen (Samimiyetsizlik) – Porselen Çay İbriği (Yalan) – Hatıra Defteri (Aldatma) – Kesatlık (Nâdürüstlük) – Bir Modern Genç Kız (Kimlik) – Sinema, Çocuk ve Sokak (Yeniyetmelik) – Biçilmiş Kaftan (Pişmanlık) – Bir Artist (Aldatma) – Diplomasız Doktor (Evlilik) – Hasta Çocuk (Öfke) – Bir Gümrük Kaçakçılığı (Sahtekârlık)

Tanrı Misafiri (Aldatma) *Tanrı Misafiri* adlı öyküde Reşat Nuri Güntekin, Hacı Hafız Yunus'un oğlu olan ve softalıkla geçimini sağlayan Hacı Hafız İlyas'ın, Bursa'nın varlıklı ailelerinden birine mensup olan Hacı Ali Efendi'yi kandırıp nasıl sömürdüğünü anlatır. Muğla'da işsiz kaldıktan sonra sözde iş bulmak amacıyla İstanbul'a gittiğini söyleyen Hacı Hafız İlyas Hacı Ali Efendi'nin konuğu olur. Ancak Hacı Hafız İlyas Hacı Ali Efendi'nin evine iyice yerleşir. Çeşitli yalanlarla, sahtekârlıklarla ve mahalle baskısını kendi lehine kullanarak eve iyice yerleşmeyi hatta ona sahip olmayı başarır.

ANLATI KİŞİLERİ

ROMAN

Açık : Mürşit Efendi (Acımak) – Zehra (Acımak) – Necdet (Bir Kadın Düşmanı) – Feride (Çalikuşu) – Kâmran (Çalikuşu) – Munise (Çalikuşu) – İffet (Damga) – Celâl (Damga) – Vedia (Damga) – Deli Kâzım (Değirmen) – Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) – Cavidan (Dudaktan Kalbe) – Şeref Bey (Gizli El) – Seniha (Gizli El) – Doktor Cemil Bey (Gizli El) – Kahraman-Anlatıcı (Gökyüzü) – Sevim (Gökyüzü) – Mükerrrem (Gökyüzü) – Süleyman Kemal (Harabelerin Çiçeği) – Hayrullah Bey (Harabelerin Çiçeği) – Seniha (Harabelerin Çiçeği) – Gülsüm (Kızılıcak Dalları) – Süleyman (Son Sığınak) – Makbule (Son Sığınak) – Ferhunde (Yaprak Dökümü) – Ali Şahin (Yeşil Gece) – Necip (Yeşil Gece) – Kemal Murat (Ateş Gecesi) – Afife (Ateş Gecesi) – Kaymakam (Ateş Gecesi) – Züleyha (Eski Hastalık) – Yusuf (Yaprak Dökümü) – Ali Osman (Eski Hastalık) – Ömer (Kan Davası) – Murat Bey (Kan Davası) – İsmail (Miskinler Tekkesi) – Nazmi (Akşam Güneşi) – Jülide (Akşam Güneşi) – Sabri (Kavak Yelleri) – Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Kapalı : Meveddet (Acımak) – Sâra (Bir Kadın Düşmanı) – Homongolos Ziya (Bir Kadın Düşmanı) – Halil Hilmi Efendi (Değirmen) – Hamit Bey (Değirmen) – Lâmia (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Seniha (Gizli El) – Nadide Hanım (Kızılıcak Dalları) – Lala Tahir Ağa (Kızılıcak Dalları) – Servet Bey (Son Sığınak) – Şevket (Yaprak Dökümü) – Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) – Hacı Rüstem (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) – Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) – Celile (Kavak Yelleri) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü)

Sosyal : Zehra (Acımak) - Mürşit Efendi (Acımak) – Homongolos Ziya (Bir Kadın Düşmanı) - Necdet (Bir Kadın Düşmanı) - Feride (Çalikuşu) - Kâmran (Açık) - Munise (Çalikuşu) - İffet (Damga) - Celâl (Damga) - Halil Hilmi Efendi (Değirmen) - Hamit Bey (Değirmen) - Deli Kâzım (Değirmen) - Lâmia (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Seniha (Gizli El) - Doktor Cemil Bey (Gizli El) -

Kahraman-Anlatıcı (Gökyüzü) - Sevim (Gökyüzü) - Mükerrerem (Gökyüzü) - Süleyman Kemal (Harabelerin Çiçeği) - Hayrullah Bey (Harabelerin Çiçeği) - Seniha (Harabelerin Çiçeği) - Gülsüm (Kızılıcık Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Makbule (Son Sığınak) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Şevket (Yaprak Dökümü) - Ali Şahin (Yeşil Gece) - Necip (Yeşil Gece) - Afife (Ateş Gecesi) - Kaymakam (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Yusuf (Yaprak Dökümü) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Murat Bey (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) - İsmail (Miskinler Tekkesi) - Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Celile (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Asosyal : Meveddet (Acımak) - Sâra (Bir Kadın Düşmanı) - Vedia (Damga) - Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) - Nadide Hanım (Kızılıcık Dalları) - Lala Tahir Ağa (Kızılıcık Dalları) - Servet Bey (Son Sığınak) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) - Kemal Murat (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Hacı Rüstem (Kan Davası)

Sorumlu : Zehra (Acımak) - İffet (Damga) - Celâl (Damga) - Deli Kâzım (Değirmen) - Şeref Bey (Gizli El) - Seniha (Gizli El) - Doktor Cemil Bey (Gizli El) - Gülsüm (Kızılıcık Dalları) - Nadide Hanım (Kızılıcık Dalları) - Lala Tahir Ağa (Kızılıcık Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Şevket (Yaprak Dökümü) - Ali Şahin (Yeşil Gece) - Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) - Necip (Yeşil Gece) - Afife (Ateş Gecesi) - Kaymakam (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Yusuf (Yaprak Dökümü) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Murat Bey (Kan Davası) - İsmail (Miskinler Tekkesi) - Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Celile (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Sorumsuz : Meveddet (Acımak) - Sâra (Bir Kadın Düşmanı) - Vedia (Damga) - Halil Hilmi Efendi (Değirmen) - Hamit Bey (Değirmen) - Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Servet Bey (Son Sığınak) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Kemal Murat (Ateş Gecesi) - Hacı Rüstem (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi)

Duygusal : Meveddet (Acımak) - Mürşit Efendi (Acımak) - Sâra (Bir Kadın Düşmanı) - Homongolos Ziya (Bir Kadın Düşmanı) - Necdet (Bir Kadın Düşmanı) - Feride (Çalikuşu) - Munise (Çalikuşu) - İffet (Damga) - Halil Hilmi Efendi (Değirmen) - Hamit Bey (Değirmen) - Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) - Lâmia (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Kahraman-Anlatıcı (Gökyüzü) - Sevim (Gökyüzü) - Mükerrerem (Gökyüzü) - Süleyman Kemal (Harabelerin Çiçeği) - Seniha (Harabelerin Çiçeği) - Gülsüm (Kızılıcık Dalları) - Nadide Hanım (Kızılıcık Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Makbule (Son Sığınak) - Servet Bey (Son Sığınak) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Şevket (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Kemal Murat (Ateş Gecesi) - Afife (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Yusuf (Yaprak Dökümü) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Hacı Rüstem (Kan Davası) - Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Mantıklı : Zehra (Acımak) - Mürşit Efendi (Acımak) - Necdet (Bir Kadın Düşmanı) - Kâmrân (Çalikuşu) - Munise (Çalikuşu) - Celâl (Damga) - Vedia (Damga) - Deli Kâzım (Değirmen) - Cavidan (Dudaktan Kalbe) - Seniha (Gizli El) - Doktor Cemil Bey (Gizli El) - Hayrullah Bey (Harabelerin Çiçeği) - Gülsüm (Kızılıcık Dalları) - Lala Tahir Ağa (Kızılıcık Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Makbule (Son Sığınak) - Ali Şahin (Yeşil Gece) - Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) - Necip (Yeşil Gece) - Kaymakam (Ateş Gecesi) - Yusuf (Eski Hastalık) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Murat Bey (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) - İsmail (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Celile (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

TİYATRO

Açık : Züleyha (Eski Şarkı) - Yusuf (Eski Şarkı) - Ayşe (Eski Şarkı) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) - Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) - Kaya (Bir Yağmur Gecesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Leylâ (Eski Borç) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - İhtiyar (Şemsiye Hırsız) - Hilmi Efendi (Hülleci) - Şerif (Hülleci) - Tercüman (istiklâl) - Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Aysel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Muavin (Ümit Mektebinde)

Kapalı : Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) – Hayriye (Yaprak Dökümü) – Küçük Kız (Diş Ağrısı) – Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) – Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) – Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) – Bedri (Göz Dağı) – Hafız Halil (Hülleci) – Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti)

Sosyal : Züleyha (Eski Şarkı) - Yusuf (Eski Şarkı) - Ayşe (Eski Şarkı) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) - Kaya (Bir Yağmur Gecesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Bedri (Göz Dağı) - Leylâ (Eski Borç) - İhtiyar (Şemsiye Hırsızı) – Refik Efendi (İhtiyar Serseri) - Hilmi Efendi (Hülleci) - Hafız Halil (Hülleci) – İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Muavin (Ümit Mektebinde) – Memurlar (Vergi Hırsızı)

Asosyal : Hayriye (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) - Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - Şerif (Hülleci) – Adalı Hüseyin (İstiklâl) - Tercüman (istiklâl) - Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti)

Sorumlu : Züleyha (Eski Şarkı) - Yusuf (Eski Şarkı) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) - Küçük Kız (Diş Ağrısı) - Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) - Kaya (Bir Yağmur Gecesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Bedri (Göz Dağı) - Leylâ (Eski Borç) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - İhtiyar (Şemsiye Hırsızı) - Refik Efendi (İhtiyar Serseri) - Hilmi Efendi (Hülleci) - Adalı Hüseyin (İstiklâl) - İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Muavin (Ümit Mektebinde) – Yusuf (Vergi Hırsızı) - Memurlar (Vergi Hırsızı)

Sorumsuz : Hayriye (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Şerif (Hülleci) - Hafız Halil (Hülleci) - Tercüman (istiklâl) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti) – Demir (Vergi Hırsızı)

Mantıklı : Züleyha (Eski Şarkı) - Yusuf (Eski Şarkı) - Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) - Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) - Küçük Kız (Diş Ağrısı) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) - Kaya (Bir Yağmur Gecesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Leylâ (Eski Borç) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - İhtiyar (Şemsiye Hırsızı) - Hilmi Efendi (Hülleci) - Şerif (Hülleci) - Adalı Hüseyin (İstiklâl) - İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Muavin (Ümit Mektebinde) - Yusuf (Vergi Hırsızı)

Duygusal : Ayşe (Eski Şarkı) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Hayriye (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Küçük Kız (Diş Ağrısı) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Bedri (Göz Dağı) - Leylâ (Eski Borç) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - Refik Efendi (İhtiyar Serseri) - Hilmi Efendi (Hülleci) - Şerif (Hülleci) - Hafız Halil (Hülleci) - Adalı Hüseyin (İstiklâl) - İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Tercüman (istiklâl) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Demir (Vergi Hırsızı) - Memurlar (Vergi Hırsızı)

ÖYKÜ

Açık : Hilmi Bey (Eski Ahbap) – Celil Hıfzı Araman (Boyunduruk) – Abdullah Şevki (Olağan İşler/Ahret Dönüşü) – Sitare (Olağan İşler/Yağmur) – Cevdet Bey (Salgın) – Celil Hıfzı Bey (Madalyonun Ters Tarafı) – Perihan (Sönmüş Yıldızlar/Sönmüş Yıldızlar) – Doktor (Sönmüş Yıldızlar/Zoraki Doktor) – Mazhar (Leylâ ile Mecnun/Leylâ ile Mecnun)

Kapalı : Sadiye Araman (Boyunduruk) – Kaymakam (Salgın) – Sadiye Hanım (Madalyonun Ters Tarafı) – Hacı Hafız İlyas (Tanrı Misafiri/Tanrı Misafiri) – İnyet Seza (Tanrı Misafiri/Yaseminli Yuva) – Ekrem Roçilt (Tanrı Misafiri/Bir Centilmen)

Sosyal : Hilmi Bey (Eski Ahbap) - Celil Hıfzı Araman (Boyunduruk) - Abdullah Şevki (Olağan İşler/Ahret Dönüşü) - Sitare (Olağan İşler/Yağmur) - Cevdet Bey (Salgın) - Celil Hıfzı Bey (Madalyonun Ters Tarafı) - Perihan (Sönmüş Yıldızlar/Sönmüş Yıldızlar) - Doktor (Sönmüş Yıldızlar/Zoraki Doktor) - Mazhar (Leylâ ile Mecnun/Leylâ ile Mecnun) – Tahsin Bey (Leylâ ile Mecnun/Balta) – Vecihe (Leylâ ile Mecnun)

Asosyal : Sadiye Araman (Boyunduruk) – Muvaffak Bey (Olağan İşler/Tehdit) - Kaymakam (Salgın) - Sadiye Hanım (Madalyonun Ters Tarafı) - Hacı Hafız İlyas (Tanrı Misafiri/Tanrı Misafiri) - İnyet Seza (Tanrı Misafiri/Yaseminli Yuva) - Ekrem Roçilt (Tanrı Misafiri/Bir Centilmen)

Sorumlu : Celil Hıfzı Araman (Boyunduruk) - Sitare (Olağan İşler/Yağmur) - Cevdet Bey (Salgın) - Celil Hıfzı Bey (Madalyonun Ters Tarafı) - Mazhar (Leylâ ile Mecnun/Leylâ ile Mecnun) - Tahsin Bey (Leylâ ile Mecnun/Balta) - Vecihe (Leylâ ile Mecnun)

Sorumsuz : Hilmi Bey (Eski Ahbap) - Sadiye Araman (Boyunduruk) - Kaymakam (Salgın) - Sadiye Hanım (Madalyonun Ters Tarafı) - Perihan (Sönmüş Yıldızlar/Sönmüş Yıldızlar) - Hacı Hafız İlyas (Tanrı Misafiri/Tanrı Misafiri) - İnyet Seza (Tanrı Misafiri/Yaseminli Yuva) - Ekrem Roçilt (Tanrı Misafiri/Bir Centilmen)

Mantıklı : Celil Hıfzı Araman (Boyunduruk) - Abdullah Şevki (Olağan İşler/Ahret Dönüşü) - Muvaffak Bey (Olağan İşler/Tehdit) - Sitare (Olağan İşler/Yağmur) - Celil Hıfzı Bey (Madalyonun Ters Tarafı) - Doktor (Sönmüş Yıldızlar/Zoraki Doktor) - Mazhar (Leylâ ile Mecnun/Leylâ ile Mecnun) - Vecihe (Leylâ ile Mecnun) - Hacı Hafız İlyas (Tanrı Misafiri/Tanrı Misafiri) - İnyet Seza (Tanrı Misafiri/Yaseminli Yuva) - Ekrem Roçilt (Tanrı Misafiri/Bir Centilmen)

Duygusal : Hilmi Bey (Eski Ahbap) - Sadiye Araman (Boyunduruk) - Abdullah Şevki (Olağan İşler/Ahret Dönüşü) - Muvaffak Bey (Olağan İşler/Tehdit) - Kaymakam (Salgın) - Sadiye Hanım (Madalyonun Ters Tarafı) - Perihan (Sönmüş Yıldızlar/Sönmüş Yıldızlar) – Kudret Paşa (Sönmüş Yıldızlar/Nisan Güneşi) - Tahsin Bey (Leylâ ile Mecnun/Balta)

ROMANLAR

Genel bakış Yaratmış olduğu kurgusal evrenlerde yazar anlatının merkezine genellikle kentli anlatı kişileri yerleştirmektedir. İstanbul'un varsıl ailelerine mensup olan anlatı kişilerinin genellikle ecnebi okullarında eğitim aldıkları ve Fransızca gibi dönemin baskın yabancı dillerini bildikleri görülür. Anlatılarındaki başkarakterlerin genel olarak eylemsel olarak açık kişilik yapılarına sahip oldukları görülmektedir. Romanlarındaki anlatı kişilerini zıtlıklar üzerine kurgular ve bu zıt karakterlere sahip olan anlatı kişileri birbirleriyle çatışma içine girerler. Bazı romanlarında olumlu karakterler hedeflerine ulaşırken kimi romanlarında da olumlu başkarakterler arzuladıkları nesneye ulaşamazlar. Başkarakterin arzularına ve hedefine ulaşamadığı eserler trajik bir sonla tamamlanır. Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında açık, sosyal, sorumlu, duygusal niteliklere sahip olan anlatı kişilerinin sayıca fazla olduğu görülmektedir.

Açık : Mürşit Efendi (Acımak) – Zehra (Acımak) – Necdet (Bir Kadın Düşmanı) – Feride (Çalığışu) – Kâmran (Çalığışu) – Munise (Çalığışu) – İffet (Damga) – Celâl (Damga) – Vedia (Damga) – Deli Kâzım (Değirmen) – Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) – Cavidan (Dudaktan Kalbe) – Şeref Bey (Gizli El) – Seniha (Gizli El) – Doktor Cemil Bey (Gizli El) – Kahraman-Anlatıcı (Gökyüzü) – Sevim (Gökyüzü) – Mükerrrem (Gökyüzü) – Süleyman Kemal (Harabelerin Çiçeği) – Hayrullah Bey (Harabelerin Çiçeği) – Seniha (Harabelerin Çiçeği) – Gülsüm (Kızılıcak Dalları) – Süleyman (Son Sığınak) – Makbule (Son Sığınak) – Ferhunde (Yaprak Dökümü) – Ali Şahin (Yeşil Gece) – Necip (Yeşil Gece) – Kemal Murat (Ateş Gecesi) – Afife (Ateş Gecesi) – Kaymakam (Ateş Gecesi) – Züleyha (Eski Hastalık) – Yusuf (Yaprak Dökümü) – Ali Osman (Eski Hastalık) – Ömer (Kan Davası) – Murat Bey (Kan Davası) – İsmail (Miskinler Tekkesi) – Nazmi (Akşam Güneşi) – Jülide (Akşam Güneşi) – Sabri (Kavak Yelleri) – Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Feride (Çalığışu) Sosyal/Duygusal

Topçu Binbaşı bir babanın kızı olmasından dolayı Osmanlı İmparatorluğu'nun çeşitli bölgelerinde yaşamak zorunda kalmış olan Feride genç yaşlarda hasta annesini ve bir süre sonra da babasını kaybetmiştir. Ebeveynlerini kaybetmesi üzerine İstanbul Kozyatağı'nda konağı bulunan Besime teyzesinin himâyesine girmiş olan Feride Dame de Sion'da yatılı olarak okumaya başlar. Aşırı haylaz

ve konuşkan bir kız olduğu ve ders aralarında ağaçtan ağaca atladığı için kendisine okul mensupları tarafından Çalikuşu lakabı takılır. Besime teyzesinin yakışıklı oğlu olan Kâmrân'a âşık olan Feride zaman içinde duygularının başkaları tarafından da anlaşılmaya başlamasıyla duygularına karşılık almaya başlar. İlerleyen zamanlarda ikili evlenir. Fakat henüz genç bir kız olan Feride bir nişanlı gibi davranamaz ve Kâmrân'ın bütün girişimlerini sonuçsuz bırakır. Kâmrân'ın İsviçre seyahati sırasında bir kadınla birlikte olduğunu ve onu yüzüstü bıraktığını öğrenmesi üzerine İstanbul'daki teyzesinin evini terk ederek Anadolu'ya gitmeye ve orada öğretmenlik yapmaya karar verir. "Feride'nin kişilik özellikleri dikkatle incelendiği zaman, onun aslında hastalıklı bir ruh haline de sahip olduğu görülür. Feride, çocukluğunun sevgisiz ortamından sıyrılarak başkalarına sevgisini aktarmanın farklı yollarını bulmuş, acısını içine hapsederek dışa karşı maske takmıştır. Feride, şen ve yaramaz kişilik yapısının altında yatan hassas, duyarlı, kendini beğenmiş (narsist), karmaşık bir kişilik yapısına sahiptir. Bu nedenle Feride'nin Anadolu'ya gitmeden önceki kişiliği ile Anadolu'dan sonraki kişiliği arasında farklılıklar bulunmaktadır" (Kanter 2008, 93).

Ferhunde (*Yaprak Dökümü*) Asosyal/Sorumsuz/Duygusal

"Romanda başkişi Ali Rıza Bey'in "katı ahlâkçı" tutumu karşısında kişiler düzleminde yer alan Ferhunde de kart karakterdir. Ali Rıza Bey'in oğlu Şevket'in çalıştığı bankada çalışan ve henüz başka biri ile evli iken sevdiği bu kadın, ailenin gelini olduğu anda "ahlâk" ve "modernizm" algıları da değişime uğrar. Ferhunde, etrafına karşı gösteriş bağlamında duyarlı fakat insani özellikler bağlamında duyarsız bir kişiliktir. Yaşam algısı hedonizm (hazcılık) üzerine kurulu olan Ferhunde, toplumsal çevrenin değil kendi isteklerinin ön planda olduğu bir kişilik özelliğine sahiptir. Sömürücü ve hedonist bir dünya görüşünden hareketle yaşayan Ferhunde, kendi çıkarları doğrultusunda hareket eder. (...) Ali Rıza Bey'in evine gelin olarak geldiği günden itibaren kendi yaşam felsefesi doğrultusunda hareket eden Ferhunde de aynı şekilde hareket ederek onları sömürür. Ali Rıza Bey'in romanda temsil ettiği ahlâk ve namus kavramlarının zıt yönünde bir karakter taşıyan Ferhunde, onun değişim karşısındaki fobisinin temsili gibidir. Ferhunde'nin evin gelini olduktan sonra ev halkını kendi istekleri doğrultusunda hareket ettirecek kadar zekidir" (Kanter 2008, 280-281).

Sabri (*Kavak Yelleri*) Sosyal/Sorumlu/Mantıklı/Duygusal

Haydarpaşa'da Tıp Fakültesi'ni tamamlayıp mezun olduktan sonra yedi idealist arkadaşıyla birlikte dönemin devrimci siyasasına ve ruhuna kapılarak ülkelerine hizmet etmek amacıyla Anadolu'da çalışmak için yola çıkmıştır. Çalışmaya başladığı vilâyette gericilik sorunu olduğunu ve devrimlerle reformların halkta tam olarak karşılık bulmadığını gözlemler. Bunun haricinde bazı toprak sahipleri, tüccarlar ve devlet memurları nüfuzlarını kullanarak halkı sömürürler ve onlara zorbalık yaparlar. Ancak Celile'yle tanışıp ona âşık olduktan sonra yılgınlığını ve umutsuzluğunu üzerinden atan Sabri, zaman içinde Anadolu'lulardan biri olur ve kasabaya kök salar. Ancak zihninin bir köşesinde daima İstanbul'a ait olduğunu hissetmiş ve gençliğinin geçtiği İstanbul anılarını fırsat buldukça düşünmüştür. Eşinin ölümünden ve kızı evlendikten sonra gençlik yıllarına özlem duyduğundan İstanbul'a giden Sabri, bir süre sonra kasabaya geri dönmeye karar verir. Zira vahşi anamalcılık kent insanını zaman içinde yozlaştırmıştır.

Kapalı : Meveddet (Acımak) – Sâra (Bir Kadın Düşmanı) – Homongolos Ziya (Bir Kadın Düşmanı) – Halil Hilmi Efendi (Değirmen) – Hamit Bey (Değirmen) – Lâmia (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Seniha (Gizli El) – Nadide Hanım (Kızılıcak Dalları) – Lala Tahir Ağa (Kızılıcak Dalları) – Servet Bey (Son Sığınak) – Şevket (Yaprak Dökümü) – Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) – Hacı Rüstem (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) – Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) – Celile (Kavak Yelleri) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü)

Celile (*Kavak Yelleri*) Asosyal/Sorumlu/Mantıklı

Eczacı Müslim Bey'in kızı olan Celile varlıklı bir aileye mensuptur. Bir süre Ankara'da eğitim gördükten sonra hastalığı nedeniyle kasabaya geri dönmüş ve bu süre içinde Sabri'yle tanışıp onunla evlenmiştir. Çiftin Cemile adında bir kızları olur. Celile'nin Huriye adında bir üvey ablası vardır. Bir süre ülkenin başkentinde yaşamış olmasına rağmen Celile görüntüsü ve davranışlarıyla tipik bir Anadolu kadını görüntüsü vermektedir. Celile aşırı süslenmeyi ve pahalı kıyafetler giymeyi sevmez. İnsanlara karşı daima mesafelidir. Aile ekonomisine önem verdiği için fazlasıyla tutumludur. Evden çıkmayı sevmez ve eşini memnun etmeyi görev addeder. Oldukça evcimen bir karaktere sahiptir. Anaç bir kişiliğe sahip olan Celile; sevgisi, sadakati, ilgisi, fedakârlığı ve emeğiyle Sabri'nin yoluna devam etmesini sağlayan en önemli itici güçtür. Celile anlatının küçük bir bölümünde kendini fiziksel olarak gösterse de anlatıya yön veren önemli bir karakterdir. Celile, dış görünümü ve kişilik özellikleriyle anlatıda başkarakter için Anadolu'yu temsil eden değerleri simgeler.

Şevket (*Yaprak Dökümü*) Sosyal/Sorumlu/Duygusal

“Ali Rıza Bey’in kendi değerleri doğrultusunda yetiştirdiği Şevket, ailenin en büyük çocuğudur. Ali Rıza Bey’in kendi modeli gibi yetiştirdiği Şevket, yirmi iki yaşında, tahsili oldukça düzgün bir gençtir. Başkışı, oğlunu “kendi hayalindeki mükemmel insan modeline göre” (s.28) yetiştirir. Bu model bilgili, kültürlü, ahlaklı, dürüst bir insandır. Şevket, böyle bir modelde yetişmiş olmasına rağmen onun yaşam dengesini alt üst edecek olay, çalıştığı bankada Ferhunde adlı bir evli memuru sevmesiyle başlayacaktır” (Kanter 2008, 278). Girmiş olduğu bir sınavda kendisinden çok daha iyi eğitim almış olan kişilerin önüne geçerek bankada işe girmeye hak kazanır. O günden itibaren evin idaresini Şevket alır. Şevket babasını ve ailesini utandırmamak için elinden geleni yapar. Fakat aynı bankada çalışan evli bir daktilocu kadınla aşk yaşaması ve bunun ortaya çıkmasıyla her şey bozulur. Ferhunde’yle evlenmesinin ardından evdeki dengelerde olduğu gibi kendisinde de ciddi değişimler olur. Otoritesini ve iradesini kaybetmesiyle Ferhunde evin kontrolünü ele alır. Evde düzenlenen eğlencelerin masraflarını karşılamak için borçlanır ve bu borçları ödeyememesi üzerine çalıştığı bankadan para çalar. Bankada yapılan teftiş üzerine kasadan para çaldığı anlaşılan Şevket bir buçuk yıl hapis cezası alır. İradesini kaybedip Ferhunde’nin aşırılıklarına karşı koymadığı için pişmanlık duyan Şevket, onun evi terk etmesinin ardından huzura kavuşur. Fakat cezaevindeyken onun da dünya görüşü tamamen değişir ve ahlaki değerlerin kendilerine zarar vermektense başka hiçbir işe yaramadığını söyler.

Nadide Hanım (*Kızılıcak Dalları*) Asosyal/Sorumlu/Duygusal

Romanın vaka zamanı başladığı altmış yaşlarında olan kadın karakter varlıklı bir aileden gelmektedir. Şekip Paşa’yla evlenmeden önce de varlıklıdır ve Osmanlı’daki konak hayatını yansıtan prototip niteliğindedir. Üç kızı ve iki oğlu olan Nadide Hanım, eşinin ölümünün ardından konağın efendisi olur. Fakat daha önce hiç büyük sorumluluklar almamış olan Nadide Hanım konağı nasıl çekip çevireceğini bilemez. Bundan dolayı dayısının tavsiyesine uyarak konakta çalışan çoğu hizmetliyi kovar ve yalnızca Lala Tahir Ağa’yla Nevnihal Kalfa’nın kalmasına izin verir. Oldukça çıkarıcı ve maddiyatçı bir kişilik yapısına sahip olmasının yanında Nadide Hanım aynı zamanda duygusal bir karakterdir. Başkaları için üzülmeyi ve onlara yardım etmeyi sever. Ancak kendi çıkarı için başkalarını sömürmekten ve ahlak dışı eylemlerde bulunmaktan çekinmez. Nadide Hanım çeşitli sözler ve vaatler karşılığında Gülsüm’ü konağında alıkoyma. Onu kendi çocuklarından ayrı tutmayacağına söz vermiş olsa da aslında Gülsüm’ün konağın efendilerine hizmet etmesini istemektedir. Oldukça baskın bir karaktere sahip olan Nadide Hanım torunlarını ve çocuklarını Gülsüm’den kıskanır. En çok sevilen ve saygı duyulan kişi olmak ister. Amacına ulaşabilmek için şiddete, cezaya, yalana ve entrikaya başvurmaktan çekinmez.

Sosyal : Zehra (Acımak) - Mürşit Efendi (Acımak) – Homongolos Ziya (Bir Kadın Düşmanı) - Necdet (Bir Kadın Düşmanı) - Feride (Çalikuşu) - Kâmrân (Açık) - Munise (Çalikuşu) - İffet (Damga) - Celâl (Damga) - Halil Hilmi Efendi (Değirmen) - Hamit Bey (Değirmen) - Deli Kâzım (Değirmen) - Lâmia (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Seniha (Gizli El) - Doktor Cemil Bey (Gizli El) - Kahraman-Anlatıcı (Gökyüzü) - Sevim (Gökyüzü) - Mükerrrem (Gökyüzü) - Süleyman Kemal (Harabelerin Çiçeği) - Hayrullah Bey (Harabelerin Çiçeği) - Seniha (Harabelerin Çiçeği) - Gülsüm (Kızılıcak Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Makbule (Son Sığınak) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Şevket (Yaprak Dökümü) - Ali Şahin (Yeşil Gece) - Necip (Yeşil Gece) - Afife (Ateş Gecesi) - Kaymakam (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Yusuf (Eski Hastalık) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Murat Bey (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) - İsmail (Miskinler Tekkesi) - Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Celile (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Emin Hulûsi (*Kavak Yelleri*) Açık/Sorumlu/Mantıklı/Duygusal

Doktor Sabri’nin Tıp Fakültesi’nde sınıf arkadaşı olan Emin Hulûsi, başlangıçta idealist öğrenci grubuyla Anadolu’ya gitme kararı almışsa da daha sonra sevdiği kız için bu düşüncesinden vazgeçmiştir. Gençlik yıllarını Sabri’yle birlikte Çamlıca, Şişli, Tünel, Beyoğlu, Karaköy, Moda, Kadıköy gibi muhitlerde gezerek ve gazinolarda eğlenerek geçirmiştir. Bundan dolayı Sabri Anadolu’ya gittiğinde ilk yıllarda Emin Hulûsi’yle birlikte geçirdiği zamanları düşünerek kendinde dayanma gücü bulur. Aynı zamanda Sabri Emin Hulûsi’ye zaman zaman mektup da yazar. Eşi hayatını kaybettikten sonra Emin Hulûsi’nin yanına gitmeye karar veren Sabri başında esen kavak yellerini dindirmek ister. Ancak Heybeli Ada’ya gittiğinde Sabri eski dostunun ölmüş olduğunu öğrenir. Sabri’ye göre Emin Hulûsi, dar ve sıkıcı aile yaşamından dolayı ölmüştür. Zira Emin Hulûsi evlenip rutin bir aile hayatı yaşayamayacak kadar hareketli, renkli, heyecanlı ve canlı bir karakterdir. Emin Hulûsi, dış görünümü ve kişilik özellikleriyle anlatıda başkarakter için İstanbul’u temsil eden değerleri simgeler.

Kaymakam (*Ateş Gecesi*) Açık/Sorumlu/Mantıklı

Anlatının norm anlatı kişilerinden biri olan Kaymakam Milas'ta görev yapmaktadır. Padişah ve saltanat karşıtı olsa da bu görüşünü dillendirmekten çekinir. İttihatçı dünya görüşünü benimsemiş olan Kaymakam, Namık Kemal ve Ziya Paşa gibi şairlerin şiirlerini okuyup inceler. Aynı zamanda Kemal Murat'a toplumsal bilinç kazanması için *İffet*, *Asker Oğlu* (Ahmet Rasim), *Mavi ve Siyah* ve *Cezmi* gibi eserleri okumasını tavsiye eder. Kaymakam, başkarakter Kemal Murat'ı yaptığı yanlışlar konusunda sürekli uyarır. Çocuksuluğu, bencilliği ve cüretkârlığının kendine ya da başkasına zarar vereceği konusunda onu uyarır. Rum mahallesindekilerle ziyadesiyle iyi anlaşır. Başkalarına karşı yardımsever ve dostanedir. Sklavaki ailesinin yakın dostudur. "Kaymakam'ın varlığı Kemal Murat'ın çevresine karşı saygınlığını sağladığı gibi onun Afife'ye karşı olan hislerinin bunalımlı anlarında da işe yarar" (Kanter 2008, 385).

Ali Osman (Eski Hastalık) Açık/Sorumlu/Mantıklı-Duygusal

Balkan Harbi'nde binbaşı olmuş ve Millî Mücadele'den sonra da Adana'da Fransızlara karşı elde etmiş olduğu başarılardan dolayı albay olmuş olan Ali Osman, Züleyha'nın babası ve Münevver'in eşidir. Adana'da çetecilik yaptığı yıllarda Yusuf onun emir eri olarak görev yapmıştır. Hayatı savaşlarla geçmiş olan Ali Osman, savaşın ardından Konya'ya döner ve İstanbul'daki kızını da yanına alır. Ali Osman Züleyha'nın kentli bir züppe olmasından ve kendi hayal dünyası içinde yaşamasından korkmaktadır. Bundan dolayı onu Anadolu'ya getirir ve onun gerçeklerle tanışmasını, gerçekleri tecrübe etmesini ister. Adana dolaylarında oldukça itibarlı bir komutan olarak İstanbul'a gitmeyi reddeder. Kızının istemeyeceğini düşündüğünden bunu dile getirmese de Züleyha'nın Yusuf'la evlenmesini ister. Zira Ali Osman Yusuf'un Züleyha'ya sahip çıkacağına ve ona iyi bakacağına inanmaktadır. İlerleyen zamanlarda savaş yaralarından dolayı hastalanan Ali Osman hastalığıyla bir süre mücadele ettikten sonra yaşamını yitirir.

Asosyal : Meveddet (Acımak) - Sâra (Bir Kadın Düşmanı) - Vedia (Damga) - Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) - Nadide Hanım (Kızılıcak Dalları) - Lala Tahir Ağa (Kızılıcak Dalları) - Servet Bey (Son Sığınak) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) - Kemal Murat (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Hacı Rüstem (Kan Davası)

Sâra (Bir Kadın Düşmanı) Kapalı/Sorumsuz/Duygusal

Kentli ve varlıklı bir ailenin tek kızı olan Sâra İstanbul'da yaşamaktadır. Yirmi iki yaşında olduğunu söylese de aslında neredeyse otuz yaşındadır. Babası Adnan Paşa Erzurum'da görev yapan üst rütbeli bir zabittir. Babasını çok sevdiği gibi onu görmeye can atsa da şehir hayatından kopamadığı için çeşitli yalanlar söyleyerek Erzurum'a gitmeyi erteler. Kentsoylu ve varlıklı bir ailede dünyaya gelip yetişmiş olmasının yanı sıra güzelliğinden dolayı yıllar içinde narsist, hedonist, sadist ve bencil bir karaktere dönüşmüştür. Varlıklı bir ailenin çocuğu olmasından dolayı hayatını idame ettirmek için çalışmasına gerek kalmadığından zamanını çoğunlukla eğlenerek geçirir. En önemli hobisi de erkekleri kendine âşik edip onların duygularını karşılıksız bırakmaktır. Bulduğu ortamın en güzel ve en çok ilgi gören kadını olmak isteyen Sâra, kendine rakip olarak gördüğü kadınlarla mücadelelere girmekten çekinmez. Bunun en önemli örneği dayısının kızı Vesime'nin nişanlısını baştan çıkartıp kendine âşik etmesidir. Kendini dünyanın merkezine yerleştiren ve rakip ya da düşman olarak gördüğü kişileri en büyük zaafı olan sevgiyle vuran Sâra empatiden yoksundur. "Kendi varlığına tutkun bir birey olan Sâra'nın yaşama tutunduğu tek dal, kendisini başkalarına hatta içindeki öteki ben'e kabul ettirme/üstün gösterme çabasıdır. İstanbul'daki seçkin gençler arasındaki koket kız özelliğini taşıyan ve kendisine rakip olanları kıskanacak kadar bencil olan Sara'nın Marmara'nın kıyısındaki bir küçük kasabada rakipsiz olması onun narsist duygularını tatmin eder" (Kanter 2008, 195).

Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) Açık/Sorumsuz/Duygusal

Anlatının baş anlatı kişisi olan Hüseyin Kenan'ın annesi Melek Hanım babası tarafından reddedilip mirastan mahrum bırakılmıştır. Ailenin geçim sıkıntısı çekmesi nedeniyle babası Nail Bey hırsızlık yapar. Emniyet güçleri tarafından yakalanıp cezaevine yerleştirilmesi üzerine Melek Hanım iki çocuğuyla baş başa kalır. Melek Hanım çocuklarını alıp ağabeyi Saip Paşa'nın evine gider. Saip Paşa Melek Hanım'a yardım eder ancak babasına karşı gelmiş ve eşinin hapse girmiş olmasından dolayı daima ezilen ve istenmeyen kişi olur. Büyüklelerinin arasında geçen sorunların mağduru olan Hüseyin Kenan içe kapanık, özgüvensiz, utangaç ve cansız bir çocuğa dönüşür. Gençlik yıllarında dayısının aracılığıyla İstanbul'daki mühendislik okuluna giden Hüseyin Kenan, mezun olduktan sonra yapmayı en çok istediği müzikle uğraşır. Fakat yaptığı işten umduğunu bulamaması üzerine Avrupa'daki dostunun yanına gider ve müzik eğitimi alır. Yıllar sonra usta bir keman virtüözü olan Hüseyin Kenan yapmış olduğu bestelerle herkesin gönlünü kazanır. Bambaşka bir kişiliğe bürünen Hüseyin Kenan hayatını dolu dolu yaşamaya başlar ve birçok kadınla birlikte olur. Cavidan adındaki zengin bir

ailesinin kızıyla nişanlanır. Onunla nişanlıyken başka kadınlarla görüşür ve Lâmia adındaki genç bir kızı gebe bırakır. Bunların yaşandığı dönemde Hüseyin Kenan için aşk tinsel bir hazdan ibarettir. Bundan dolayı Lâmia'yı yüzüstü bırakarak Cavidan'la evlenir. Ancak ilerleyen yıllarda almış olduğu bu karardan pişman olan Hüseyin Kenan, Lâmia'ya kavuşamayacak olduğunu anladığında intihar eder.

Servet Bey (*Son Sığınak*) Kapalı/Sorumsuz/Duygusal

Sofu Seyfullah Paşa'nın oğullarından biri olan Servet Bey, Süleyman'inkine benzer bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Bir tiyatro sevdalısı olan Sofu Seyfullah Paşa'nın bir tiyatro topluluğu da vardır. Bundan dolayı evinin bahçesinde düzenli olarak tiyatro oyunları oynanmaktadır. Sadrazamın kızıyla evlenmiş olan Servet Bey daima onun gölgesinde kalmış ve çocukları tarafından bile hor görülmüştür. Bundan dolayı Servet Bey, babasının Suriye valiliği yaptığı dönemlerden kalan mirasla bir tiyatro topluluğu kurmak ve böylece kendi değerini başkalarına göstermek ister. Servet Bey de yetenekli bir tiyatro oyuncusudur. Ancak diğer oyuncularını kendi ihtirasları doğrultusunda kullanır. Yeni Türk Tiyatrosu'nu kuran karakter oyuncularına boş umutlar verir. Onları Batı tarzında oyunlar oynamaya zorlar. Bunu yapmasındaki asıl amacı kentsoyulu ve seçkin sınıfı memnun etmektir. Verdiği sözleri tutmaz ve kendi çıkarı için yozlaşmaktan çekinmez. "Yeni Türk Tiyatrosunun maddi destekçisi ve kurucusu olan Servet Bey, tipik bir İstanbul mirasyedisidir. Tiyatro tutkunu kahramanların yanında geçmiş günleri özleyerek onları teşvik eden ve Darülbedayiye rakip olma sevdasındaki Servet Bey'in amacı hem saygınlığını artırmak hem de sevgilisi olan Rükzan'a bir rol ayarlamaktır. Parasının hesabını bilmeyen Servet Bey için Anadolu çıkarması da kendi saygınlığını artırmaktan başka bir şey ifade etmez" (Kanter 2008, 510).

Sorumlu : Zehra (Acımak) - İffet (Damga) - Celâl (Damga) - Deli Kâzım (Değirmen) - Şeref Bey (Gizli El) - Seniha (Gizli El) - Doktor Cemil Bey (Gizli El) - Gülsüm (Kızılıcak Dalları) - Nadide Hanım (Kızılıcak Dalları) - Lala Tahir Ağa (Kızılıcak Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Şevket (Yaprak Dökümü) - Ali Şahin (Yeşil Gece) - Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) - Necip (Yeşil Gece) - Afife (Ateş Gecesi) - Kaymakam (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Yusuf (Yaprak Dökümü) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Murat Bey (Kan Davası) - İsmail (Miskinler Tekkesi) - Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Celile (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Ali Rıza Bey (*Yaprak Dökümü*) Kapalı/Asosyal/Duygusal

Anlatının başkahramanı olan Ali Rıza Bey Bâbiâli yetiştirmelerinden bir mülkiye memurudur. Dâhiliye kalemlerinde otuz yaşına kadar çalışmıştır. İlk evliliğini kırklı yaşlarında Hayriye Hanım'la yapmıştır. Yedi sene içinde dört çocuğu olur. Elli yaşına geldiğinde de son çocuğu dünyaya gelmiştir. Tek oğlu ve yaşça en büyük olan çocuğunun adı Şevket'tir. En büyük kızının adı Fikret, büyük ortanca kızıninki Leyla, küçük ortanca kızıninki Necla ve küçük kızıninkiyse Ayşe'dir. Annesiyle kız kardeşinin ölümünün ardından ülkenin çeşitli vilayetlerinde mutasarrıflık yapmıştır. Trabzon vilayetindeyken Hayriye Hanım'la evlenmiştir. Görevine son verilmesinin ardından İstanbul'a yerleşmiş ve Altın Yaprak Anonim Şirketi'nde Arapça ve İngilizce bildiği için tercüman olarak çalışmaya başlamıştır. Tam anlamıyla Osmanlı aydını tipi olan Ali Rıza Bey Arapça, Farsça, Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Edebiyata, müziğe ve doğu kültürüne oldukça hâkimdir. Bir Bâbiâli yetiştirmesi olması ve ülkenin dört bir yanında memurluk yapmış olması nedeniyle katı ilkeleri ve değerleri vardır. Katı ahlakçı dünya görüşü nedeniyle dış dünyayı ve ötekileri bir tehdit olarak görür. Oldukça romantik bir kişilik olan Ali Rıza Bey, değişen zamanla ve malî gücünü yitirmesiyle birlikte insanoğlunun acımasız gerçekleriyle yüzleşmek zorunda kalır.

Ali Şahin (*Yeşil Gece*) Açık/Asosyal/Mantıklı

Anlatının başkahramanı olan Ali Şahin cumhuriyet devrimlerinin cisimleştiği idealist bir tiplerdir. İslam Birliğine inanan ve bir gün bütün dünyanın İslam'ın sancağı altında huzur bulacağına inanan bir babanın oğlu olarak medrese eğitimi alır. Fakat medrese eğitimi sırasında hocalarının göstermiş olduğu tutarsız, bencil ve çıkarıcı davranışlar onu eleştirel düşünmeye yönlendirir. İnanç sistemiyle ilgili kafasına takılan bazı tutarsızlıklara cevap bulamaması üzerine gün geçtikçe itikadını kaybeder ve hoca olmak yerine öğretmen olmaya kalmaya verir. Dârülmualliminden mezun olur olmaz Meşrutiyet inkılabının yılmaz bir savunucusu haline gelen Ali Şahin başmuallim olarak atanmış olduğu Sarıova'da softalıkla savaşılmaya ve öğrencilerine laik bir eğitim verip müspet bilimler öğretmeye karar verir. İdealist ve devrimci bir öğretmen olduğu gibi medrese eğitimi almış olduğu için softaları iyi tanır ve onlarla nasıl mücadele etmesi gerektiğini bilir. Yeni kuşağın akılcı ve laik bir eğitim alması için cesurca adımlar atıp kararlı bir şekilde mücadele vermesine rağmen Ali Şahin, her devre kolayca ayak uyduran gerçilikle mücadelenin oldukça zorlu olacağını anlar. Mücadelesi sırasında kendine yol arkadaşları

edinse de softalığın silahları oldukça güçlüdür. Gericilik hiçbir ilke tanımaz, her kılığa girer ve insanların en köklü zaafalarını sömürür. Ali Şahin vermiş olduğu mücadelede toplumun ileriye gitmesini sağlamış olsa da yapılması gereken çok iş olduğunun da farkındadır.

İsmail (Miskinler Tekkesi) Açık/Sosyal/Mantıklı

Evlatlık alındığı defterdarın oğlu tarafından evlilik vaadiyle kandırılıp hamile bırakılan ve daha sonra defterdar tarafından ailenin şerefine leke sürülmesi korkusuyla evden atılan bir annenin oğlu olan İsmail imkansızlıklar içinde büyümüştür. İzmir Tamaşalık'ta işçi olarak çalışan anne oğlunun geçimini sağlayama çalışır. Yahudi dadının evinde diğer çocuklar tarafından İsmail'in dövüldüğünün ortaya çıkması üzerine başkarakter onun bakımını üstlenir. Anne çalıştığı hanın müdürüyle evleneceğini sanır. Ancak kandırıldığını anladığı bir dönemde bir daha eve geri dönmez. Böylece İsmail başkarakterin başına kalır. İsmail sınıflarını başarıyla geçerek rüştiyeyi bitirir. İdadıye gitmesi için İstanbul'a gelir. Yatılı bir okula verilen İsmail'in zaman içinde aileyle bağı kopar. Bursa'ya ve ardından Avrupa'ya gidip eğitim alır. İsmail önemli bir kişi olarak yıllar sonra başkarakterin karşısına yeniden çıkar. Ancak amacı onu küçük düşürmek veya ezmek değildir. Bir zamanlar dilencilik yaptığı için hor gördüğü babasından özür diler ve aileyle yeniden bir araya gelir. İsmail, kişilik özellikleri bakımından başkarakterle ters düşmüşse de onu anlar ve onunla helalleşir.

Sorumsuz : Meveddet (Acımak) - Sâra (Bir Kadın Düşmanı) - Vedia (Damga) - Halil Hilmi Efendi (Değirmen) - Hamit Bey (Değirmen) - Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Servet Bey (Son Sığınak) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Kemal Murat (Ateş Gecesi) - Hacı Rüstem (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi)

Başkarakter (Miskinler Tekkesi) Kapalı/Sosyal/Mantıklı

Ataları saray eşrafından olan başkarakter varsıl ve nüfuzlu bir ailenin oğludur. Annesi ve babasına ne olduğu bilinmemektedir. Dayısı ve büyükannesi tarafından büyütülmüş olan başkarakter İstanbul'daki bir konakta yaşar. Küçük yaşlarda diğer çocuklarla oyun oynayamayacak kadar miskin ve tembeldir. Kendisine bu huyun atalarından geçtiğine inanılır. Gençlik dönemlerinde rüştiyeye gider ve Mesrur adında bir kıza âşık olur. Fakat ailenin başına gelen felaketlerden dolayı ikilinin yolları ayrılır. Mısır cephesine giderken sakatlanması üzerine İzmir'e getirilen başkarakter burada dilencilik yapmaya başlar. Kişilik olarak sinik nitelikler gösteren başkarakter aslında içinde büyüdüğü ve yaşadığı ortam bu hale getirmiştir. Zira harpler ve buhranlar döneminde yaşamış olan başkarakterin kendi postunu korumaktan başka elinden bir şey gelmemiştir. Dilencilik yaparak servet biriktiren başkarakter, Mesrur ve İsmail'i evine alarak bir aile kurar. İsmail'e babalık yapmak istemese de ilerleyen yıllarda yalnızca onu düşünerek yaşar. Başkarakterin içinde yaşadığı toplumu sürekli gözlemlediği ve sorguladığı görülür. Toplumdaki gerçekliği ironik ve parodik bir biçimle yansıtır. Emeğiyle hayatını idame ettirmeye çalışmışsa da yapılan sömürü karşısında çalışmaktansa dilenmeyi tercih etmiştir. Ancak İsmail'in emeğiyle önemli mevkilere geldiğini görmek ona en büyük armağan olur.

Nazmi (Akşam Güneşi) Açık-Kapalı/Sosyal/Sorumlu/Mantıklı-Duygusal

Annesinin tifodan hayatını yitirmesinin ardından babası tarafından İstanbul'daki amcasının yanına gönderilmiş olan Nazmi Galatasaray Sultanisi'nde eğitim alırken babasını da yitirir. Ebeveynlerini kaybetmesi üzerine amcasının Çamlıca'daki köşkünde yaşamaya devam eden Nazmi öğretmenleri tarafından hem takdir edilen hem de ayıplanan bir öğrencidir. Zira zaman zaman derslerinde çok başarılı olurken yaramazlığı aşırıya kaçırıldığı dönemler de olur. Gözü karalığı ve gücü nedeniyle diğer öğrencileri sindirmeyi başarır. Heyecan dolu ve maceralı bir hayat yaşamak isteyen Nazmi okuduğu romanlardan etkilenerek subay olamaya karar verir. Kurmay bir subay olarak Paris'e eğitim almaya gider. Geceleri gazinolarda eğlenirken gündüzleri harp okulundaki manevra eğitimlerine katılır. Ardından Ortadoğu'daki çeşitli vilayetlerde görev yapar ve haytalıkları nedeniyle sürekli uyarı alır. Geçirdiği bir kalp rahatsızlığı nedeniyle hareketli ve heyecanlı hayatını geride bırakmak zorunda kalan Nazmi, babasından miras kalan M...S Adası'ndaki Ayazma Çiftliği'nde çiftçilik yapmaya başlar. Eski hayatını reddetmeye ve yeni hayatını benimsemeye çalışsa da bunu başaramaz. Jülide'nin hayatına girmesiyle zihninde kendini korumak için örmüş olduğu bütün duvarlar yıkılır.

Servet Bey (Son Sığınak) Kapalı/Asosyal/Duygusal

Sofu Seyfullah Paşa'nın oğullarından biri olan Servet Bey, Süleyman'inkine benzer bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Bir tiyatro sevdalısı olan Sofu Seyfullah Paşa'nın bir tiyatro topluluğu da vardır. Bundan dolayı evinin bahçesinde düzenli olarak tiyatro oyunları oynanmaktadır. Sadrazamın kızıyla evlenmiş olan Servet Bey daima onun gölgesinde kalmış ve çocukları tarafından bile hor görülmüştür. Bundan dolayı Servet Bey, babasının Suriye valiliği yaptığı dönemlerden kalan mirasla bir tiyatro

topluluğu kurmak ve böylece kendi değerini başkalarına göstermek ister. Servet Bey de yetenekli bir tiyatro oyuncusudur. Ancak diğer oyuncularını kendi ihtirasları doğrultusunda kullanır. Yeni Türk Tiyatrosu'nu kuran karakter oyuncularına boş umutlar verir. Onları Batı tarzında oyunlar oynamaya zorlar. Bunu yapmasındaki asıl amacı kentsoylu ve seçkin sınıfı memnun etmektir. Verdiği sözleri tutmaz ve kendi çıkarı için yozlaşmaktan çekinmez. "Yeni Türk Tiyatrosunun maddi destekçisi ve kurucusu olan Servet Bey, tipik bir İstanbul mirasyedisidir. Tiyatro tutkunu kahramanların yanında geçmiş günleri özleyerek onları teşvik eden ve Darülbedayiye rakip olma sevdasındaki Servet Bey'in amacı hem saygınlığını artırmak hem de sevgilisi olan Rükzan'a bir rol ayarlamaktır. Parasının hesabını bilmeyen Servet Bey için Anadolu çıkarması da kendi saygınlığını artırmaktan başka bir şey ifade etmez" (Kanter 2008, 510).

Mantıklı : Zehra (Acımak) - Mürşit Efendi (Acımak) – Necdet (Bir Kadın Düşmanı) - Kâmrân (Çalikuşu) - Munise (Çalikuşu) - Celâl (Damga) - Vedia (Damga) - Deli Kâzım (Değirmen) - Cavidan (Dudaktan Kalbe) - Seniha (Gizli El) - Doktor Cemil Bey (Gizli El) - Hayrullah Bey (Harabelerin Çiçeği) - Gülsüm (Kızılıcak Dalları) - Lala Tahir Ağa (Kızılıcak Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Makbule (Son Sığınak) - Ali Şahin (Yeşil Gece) - Hâfız Eyüp (Yeşil Gece) - Necip (Yeşil Gece) - Kaymakam (Ateş Gecesi) - Yusuf (Eski Hastalık) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Murat Bey (Kan Davası) - Başkarakter (Miskinler Tekkesi) - İsmail (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi) - Şükrân (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Celile (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Yusuf (Eski Hastalık) Açık/Sosyal/Sorumlu/Duygusal

Eğitim almak amacıyla iki yıl Fransa'da kalmış olan Yusuf, işgal yıllarında ülkesine geri dönerek Millî Mücadele'ye katılmıştır. Fransa'da kaldığı pansiyonun sahibinin kızıyla evlenmek üzereyken savaş onları birbirinden ayırmıştır. Özellikle Adana'da gayrinizami harp yürüten bir gruba üye olan Yusuf Fransızlara karşı cephe alır. Dünya halklarına insanlık ve medeniyet dersi vermiş olan Fransa'nın Anadolu'da yaptıklarını ikiyüzlülük olarak görür. Harp yıllarını Ali Osman'ın emir eri olarak geçirmiş olan Yusuf, harpten sonra Silifke'de belediye başkanlığı yapmış ancak siyasette oynanan oyunlar nedeniyle belediye başkanlığını bırakarak çiftçilik yapmaya başlamıştır. Gençliğinde çapkınlığıyla tanınmış olan Yusuf Züleyha'yla olan ilişkisinde oldukça çekingen hatta utangaçtır. Züleyha'yı Ali Osman'ın kızı ve kendi kız kardeşi olarak görür. Ataerkil bir derebeyi görünümünde olan Yusuf Züleyha'nın kendisine hem tiksinti hem de hayranlık duymasına neden olur. Başlangıçta Züleyha üzerinde olumsuz bir etki yaratmış olan Yusuf, daha sonra olumlu tutumu ve davranışlarıyla Züleyha'nın sevgisini kazanır. Ayrılmalarının ardından kaza sebebiyle yeniden bir araya geldiklerinde Yusuf Züleyha'nın istediği gibi bir erkek olur. Fakat aldatıldığından şüphelenen Yusuf Züleyha'ya yeniden bir araya gelmelerinin mümkün olmadığını ima eder.

Zehra (Acımak) Açık/Sosyal/Sorumlu

Anlatının başkahramanlarından biri olan Zehra Mürşit-Mevdedet çiftinin kızı ve Makbule'nin torunudur. Annesi ve ananesi tarafından uydurulan yalanlarla büyütülmüş ve bundan dolayı babasından hep nefret etmiş, başlarına gelen bütün felaketlerden onu sorumlu tutmuş olan Zehra genç yaşlarda Mabaret mektebine gönderilir. Orada yaklaşık olarak iki üç yıl okuduktan sonra Darülmuallimata girer. Bu sırada annesiyle ananesini kaybeder. Darülmuallimata girdikten sonra bir daha babasıyla görüşmez ve onu yok sayar. Anadolu'daki bir kasabaya öğretmen olarak atanan başkahraman başmuallimliğe kadar yükselir. Onun çalıştığı okul "Zehra'nın Mektebi" adıyla ünlenir. Oldukça ilkeli, idealist, bilinçli, duyarlı, sorumlu ve kararlı bir karaktere sahip olan Zehra yalan söyleyen, sahtekarlık yapan ve kurallara uymayan öğrencilere asla merhamet göstermez. İnançları ve değerleri için herkesle mücadele edebilecek kararlılıktadır. Anlatının sonunda annesiyle ananesi tarafından kandırıldığını ve babasını tamamen yanlış tanıdığını öğrendiğinde büyük bir üzüntü ve pişmanlık yaşar. Aslında her açıdan babasına benzediğini anlar. Babasını affeder ve acıma duygusunun ne olduğunu öğrenir.

Celâl (Damga) Açık/Sosyal/Sorumlu

Anlatının norm karakterlerinden biri olan Celâl, düşünceleriyle, eylemleriyle ve oynamış olduğu rolle İffet'in hayatına fazlasıyla etki eder. İffet'in zor duruma düştüğü ya da çıkmaza düştüğü durumlarda ona yol gösterir. Celâl anlatıda verilmek istenen iletileri verir ve yazarın sözcülüğünü yapan bir konumdadır. Celâl İffet'le idadide tanışır. Journallere tutuklanan öğretmeni İffet'in jurnallediğine inanır. Fakat onun masum olduğunu öğrendiğinde İffet'ten özür diler ve hayat boyu onun dostu olduğunu söyler. Celâl İffet'i ihtilalci ve hürriyetçi düşünürler ve düşüncelerle tanışır. Celâl sayesinde İffet ilerici bir dünya görüşüne kavuşur. Daha sonraki dönemlerde Celâl İffet'in Vedia için büyük bir fedakârlık yaparak hırsız damgası yemeyi göze aldığını anlar. Celâl İffet'i aşırı saf olmakla ve dünyayı

yeterince tanımamakla suçlar. Celâl İffet'e pişman olacağı ve hayatını heba edeceği bir karar vermemesi gerektiği konusunda uyarır. Daha sonra Celâl, cezaevinden çıkan İffet'in kalacak yer ve iş bulmasına yardımcı olur. Hayatının her alanında onun elinden tutar. Darülfünunda Hukuk eğitimi alıp avukat olmuş olan Celâl, hayattan ve işinden edinmiş olduğu tecrübelerle İffet'i özel hayatında ve iş hayatında çok dikkatli olması ve kimseye güvenmemesi gerektiği konusunda uyarır. Daha sonra vagon ticaretine girip şirket kuran Celâl zengin olur. Uzun süre işsiz kalmış ve intihar etme noktasına gelmiş olan İffet'e şirketinde iş verir ve onu koruyup kollamaya çalışır.

Duygusal : Meveddet (Acımak) - Mürşit Efendi (Acımak) – Sâra (Bir Kadın Düşmanı) - Homongolos Ziya (Bir Kadın Düşmanı) - Necdet (Bir Kadın Düşmanı) - Feride (Çalıkuşu) - Munise (Çalıkuşu) - İffet (Damga) - Halil Hilmi Efendi (Değirmen) - Hamit Bey (Değirmen) - Hüseyin Kenan (Dudaktan Kalbe) - Lâmia (Dudaktan Kalbe) - Şeref Bey (Gizli El) - Kahraman-Anlatıcı (Gökyüzü) - Sevim (Gökyüzü) - Mükerrerem (Gökyüzü) - Süleyman Kemal (Harabelerin Çiçeği) - Seniha (Harabelerin Çiçeği) - Gülsüm (Kızılıcak Dalları) - Nadide Hanım (Kızılıcak Dalları) - Süleyman (Son Sığınak) - Makbule (Son Sığınak) - Servet Bey (Son Sığınak) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Şevket (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Kemal Murat (Ateş Gecesi) - Afife (Ateş Gecesi) - Züleyha (Eski Hastalık) - Yusuf (Yaprak Dökümü) - Ali Osman (Eski Hastalık) - Ömer (Kan Davası) - Hacı Rüstem (Kan Davası) - Talât (Miskinler Tekkesi) - Nazmi (Akşam Güneşi) - Jülide (Akşam Güneşi) - Şükran (Akşam Güneşi) - Sabri (Kavak Yelleri) - Emin Hulûsi (Kavak Yelleri)

Homongolos Ziya (Bir Kadın Düşmanı) Kapalı/Sosyal

Daha küçük yaşlarda annesini kaybetmiş olan Ziya, ilgisiz babası ve üvey annesi tarafından çirkinliği ve karakter olarak da çekilmezliğinden dolayı yatılı bir okula verilmiştir. Aile şefkatini hiç tadamamış olan Ziya, eğitimine başladığı okulda özellikle üst sınıflarda okuyan öğrenciler tarafından sürekli dövülmeye başlamıştır. Oldukça vahşi ve acımasız bir ortamda tek başına kalmış olan Ziya kimseye güvenmemeye ve fiziksel olarak en güçlü kişi olmaya karar verir. Okulun en korkulan zorbasına dönüşen Ziya'ya hiç kimse aksi bir harekette bulunmaya cesaret edemez. Çirkinliğinden dolayı asla bir kadın tarafından sevilmeceğine ve samimi dostluklar kuramayacağına kendini inandırmış olan Ziya yalnızlık üzerine okumalar yapar ve bu durumu mümkün olduğunca özümser. Bütün insani duygularını köreltmek için elinden geleni yapar. Bilhassa hiçbir kadına âşık olup derin hayal kırıklıkları yaşamamak için kadın düşmanı gibi görünür ve onlarla sürekli olarak alay eder. Bu sayede Ziya tanıdığı bütün kadınları kendinden uzaklaştırır. Determinist bir bakış açısıyla çirkinliğinin karakterine de yansıdığı konusunda kendini ikna etmiştir. Dışarıdan kendini oldukça sert ve yalıtık bir karakter gibi göstermeyi başarmış olsa da oldukça ince, duyarlı, duygusal, nazik ve hisli bir karakterdir. "Romanda toplum kendisini düşman olarak gördüğü/dışladığı bir bireyin etkiye tepki prensibiyle duyarsız ve duygusuz bir varlık olarak geri dönüşü görülür. Fiziksel anlamda güzellikten yoksun olan Ziya'nın bu yapısından dolayı toplum tarafından yalıtık bir dünya içine itilerek sosyalleşmesine izin verilmez. Toplum içinde sosyalleşmeyen Ziya, kendini ifade etmek/göstermek amacıyla farklı yollara sapar" (Kanter 2008, 193).

Afife (Ateş Gecesi) Açık/Sosyal/Sorumlu

Aydın'ın Milas bucağına bağlı bir Rum mahallesinde yaşayan Afife, Giritli Sklavaki ailesinin en küçük kızıdır. Başkarakterin aşk duygusunu yansıttığı bir nesne konumundadır. Anlatıda aslında Kemal Murat'ın ağzından onun öyküsü anlatılır. Genç yaşta İzmirli bir tüccarla evlenmiş ve bir çocuğu olmuştur. Eşini sevmediği ve ondan ayrılmak istediği ondan hiç bahsetmemesi ve adı geçtiğinde yüzünün bozulmasından anlaşılır. Güzelliği, zekâsı ve ağırbaşlılığıyla herkesin ilgisini çeker. Eşinden boşanmaya çalıştığına dair söylentiler mahalleliler arasında konuşulmaktadır. Dönemin kadınlarına göre ilerici ve cesur bir görüntü verir. Ancak ailesinin benimsemiş olduğu ahlaki ilkeleri ve gelenekleri kendisi de benimsemiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'yla birlikte Sklavaki ailesi dağılır ve Afife'nin Kemal Murat'la birleşmek için önünde hiçbir engel kalmaz. Aciz ve perişan bir görünümde olsa da Afife Kemal Murat'a aşkını ilan eder ve yıllarca onu beklediğini söyler. Kendinden yaşça küçük bir erkeğe beslediği aşk trajik bir biçimde sonlanır.

Süleyman Kemal (Harabelerin Çiçeği) Açık/Sosyal

İstanbul'daki bir köşkte dünyaya gelmiş olan başkarakterin babası Sultan Abdülhamid'in yaverlerinden biri olan bir paşadır. Varlıklı bir ailede dünyaya gelen Süleyman Kemal'in sarı saçları, yeşil gözleri ve kusursuz güzelliği herkesin ilgisini çeker. Ailenin en değerli süslerinden biri haline gelen Süleyman Kemal görmüş olduğu ilgi, alaka ve sevgi sonucunda şımarık, cüretkâr, canlı ve hareketli bir çocuk olmuştur. Ebeveynlerinden ziyade onu en samimi şekilde seven kişi sütünesi Ayşe Hanım'la teyzesinin kızı Seniha olur. Paşa baba Süleyman Kemal'in hünkâr yaveri olmasını beklerken o ressam olmak ister. Babasının padişah hafiyelerinden biri olduğunu öğrenen Süleyman Kemal ebeveynlerine

karşı duyduğu saygıyı ve sevgiyi yitirmeye başlar. Yüzünün yanmasından sonra ebeveynleri tarafından ötekileştirilip yalnızlaştırılması üzerine tamamen aileden kopar. Mekteb-i Sultânî’de eğitim aldıktan sonra Paris’te yükseköğrenim görür ve göz doktoru olur. Merhum babasından kalan mirasla bir daha çalışmaya gerek duymayacak kadar zengin olur. Yüzünün yanmasından sonra eskisinden tamamen farklı bir muameleyle karşılaşan Süleyman Kemal’e bir ucubeymiş gibi davranılır. Dış görünüşünden dolayı istenmeyen hatta tiksiniilen bir kişi olması nedeniyle kendi içine kapanır ve toplumdan soyutlanır. “Yalnızlık ve kaçış sendromu içinde bir yaşam sürmesine rağmen, insanlara olan sevgisini korumayı bilir. Süleyman Kemal, kendi mutsuzluğunu kabullenip, başka mutsuz insanlara yardım etmeyi hedefleyen idealist bir kahramandır” (Kanter 2008, 45).

TİYATROLAR

Genel bakış : Çoğunlukla yeni kurulan rejimin değerleri ve ilkeleri güdümünde hareket eden, halkevleri ve mekteplerde sahnelenmek üzere kaleme almış olduğu piyeslerinde Reşat Nuri Güntekin idealist kişilere sıkça yer verir. Toplumcu eğitmek ve bilinçlendirmek piyeslerin başlıca görevidir. Bundan dolayı piyeslerinde çeşitli roller verdiği kişiler seyircilere gerekli iletilerin verilmesine hizmet eder. Tiyatro eserlerinde yer alan karakterler kişilik özellikleri bakımından birbirleriyle çatışacak şekilde tasarlanırlar. Kişilik özellikleri bakımından birbirlerinin tamamen zıttı olan karakterler birbirleriyle çatışma halindedirler. Olumlu karakterlerin karşısına mutlaka olumsuz karakterler de yerleştirilir. Belirli görevler edinmiş ve amaçlarına ulaşmak için yılmadan mücadele eden karakterlere kimi zaman olumsuz karakterler engel olmaya çalışırlar. Olumlu karakterlere daha fazla yer verildiğinden karakterlerin açık, sosyal, sorumlu ve mantıklı kişilik özelliklerine sahip oldukları görülmektedir.

Açık : Züleyha (Eski Şarkı) – Yusuf (Eski Şarkı) – Ayşe (Eski Şarkı) – Ferhunde (Yaprak Dökümü) – Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) – Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) – Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) – Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) – Muallim (Bir Kır Eğlencesi) – Orhan (Bir Yağmur Gecesi) – Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) – Kaya (Bir Yağmur Gecesi) – Nermin (Felaket Karşısında) – Leylâ (Eski Borç) – Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) – İhtiyar (Şemsiye Hırsız) – Hilmi Efendi (Hüllecî) – Şerif (Hüllecî) – Tercüman (istiklâl) – Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) – Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti) – Şefkat (Ümit Mektebinde) – Necmiye (Ümit Mektebinde) – Muavin (Ümit Mektebinde)

Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) Sosyal/Sorumlu/Mantıklı

Reşat Nuri Güntekin’in kaleme almış olduğu tiyatro oyununun başoyuncusu Zerrin’dir. Mısırlı Mahpeyker Hanım’a ait olan özel okulda öğrencidir. Oyun sırasında yaptığı bir yaramazlık nedeniyle yönetime şikâyet edilir. Ancak yaptığı haylazlıklara gülünç ve zekice cevaplar üretmek konusunda yeteneklidir. Başmuallim’in odasına getirilen Zerrin’den dikim odasındaki kumaşları kestiği için şikâyetçi olunur. Ancak o, soğuk havalarda gölde yüzen ördeklerin üşümesinden endişelendiği için onlara kıyafet örmek amacıyla kumaş kestiğini söyler. Bunun üzerine bütün arkadaşları kır eğlencesine giderken kendisine ceza verilir. Ancak Mısırlı Mahpeyker Hanım’ın okulu ziyareti sırasında Zerrin inisiyatif alarak öğrenciler dönene kadar onu oyalamaya başlar. Değişik tiplere bürünen Zerrin alaycı bir üslupla dönemin toplumunu ve siyasetini mizah unsuru yapar. Okul sahibesini oyalamak konusunda başarılı olan Zerrin oyunun sonunda kızamık taklidi yaparak on günlük izin almayı, yani ödüllendirilmeyi başarır. “Görüldüğü gibi, haylaz ve zeki olan bu talebe, oyunu tek başına çekip çevirmiş ve izni koparmayı başarmıştır” (Peker 2019, 216).

Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) Sosyal/Sorumlu/Mantıklı

Piyenin başoyuncularından biri olan Nabi Efendi mülkiye memurluğundan azledilmiştir. Memuriyetten azledildikten sonra mali sıkıntılar yaşamaya başlamış olan Nabi Efendi çarşıda antikacı dükkânı işleten Hacı Murat’a hiçbir değeri olmayan eski eşyalar satar. Ancak Hacı Murat Nabi Efendi’den çok düşük fiyata aldığı eşyaları yüksek meblağlara satmaktadır. Nabi Efendi Hacı Murat’tan alacaklarını tahsil etmekte zorlanır. Dolayısıyla Nabi Efendi hem alacaklarını tahsil etmek hem de Hacı Murat’a ders vermek için bir oyun tezgahlar. Doğramacı çırağının Mısırlı Sabir Paşa ve Arap Selim’in de Haremağası kılığında girmesini sağlayarak hiçbir değeri olmayan bir keçeyi fahiş fiyata Hacı Murat’a satmayı başarır. Böylece Nabi Efendi hem alacaklarını tahsil etmeyi başarır hem de Hacı Murat’tan intikamını alır. Her ne kadar Nabi Efendi haklı kazanç elde etmeye çalışsa da başkaları tarafından aldatılıp sömürülür. En sonunda yoksul Nabi Efendi de kötülüğe kötülükle karşılık verir. Alman Franç’ın Hacı Murat tarafından kandırılmasına da engel olmaz.

Muavin (Ümit Mektebinde) Sosyal/Sorumlu/Mantıklı

Oyunun başoyuncularından biri olan Muavin Ümit Mektebi'nin idarecilerindendir. Okulun müdürü hasta olduğundan idareden tamamen kendisi sorumludur. İdeal bir öğretmen ve idareci tiplmesi olan Muavin öğrencilerin gelişimlerini yakından takip eder. Okuldaki öğrencileri tanıır ve onların durumlarıyla ilgili yorumlamalarda bulunur. Öğrenciler tarafından İzmir muhacirleri için toplanmış yardım parası odasındaki çekmecedeki çalındığında soruşturma başlatır ve soruşturmayı bizzat kendisi yürütür. Müdür Muavin'i eşgüdümle ve ona ne yapması gerektiğini söyler. Muavin de kendisinden istenenleri harfiyen yapmaya çalışır. Soğukkanlı bir tavırla soruşturmayı yürütmeye çalışan Muavin öğrencilerinin ya da çalışanların hırsızlık yaptığını inanmak istemez. Onlara fazlasıyla güvenir. Parayı öğrencilerden birinin çaldığını öğrendiğinde istifa etmek ister. Zira büyük emekler vererek yetiştirdiği çocukların uygunsuz davranışlarda bulunmalarına ya da okuldan atılmalarına razı olamaz. Ancak Müdür yeniden devreye girerek çocuklara yol göstermesi ve güçlü durması gerektiğini söyler. Bunun üzerine Muavin, iyi bir amaç için bile olsa hırsızlık yapmış olan Şefkat'i gözyaşları ve sevgiyle okuldan ihraç eder.

Kapalı : Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) – Hayriye (Yaprak Dökümü) – Küçük Kız (Diş Ağrısı) – Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) – Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) – Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) – Bedri (Göz Dağı) – Hafız Halil (Hülleci) – Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti)

Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) Asosyal/Sorumsuz/Duygusal

"Siyah çarşaf, altın gözlükler... Kırk elli yaşlarında bir kadın... Eski görüşlü, katı kuralları olan zengin bir kadın" (Güntekin 1931, 13). Oyunun önemli oyuncularından biri olan Mısırlı Mahpeyker Hanım aileden varsıl bir kadındır. Ailesinden kalan servetiyle yaptırmış olduğu okulda mülk sahibidir. Oldukça tutucu, gelenekçi, muhafazakâr ve gerici bir dünya görüşüne sahip olduğundan okulda öğrenim gören kız öğrencilerin katı bir ahlak eğitimi almalarını ister, dışarı çıkmalarını istemez ve onların en başta kadınlık vazifelerini öğrenmeleri gerektiğini düşünür. Yemek yapmak ve dikiş dikmek öğrenilmesi gereken en önemli işlerdir. Ancak zaman zaman kendi görüşleriyle ters düştüğü de görülür. Oyunda öğretmenlerle öğrencilerin karşısında yer alan bir güç olarak konumlanır. Kendi değer yargılarını okulunda okuyan kız öğrencilere zorla benimsetmeye çalışır. Mülk sahibi olmanın getirmiş olduğu üstünlüğü bir baskı aracı olarak kullanmaktan çekinmez. Ancak küçük bir kız tarafından kandırılacak kadar saftır. Özünde iyi bir karakter gibi görünse de cahilliği nedeniyle kötü bir konumdadır.

Bedri (Göz Dağı) Asosyal/Sorumlu/Duygusal

"10 yaşında sevimli, esmer yüzlü, bir çocuk" (Güntekin 1931, 16) olarak tasvir edilen Bedri katı disipline inanan ve çocuğun şiddet ve baskıyla yetiştirilmesi gerektiğini düşünen ebeveynler tarafından büyütülür. Görüntüsü ve kim olduğuna dair pek bilgi verilmez. Ancak ebeveynleri tarafından sürekli zorbalığa maruz kaldığından sindirilmiş ve özgüveni kaybolmuştur. Aslında Bedri ebeveynleri ve kendisi için hem ne yapması hem de ne yapmaması gerektiğini bilmektedir. Kendisinden uslu, itaatli, çalışkan, tokgözlü, ağırbaşlı ve çalışkan olması istenir. Bedri bu özelliklerin her birine sahip olsa da ebeveynleri onu cezalandırmak için fırsat kollar. Bazı zamanlar Hasan işte ya da sokakta kızmış olduğu birine tepki gösteremez. Biriken öfkesini Bedri'ye kızarak, onu döverek ve cezalandırarak giderir. Ancak Bedri bu durumun farkındadır. Zaman zaman sırf babasının öfkesini yatıştırmak ve bilinmezlikten kurtulmak için bilerek kabahat işler. Bütün olumlu kişilik özelliklerine rağmen Bedri maruz kaldığı şiddet ve baskı nedeniyle sindirilmiştir.

Hafız Halil (Hülleci) Sosyal/Sorumsuz/Duygusal

Anlatının önemli karakterlerinden biri olan Hafız Halil Şerif'in kardeşi, Rukiye'nin oğlu ve Melek'in eşidir. Ramazan aylarında cer hocalığı yaparak gelir elde etmektedir. Bunun haricinde üfürükçülük yaparak para kazandığı da söylenir. Kişilik yapısı bakımından Hafız Halil oldukça saf, budala ve edilgen bir karakterdir. Vakalarda önemli bir aktör olarak yer alsa da figüratif bir karakter denebilecek kadar edilgendir. Şerif tarafından sürekli kandırılır ve kendisinden istenen her şeyi sorgulamadan kabul eder. Budalalığı ve iradesizliği nedeniyle eşini boşar ve bir daha onunla evlenemez. Piyesteki karakterler arasında kaybeden tek kişi olur. Korkaklığı ve edilgenliği nedeniyle daima geri planda kalır ve başkaları tarafından kullanılır. "Masum olmasına rağmen söz söyleyememe, irade ortaya koyamama nedeniyle toplumsal anlamda tanıdık bir tiptir. Baskılanan, küçümsenen ve ihanet edilen bir tiptir. Ailesinin borçlarını ödeyebilmek için hafızlığını kullanarak para toplamak ister. Tamamen olumlu ve ahlakî bir durum olmasına rağmen başkasının edindiği borçları kendisinin ödemeyi seçmesi nedeniyle oyundaki cezayı o öder" (Demir 2017, 135).

Sosyal : Züleyha (Eski Şarkı) - Yusuf (Eski Şarkı) - Ayşe (Eski Şarkı) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) -

Kaya (Bir Yağmur Gecesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Bedri (Göz Dağı) - Leylâ (Eski Borç) - İhtiyar (Şemsiye Hırsızı) – Refik Efendi (İhtiyar Serseri) - Hilmi Efendi (Hülleci) - Hafız Halil (Hülleci) – İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Muavin (Ümit Mektebinde) – Memurlar (Vergi Hırsızı)

Memurlar (Vergi Hırsızı) Sorumlu/Duygusal

Vergi Hırsızı adlı tiyatro oyununda farklı sahnelerde rol oynayan polis, muallim, Türk zabiti, Cevat ve hastabakıcı gibi karakterler devleti temsil etmektedirler. Devleti temsil eden her bir oyuncunun ödenmeyen vergiler nedeniyle ciddi derecede perişanlık yaşadığı ve yine her birinin işlerini kaybettiği görülür. Polis, vergisini ödememiş olan Demir'i savunacak durumda değildir. Zira işini kaybetmiştir ve artık kolluk gücü değildir. Aynı şekilde muallim de Demir'in ödemediği vergiler yüzünden işsiz kalmıştır. Artık herhangi bir çocuğun eğitiminden ya da öğreniminden sorumlu değildir. Türk zabiti de ecnebi ordularının işgali karşısında çaresizdir. Demir'in ödemediği vergilerden dolayı devlet kendisine kurşun bile tedarik edememiştir. Demir'in ödemediği vergiler nedeniyle köprü yapım çalışmaları yarıda kalmış ve Cevat işsiz kalmıştır. Yoksulluk ve işsizlikten dolayı Cevat memleketini terk etmek zorunda kalır. Yaşlanmış ve yoksullaşmış olan Demir yardım dilenmek için Memleket Hastanesi'nin kapısını çaldığında kapı duvar olur. Hastabakıcı, ödenmemiş vergiler nedeniyle hastanenin kapatıldığını söyler. Devletin sözcüsü ve kurumlarının temsilcisi konumda olan karakterler Demir'e ders verir ve söylemleriyle onu uyarırlar.

Orhan (Bir Yağmur Gecesi) Açık/Sorumsuz-Sorumlu/Mantıklı

Otuz beş yaşlarında olan başoyuncu iki mektep bitirmiş İstanbullu bir kentlidir. Babasından miras kalmış olan çiftliği satmak amacıyla Sarıova'ya gelir. Herhangi bir işte çalışmayan Orhan vaktini genel olarak spor yaparak, kitap okuyarak, seyahat ederek, dans ederek, müzik ve resim yaparak geçirir. Geçim derdi olmasa da vaktini harcadığı şeyler onun yalnızlığını gidermez ve bunalımına son vermez. Sarıova'da bulunduğu dönemde yaşanan su taşkını sırasında sığınacak yer arayan kişilere çiftliğini açar. Onların ihtiyaçlarını gidermeye çalışır. İstanbullu bir kentli olarak Anadolu insanına yabancı olan Orhan yakından gözlem yapma ve Sarıovalılarla yakınlaşma fırsatı yakalar. Sarıova halkının bilinçlenmesi ve Sarıova'nın kalkınmaya başlamasıyla daha büyük bir amaca hizmet edebileceğini gören Orhan Kaya'ya evlenme teklifi eder. Evlenme teklifinin kabul edilmesiyle Sarıova'ya kök salmaya ve onun kalkınmasına katkı sağlamaya karar verir.

Necmiye (Ümit Mektebinde) Açık/Sorumlu/Duygusal-Mantıklı

Oyunun başoyuncularından biri olan Necmiye Ümit Mektebi'nin kız öğrencilerinden biridir. Önemli bir paşanın kızı olduğundan varlık içinde yaşamaktadır. Geçim ve gelecek derdi olmamasına rağmen Şefkat'in okuldaki başarısını kıskanır. Bundan dolayı tatillerde ve ders aralarında bile ders çalışarak sınavlarda Şefkat'ten daha yüksek puanlar almaya çalışır. Ancak Necmiye bu amacına ulaşamaz. Sınavlarda daima Şefkat'in gerisinde kalır. Muavin Necmiye'nin gelecek kaygısı olmadığından Şefkat'i asla geçemeyeceğini düşünür. İzmir muhacirleri için okulda toplanmış olan yardım parasının Necmiye tarafından alındığı düşünülür. Zira çekmeceyi kıran makasın ona ait olduğu bilinmektedir. Ancak Necmiye makası Şefkat'e vermiştir. Hırsızın Şefkat olduğunu bilen Necmiye, bildiklerini Muavin'e anlatmadan önce onunla görüşür. Yapılan görüşme sonucunda Necmiye Şefkat'in iyi bir amaç için parayı çaldığını anlar ve onun suçunu üstlenir. Şefkat Necmiye'nin yaptığı iyilik altında ezildiğini görünce gerçeği itiraf eder.

Asosyal : Hayriye (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) - Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - Şerif (Hülleci) – Adalı Hüseyin (İstiklâl) - Tercüman (istiklâl) - Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti)

Ferhunde (Yaprak Dökümü) Açık/Sorumsuz/Duygusal

"*Yaprak Dökümü*"nde Şevket'in karısı olan Ferhunde, yirmi sekiz yaşında gösterişi seven bir kadındır. İlk zamanlar Ali Rıza Bey'den kitap almaya gelen bu komşu kadın, bir süre sonra evin oğlunu baştan çıkarıp onunla evlenir. Bütün ailenin gözünü boyayan gelin, evin bütün otoritesini ele alır. Ali Rıza Bey'in meleklere dediği kızları Necla ve Leyla'yı, sürekli eğlencelere götürür. Gitmedikleri vakit de onlarla birlik olup evde parti düzenler. Kızlara hediye ettiği gramofonla birlikte eve girmiş, Şevket ile evlenip yenilik karşıtı babayı zor durumda bırakmıştır. Ferhunde, olayların akışını ve yaprak dökümünü hızlandıran bir kahramandır" (Peker 2019, 231). "Ferhunde erkek hegemonyasının tekelinde tutamadığı ve ahlakî anlamda kötü bir kadın olarak verilir. Ancak Ferhunde babasızlık ve kocasızlık nedeniyle bir anlamda erkeğe de isyan eder. Fakat kurgunun "yanlış ve bilinçsiz bir asrileşme" üzerine

olması nedeniyle Ferhunde yoldan çıkmış olarak sunulur seyirciye. Ferhunde işini bilen bir kadındır. Oyunlar çevirebilmekte, Şevket'i ayartabilmektedir. Güçlü bir kadındır. Bu nedenle Leyla ve Necla'yı kendisine bağlayarak onları değiştirmiştir. Ferhunde tipi modernleşme sürecinde kadına biçilen rolün ahlakî açıdan kötü bir örneğidir. Yoldan çıkmış ve erkeğe karşı sadakatsiz kadının toplumsal anlamda önemli bir tipini yansıtmaktadır" (Demir 2017, 137).

Adalı Hüseyin (İstiklâl) Sorumlu/Duygusal-Mantıklı

Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu *İstiklâl* adlı mektep temsilinin otuzlu yaşlarındaki başoyuncusu; sürekli vukuat çıkararak ve iflah olmaz bir suçlu olan Adalı Hüseyin'dir. Adalı Hüseyin, bir kadın meselesinden dolayı kavga ettiği genç delikanlıyı öldürmekten yargılanıp suçlu bulunur ve mevcut kanunlar uyarınca idam cezasına çarptırılır. Kütüğü Terma Adası'nda olan Adalı Hüseyin artık başka bir ulusun tebaasıdır. Terma Adası belediye başkanı olan büyük kardeşi Resul'ün girişimleri sayesinde idam cezasından kurtulur. Ancak adanın artık başka bir ülkenin sınırlarına dahil olduğunu öğrenip kendisine yeni devletin tebaası olması teklif edildiğinde öfkelenir. Zira Adalı Hüseyin iflah olmaz bir serseri ve suçlu olduğunu kabullense de özgürlüğünden asla vazgeçmez. Ülkesinin, devletin ve ulusunun onurunun ayaklar altında çiğnenmesinden rahatsızlık duyar. Ülkesinin bağımsızlığından asla taviz vermeyeceğini söyleyerek yabancı temsilcilerin teklifini reddeder. General Galo'ya boyun eğmeyi ve başka bir ulusun tebaası olmayı kabul etmez. Kendi ülkesinde mahpus olmayı ya da idam edilmeyi yeğler. Vatansever bir tiplene olarak okurun/seyircinin karşısına çıkar.

Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) Açık/Sorumlu/Duygusal-Mantıklı

Reşat Nuri Güntekin tarafından 1924 yılında kaleme alınmış olan mektep temsilinin başkişisi Gazanfer Paşa sert mizaca sahip muzaffer bir komutandır. Cepheden yeni dönmüştür. Küstahlıkları ve inatlarından dolayı gazetecilere öfkeli. Hatta onlardan nefret etmektedir. Onlarla hiçbir şekilde görüşmek ve onlarla mülakat yapmak istemediği gibi onlara bir kare fotoğraf dahi vermek istemez. Herhangi bir gazeteciyle karşılaşmamak için evinden dışarı çıkmaz ve kapısının önüne nöbetçi koyar. Aşırı ısrarcı ve sınırı aşan gazetecilerin vurulmasını emreder. Harp sırasında kanlı mücadelelere girdiği düşmanlarını gazetecilere tercih eder. Paşa, odasına izinsiz giren Gazeteci Vehbi'nin söylemlerini çarpıtarak onunla oyun oynar ve onu küçük düşürür.

Sorumlu : Züleyha (Eski Şarkı) - Yusuf (Eski Şarkı) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) - Küçük Kız (Dış Ağrısı) - Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) - Kaya (Bir Yağmur Gecesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Bedri (Göz Dağı) - Leylâ (Eski Borç) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - İhtiyar (Şemsiye Hırsızı) - Refik Efendi (İhtiyar Serseri) - Hilmi Efendi (Hülleci) - Adalı Hüseyin (İstiklâl) - İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Muavin (Ümit Mektebinde) - Yusuf (Vergi Hırsızı) - Memurlar (Vergi Hırsızı)

Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) Kapalı/Sosyal/Duygusal

Piyesin başkişisi olan altmış yaşlarındaki Ali Rıza Bey Bâbiâli'de yetişmiş eski bir mutasarrıftır. Devlet kademelerinde yıllarca çalışıp emekli olduktan sonra Muzaffer Bey'in bütün şirketi olan Altın Yaprak'ta mütercim olarak çalışmaya başlamıştır. Evlidir ve dördü kız biri oğlan olmak üzere beş çocuğu vardır. Bağlarbaşı'ndaki bir köşkte yaşayan Ali Rıza Bey'in maddi durumu gayet iyidir. Fakat bir namus meselesi nedeniyle işi bırakmak zorunda kalınca zaman içinde maddi olarak dibe vurur. Okumayı çok seven ve dış dünyaya kapalı olan Ali Rıza Bey'in sığındığı yer ailesi ve odasıdır. Fakat maddi gücünü kaybetmesiyle birlikte Ali Rıza Bey'in güvendiği ailesi ve düzeni yavaş yavaş çökmeye başlar. Ali Rıza Bey başlangıçta odasındaki kitapları daha sonra da odasını kaybeder. Kızlarını dış dünyadan korumak için bir şeyler yapmaya çalışsa da girişimlerinin hepsi yetersiz kalır. Değişen dünyaya karşı var olanı korumayı çalışan Ali Rıza Bey'in yıkımı direndikçe daha şiddetli olur. İlkeli, iradeli, kültürlü, dürüst, çalışkan, sorumlu, namuslu ve güvenilir bir karakter olarak yeni dünyada öteki haline gelir. Maruz kaldığı psikolojik şiddet ve baskı sonucunda Ali Rıza Bey düşkün haline gelir. En sonunda evini ve ailesini de kaybeder. Yabancılaşmaya karşı direnen Ali Rıza Bey'in her geçen gün güç kazanan anamalcı düzene ve onun yarattığı çağın ruhuna yenilip en sonunda akıl sağlığını yitirdiği görülür.

Züleyha (Eski Şarkı) Açık/Sosyal/Mantıklı

Millî Mücadele'de Toroslarda Fransızlara karşı çetecilik yapmış ve gazi olmuş olan Miralay Ömer Bey'in kızı İstanbul'da yaşayan dayısının yanında yetişmiş ve Amerikan Koleji'nde eğitim almıştır. Öğrencilik yıllarında oldukça başarılı bir öğrenci olan Züleyha öğretmenleriyle sohbet edecek ve konferans verebilecek kadar iyi seviyede İngilizce öğrenmiştir. Kolejdeki eğitimini tamamlamasının

ardından onun Amerika'ya gideceği ve oldukça başarılı bir kadın olacağına inanılır. Fakat savaşın ardından bir kutlama münasebetiyle babası tarafından Silifke'ye çağırılan Züleyha oraya gider ve babasının isteği üzerine onun eski neferlerinden biri olan Yusuf'la evlenir. Evliliğinin ilk yıllarında oldukça mutlu olsa da zaman içinde bedensel olduğu gibi düşünsel olarak da ele geçirilmek istendiğini anlayan Züleyha Yusuf'tan soğur ve ciddi olarak ondan ayrılmak ister. Züleyha Yusuf'u sevmektedir fakat onun doğup büyümüş olduğu taşraya ve köylü sınıfına alışmamıştır. İçine doğmuş ve içinde büyümüş olduğu çevreden dolayı yeni hayatına uyum sağlamakta zorluk yaşayan Züleyha benzeştirildiğini hissettiği andan itibaren Yusuf'tan soğur. Özgürlükçü bir dünya görüşüne sahip olan Züleyha kadınlık gururunun eşi, erkekler veya kadınlar tarafından ayaklar altına alınmasına izin vermez. Her ne kadar Yusuf'u sevse de hem insanlık hem de kadınlık gururunu korumak için ondan ayrılmak zorunda kalır.

Hilmi Efendi (Hülleci) Açık/Sosyal/Duygusal-Mantıklı

Piyenin başkarakteri olarak rol oynayan Hilmi Efendi 40-45 yaşlarındadır ve tapu kâtipliğinden azledilmiştir. Doğduğu günden itibaren birçok talihsizlik yaşamış ve çeşitli haksızlıklara maruz kalmıştır. Çalıştığı kurumda yükselmesi gerekirken yükselmemiş ve yoksul bir hayat yaşamaya mahkûm olmuştur. Yaşadığı sorunlardan dolayı intihar etmeyi düşünen Hilmi Efendi'yi hırsızlık yaparak geçimini sağlayan Ermeni Parnak intihar etmekten vazgeçirip yanına alır. Birlikte yaptıkları ilk soygun sırasında Hilmi Efendi yakalanır ve görmüş olduğu Melek'e âşık olur. Her özelliğiyle olumlu bir karakter portresi çizen Hilmi Efendi Melek'le hülle nikâhı yaptıktan sonra sevdiği kadına sahip çıkar. Piyenin başlangıcında okurun/seyircinin karşısına korkak, çekingen bir tiplere olarak çıkan Hilmi Efendi'nin Melek'le evlendikten sonra cesaret kazandığı görülür. Doğrucu Davut rolünü üstlenen Hilmi Efendi sırları ifşa eder, sorunları çözüme kavuşturur, verilecek iletileri verir ve ahlaki düzeni sağlar.

Sorumsuz : Hayriye (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Şerif (Hülleci) - Hafız Halil (Hülleci) - Tercüman (istiklâl) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti) – Demir (Vergi Hırsızı)

Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) Açık/Asosyal/Mantıklı-Duygusal

Balıkesir Muhasebecisi adlı melodramın başoyuncusu altmış üç yaşında bir iş insanıdır. Balıkesir'de fatura muhasebe müdürü olarak çalışmış olduğu dönemlerde Tahir; yardımseverliği, diğerkâmlığı, namusu ve ahlakıyla bölge insanı tarafından evliya olarak nitelendirilir. Bölgede yaşayan herkesin güvenini kazanmıştır. II. Dünya Savaşı yıllarında kendisine bir şirketten ortaklık teklif edilir. Başlangıçta iş teklifini reddetmiş olan Tahir eşinin tehditleri ve ısrarları üzerine teklifi kabul eder. Yağ, demir, vagon ve ray ticaretinin yanında başka işler de yaparak altı yıl içinde ülkenin önemli varlıklarından biri haline gelir. Bakanlar bile ona büyük saygı gösterir. Yasa dışı yollardan kazandığı parayla sınıf atlamış olan Tahir kişilik olarak da tamamen değişir. Kumar oynar, eğlenceler düzenler, içki içer, kadınlarla kırıştırır ve başkalarına karşı buyurgan ve kabadir. Eski ideallerine, inançlarına ve insani değerlerine tamamen yabancılaşmış olan Tahir vahşi anamalcılığını insanlara sunmuş olduğu hayali gerçekleştirmiştir. "*Balıkesir Muhasebecisi* oyununda olayları yöneten, güçlü bir aile reisi olan Tahir Bey, zeki ve uyanık bir adamdır. Karısı ve çocuklarının tuzağına düşmez. Hem parasını yiyip hem kendisine cephe almalarına müsaade etmez. Onları kendi silahlarıyla vurup galip gelir" (Peker 2019, 251).

Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti) Kapalı/Sosyal/Duygusal

Tanrı Dağı Ziyafeti adlı komedi oyununun başoyuncusu olan Diktatör Kantemel'in en sadık yardımcılarında biri Komutan Mola'dır. Kantemel'le birlikte yetimhanede büyümüş olan Mola, ilerleyen yıllarda çıkarmış oldukları sahte soy siciliyle saraya girmeyi başarmış ve ardından İngiltere'ye eğitim alması için gönderilmiştir. Savaş döneminde Karkum imparatorunun tahttan indirilmesi için ihtilal gerçekleştirecek olan Kantemel'in yanında yer alır. İhtilal başarılı olduğunda ülkenin diktatörü olan Kantemel'in muhafız alayının komutanı olur. Annesini kaybetmiş olan Ayel'e dadılık yapar. Muhafız alayının komutanı olmasından da anlaşılacağı üzere Kantemel'in en çok güvendiği kişidir. Diktatör olan Kantemel'in sağladığı servetten ve imtiyazlardan faydalanır. İçine zehir katılmış olması ihtimaline karşı Kantemel'in yemeklerini ilk yiyen o olur. Hatta rahatlığını kontrol etmek amacıyla onun yatağına yatan ilk kişi de o olur. İhtilalden önce hiçbir şeyi olmayan Komutan Mola Kantemel sayesinde bağ, bahçe, ev, araba ve nüfuz sahibi olur. Diktatör Kantemel'in kendi maiyetine oynadığı oyunda başrol oynar.

Demir (Vergi Hırsızı) Duygusal

Vergi Hırsızı adlı mektep temsilinin başoyuncusu olan Demir; ellili yaşlarda, gözlüklü ve zayıf bir adamdır. Babasından miras kalan emlakler sayesinde hayatı boyunca çalışmaya gerek duymadan rahat bir hayat yaşamıştır. Hayatı boyunca hiç çalışmamış olduğundan aşırı tembelleşmiştir ve çalışmaya adeta bir külfet gözüyle bakar. Emeğini satmaya ihtiyaç duymadan mevcut sermayesiyle rahat bir hayat yaşamasına rağmen Demir vergi kaçırmaktadır. Sahibi olduğu emlaklerin değerini olduğundan daha düşük göstererek az vergi öder. Ancak tembelliği ve işlediği suçtan dolayı vicdan azabı duyan Demir mide sancısı çeker. Sancıların mide fesadından kaynaklandığını sansa da gördüğü kâbuslardan dolayı vicdan azabı çektiğini fark eder ve mide sancılarının bundan kaynaklandığını anlar. Beş sahne boyunca gördüğü kâbuslarda suçluluk psikolojisi içindedir ve çaldığı vergiler ona vicdani olarak büyük bir yük olur. Başlangıçta faydacı ve fırsatçı bir tiplene olarak sahnede görünen başoyuncu oyunun sonunda hatasını anlar ve bunu düzeltmek için eyleme geçer.

Mantıklı : Züleyha (Eski Şarkı) - Yusuf (Eski Şarkı) - Hacı Murat (Babür Şahın Seccadesi) - Nabi Efendi (Babür Şahın Seccadesi) - Küçük Kız (Diş Ağrısı) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Zerrin (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Orhan (Bir Yağmur Gecesi) - Oğuz (Bir Yağmur Gecesi) - Kaya (Bir Yağmur Gecesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Leylâ (Eski Borç) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - İhtiyar (Şemsiye Hırsızı) - Hilmi Efendi (Hüllecî) - Şerif (Hüllecî) - Adalı Hüseyin (İstiklâl) - İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Kantemel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Muavin (Ümit Mektebinde) - Yusuf (Vergi Hırsızı)

Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) Kapalı/Sosyal/Sorumsuz/Duygusal

Balıkesir Muhasebecisi adlı tiyatro oyununda yer alan oyuncular arasında en gerçekçi olan ve ne istediğini bilen kişi Şerif Ali'dir. Tahir iş insanı olup İstanbul'a taşınmadan önce Şerif Ali Balıkesir'de vergi tahsildarı olarak çalışmıştır. Ailesiyle birlikte bir dağ eteğindeki izbe evde yıllarca yaşamıştır. Ancak Tahir iş insanı olup İstanbul'a taşındığında Şerif Ali ailesiyle birlikte onun Balıkesir'deki evine taşınmıştır. Ardından Tahir'in şirketinin Balıkesir şubesinde müdür olarak görev almasıyla bölgenin varlıklarından biri haline gelir. Tahir kadar gösterişli ve pahalı olmasa da o da Balıkesir'deki evinde davetler düzenler. Derslerinde başarısız olan oğlunu okuldan alıp serbest meslek erbabı olmaya yönlendirir. Ticaretle uğraşmaya başlayan oğlu bir okul müdüründen çok daha fazla para kazanmaya başlar. Şerif Ali Tahir'i daima destekler ve onun iş adamlığını bırakmaması gerektiğini söyler. Zira Tahir'in vurgunculuk işini bırakması durumunda Şerif Ali hem evinden hem de işinden olacaktır.

Leylâ (Eski Borç) Açık/Sosyal/Sorumlu/Duygusal

Oyunun başoyuncusu olan Leylâ bir okulda burslu okumaktadır. Annesini üç yaşındayken yitirmiş ve kendisini kendisinden yedi yaş büyük olan ablası büyütüştür. Annesinin ölümünden sonra varlık sahibi olan babası iflas etmiş ve bir süre sonra da hapse düşmüştür. Ancak Kerim Paşa Leylâ'nın babasını hapisten kurtarmış ve onun memur olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda Kerim Paşa Leylâ'yı kendi öz kızı olan Pervin'den ayrı tutmamıştır. Oldukça haylaz, canlı, hareketli, neşeli ve çalışkan bir genç kız olan Leylâ her oyunda ve yarışmada Pervin'i yenmeyi başarır. Şımarık ve kıskanç bir karakter olan Pervin yenilgiyi hazmedemez. Kerim Paşa'nın konağında çalışan bir kadın Leylâ'yla Arabacı'ya Pervin'in üst sınıftan olduğunu ve hiçbir alanda onun önüne geçmemeleri gerektiğini söyler. Pervin'e ve babasına borçlu olduğunu fark eden Leylâ o günden sonra her konuda Pervin'in gerisinde kalır. Fiziksel, zihinsel ve kişilik olarak her alanda Pervin'den üstün olmasına rağmen kendini geri planda tutar. Bundan dolayı zaman içinde ezilir, özgüvenini yitirir ve kişilik olarak toplum içinde görünmez olur. Ancak bir gün Pervin'in işlediği bir kabahati üstlenerek onun okuldan atılmasına engel olan Leylâ minnet borcunu ödeyerek üzerindeki yükten kurtulur. Bir daha kimseye minnet etmemeye ve kendi ayakları üzerinde durmaya karar verir.

Kaya (Bir Yağmur Gecesi) Açık/Sosyal/Sorumlu

Yirmi beş yaşında olan kadın karakter Sarıova okulunun başöğretmenidir. "Kayanın arkasında bir erkek çocuk elbisesi vardır. Saçları bazı işçilerin yaptıkları tarzda bir kırmızı mendil ile sımsıkı bağlı ve kapalıdır. İlk bakışta bir erkek çocuktan ayırt etmek mümkün değildir" (Güntekin 1941, 18). Başlangıçta çocuksu görünümüyle herkesi yanıltan Kaya güzelliğiyle çevresindekileri etkiler. Oldukça idealist ve çalışkan bir tiplene olan Kaya, felaket sırasında Kızılay şubesi oluşturarak ihtiyaç sahibi herkese yardım etmeye çalışır. Çiftliğe gelerek çarşaf ve kıyafet ister. İkiz kardeşi Çetin'le birlikte Sarıova'da yaşayan Kaya, bir başöğretmen olarak büyük sorumluluk üstlenir. Reşat Nuri Güntekin kaleme almış olduğu yazınsal eserlerdeki öğretmen karakterlere kutsiyet ve önem atfeder. O da Oğuz gibi yerel halkın aşırı bireysel düşünüp hareket ettiğini ve dayanışmanın şart olduğunu savunur. İkinci Perdede

Umumi Müfettiş tarafından yapılmakta olan yatılı okulun başöğretmeni olarak tayin edilir. Oyunun sonunda Orhan'ın evlenme teklifini kabul eder.

Duygusal : Ayşe (Eski Şarkı) - Ali Rıza Bey (Yaprak Dökümü) - Hayriye (Yaprak Dökümü) - Ferhunde (Yaprak Dökümü) - Küçük Kız (Diş Ağrısı) - Tahir (Balıkesir Muhasebecisi) - Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) - Şerif Ali (Balıkesir Muhasebecisi) - Mısırlı Mahpeyker Hanım (Bir Kır Eğlencesi) - Muallim (Bir Kır Eğlencesi) - Nermin (Felaket Karşısında) - Bedri (Göz Dağı) - Leylâ (Eski Borç) - Gazanfer Paşa (Gazeteci Düşmanı) - Refik Efendi (İhtiyar Serseri) - Hilmi Efendi (Hüllecî) - Şerif (Hüllecî) - Hafız Halil (Hüllecî) - Adalı Hüseyin (İstiklâl) - İhtiyar Köylü (İstiklâl) - Tercüman (istiklâl) - Ayel (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Komutan Mola (Tanrı Dağı Ziyafeti) - Şefkat (Ümit Mektebinde) - Necmiye (Ümit Mektebinde) - Demir (Vergi Hırsızı) - Memurlar (Vergi Hırsızı)

Huriye (Balıkesir Muhasebecisi) Kapalı/Asosyal/Sorumsuz

Balıkesir Muhasebecisi adlı tiyatro oyunun hem en etkin hem de en edilgen oyuncularından biri Huriye'dir. Elli beş yaşındaki kadın karakter Tahir'in eşidir. Necdet adlı bir oğlu ve Leylâ adında bir kızı vardır. Tahir'in Balıkesir'de fatura muhasebe memuru olarak çalıştığı yıllarda basma eteğiyle taşlıktaki erişte kesme gibi ev işleriyle vaktinin büyük bir bölümünü geçirirken İstanbul'a taşınmalarıyla hayatı tamamen değişir. Basit bir Anadolu ev kadınıyken Tahir'in servet kazanmasıyla ev işleri yapmaktan kurtulur. İstanbul'a yerleştiğinde Huriye sürekli olarak manikürcülere, pedikürcülere ve kuaförlere gider. Kozmetik ürünlere ve takılara yüksek meblağlarda para harcar. Sürekli olarak davetlerde boy gösterir. Ancak eşinin başka kadınlarla yakınlaşmasını kıskanır. Eline geçen bütün imtiyazlara rağmen eşinin haksız yollardan para kazanmasını sürekli eleştirir ve eski günleri özlediğini söyler. Ancak Tahir'i aferist olmaya mecbur eden kişi Huriye olmuştur. Eski yoksul ama namuslu günlerini özleyen gibi davranırsa da aslında tamamen kendini ve başkalarını kandırmaktadır. Romantik düşünceleri ve hisleri tamamen bir yanılsamadan ibarettir.

Şefkat (Ümit Mektebinde) Açık/Sosyal/Sorumlu/Mantıklı

Oyunun başoyuncusu olan Şefkat, Ümit Mektebi'nin en çalışkan ve en terbiyeli öğrencisidir. İzmir'de doğmuş olan Şefkat'ın ailesi Yunan işgaliyle birlikte ticarethanesini kaybetmiştir. Aynı zamanda işgal sırasında babasını ve büyük kardeşini kaybetmesi üzerine annesiyle birlikte İstanbul'a göç etmiştir. Dikiş dikerek para kazanmaya başlayan anne kızını bir okula kaydettirebilmek için gece gündüz çalışır. Annesinin bu fedakârlığından etkilenen ve ona karşı minnet borcu duyan Şefkat çok çalışır. Her yıl en yüksek notları alıp sınıfının birincisi olmayı başarır. Şefkat, bir paşa kızı olan Necmiye'yle eğitim ve öğrenim alanında rekabet içindedir. Çalışkanlığı ve disiplininin yanında gelecek kaygısı da duyan Şefkat Necmiye'yi dersler konusunda hep geride bırakır. Yunan askerlerinden kaçan bir muhacirin Anadolu'ya geçip direnişe katılması için öğrencilerin İzmir muhacirleri için toplamış olduğu yardım parasını çalar. Şerefının lekelenmesinden ve okuldan atılmaktan korkan Şefkat gerçeği itiraf etmekte zorlanır. Ancak başka bir arkadaşının suçu üstlendiğini ve bu suç altında ezildiğini gördüğünde gerçeği itiraf eder.

Bedri (Göz Dağı) Kapalı/Sosyal/Sorumlu

10 yaşında sevimli, esmer yüzlü, bir çocuk" (Güntekin 1931, 16) olarak tasvir edilen Bedri katı disipline inanan ve çocuğun şiddet ve baskıyla yetiştirilmesi gerektiğini düşünen ebeveynler tarafından büyütülür. Görüntüsü ve kim olduğuna dair pek bilgi verilmez. Ancak ebeveynleri tarafından sürekli zorbalığa maruz kaldığından sindirilmiş ve özgüveni kaybolmuştur. Aslında Bedri ebeveynleri ve kendisi için hem ne yapması hem de ne yapmaması gerektiğini bilmektedir. Kendisinden uslu, itaatli, çalışkan, tokgözlü, ağırbaşlı ve çalışkan olması istenir. Bedri bu özelliklerin her birine sahip olsa da ebeveynleri onu cezalandırmak için fırsat kollar. Bazı zamanlar Hasan işte ya da sokakta kızmış olduğu birine tepki gösteremez. Biriken öfkesini Bedri'ye kızarak, onu döverek ve cezalandırarak giderir. Ancak Bedri bu durumun farkındadır. Zaman zaman sırf babasının öfkesini yatıştırmak ve bilinmezlikten kurtulmak için bilerek kabahat işler. Bütün olumlu kişilik özelliklerine rağmen Bedri maruz kaldığı şiddet ve baskı nedeniyle sindirilmiştir.

ÖYKÜLER

Genel bakış Beş Faktörlü Kişilik Modeli çerçevesinde bakıldığında öykü karakterleri üzerine bir tasnif yapmak oldukça zordur. Zira öyküler oldukça kısadır ve karakterlerle ilgili derinlemesine bilgiler verilmez. Ancak karakterlerin eylemleri, söylemleri ve karakterlere dair betimlemelerden kişilik yapıları üzerine bazı tespitlerde ve çıkarımlarda bulunabilir. Anlatılarını karakterleri çatıştırarak ve birbirlerine düşürerek oluşturan yazarın öykülerinde de zıt kişilik yapılarına sahip olan karakterler görülmektedir.

Açık, sosyal, sorumlu ve mantıklı karakterler öykülerin başkarakterlerinin sahip olduğu kişilik özellikleri olsa da onların karşılarında mutlaka ters kişilik niteliklerine sahip olan karakterler yer almaktadır. Eleştirel gerçekçi bir üslupla toplumsal meseleler eleştirildiği gibi insanlık durumları üzerinde de durulur.

Açık : Hilmi Bey (Eski Ahbap) – Celil Hıfzı Araman (Boyunduruk) – Abdullah Şevki (Olağan İşler/Ahret Dönüşü) – Sitare (Olağan İşler/Yağmur) – Cevdet Bey (Salgın) – Celil Hıfzı Bey (Madalyonun Ters Tarafı) – Perihan (Sönmüş Yıldızlar/Sönmüş Yıldızlar) – Doktor (Sönmüş Yıldızlar/Zoraki Doktor) – Mazhar (Leylâ ile Mecnun/Leylâ ile Mecnun)

Celil Hıfzı Araman (*Boyunduruk*) Sosyal/Sorumlu/Mantıklı

Anlatının başkarakteri ve bazı bölümlerdeki ben-öyküsel anlatıcısı eşsüremsel anlatı zamanında kırk beş yaşlarında olan evli bir kimya profesördür. Henüz çok küçükken annesini kaybetmiş ve babasıyla ilgili yalnızca onun tarafından dövlüdüğü bir anı hatırlamaktadır. Büyük teyzesi Hafız Hanım tarafından büyütülen Celil Hıfzı, Frenklerin Culte des morts adını verdikleri geleneksel bir anlayışla büyütülmüştür. Bundan dolayı tokgözlü, mütevazı, evcimen, çalışkan, muhafazakâr, vicdanlı ve sağduyulu bir kişilik haline gelmiştir. Tarih, felsefe ve edebiyat gibi alanlara oldukça meraklı olsa da kimya profesörüdür. Galatasaray'daki eğitimini tamamladıktan sonra yaşlılıktan hasta yatağına düşen büyük teyzesinin en büyük arzusunu yerine getirmek amacıyla Fındıklı'da ikamet eden emekli gümrük müdürünün kızı Sadiye Hanım'la evlenir. Fakat bu evlilik beklenilen aksine mutluluk ve huzurdan ziyade sıkıntıdan başka bir şey getirmemiştir. Yıllarca eşinin bütün olumsuzluklarına sadece namuslu ve sadık olmasının yanı sıra Rıfkı için katlanmış olan Celil Hıfzı bir gün eşi tarafından aldatıldığını öğrenir. Yıllarca gözü gibi bakıp büyüttüğü çocuğun başkasından olduğu da ortaya çıkar. Oldukça soğukkanlı, mantıklı, sakin ve özgüvenli bir karakter olarak eşinden ivedilikle boşanma kararı alır. Fakat bu boşanmadan en çok Rıfkı'nın zarar göreceğini anlamasıyla vicdani ve duygusal olarak derin bir bunalım yaşayarak Sadiye Hanım'ın reddedemeyeceği bazı maddi fedakârlıklarda bulunarak Rıfkı'yı yanına almaya karar verir.

Cevdet Bey (*Salgın*) Sosyal/Sorumlu

Anlatının başkahramanı olmasına rağmen baskın olmayan ve eylemleri kısaca verilen karakter aslında neredeyse fon karakter niteliğindedir. Anlatıda oldukça az yer almış olsa da eylemleri ve eylemlerinin önemi nedeniyle anlatının başkahramanıdır. İstanbul'da aldığı eğitimi tamamladıktan sonra Karlıbel adındaki bir dağ köyünde öğretmenlik yapmaya başlamış olan Cevdet Bey, devleti eleştirmesi ve halkçı söylemleri nedeniyle özellikle bölgenin eşrafı ve devlet memurları tarafından sevilmmez. Fakat Cevdet Bey doğru bildiği şeyi söylemekten asla vazgeçmez. Karlıbel'de ortaya çıkan salgın hastalığa devletin müdahale etmesi için elinden geleni yapar. İdari kurumlardaki hiyerarşik yapıyı göz onunda bulundurarak ilgili mercilere sırayla durumu bildirir. En sonunda Tanin gazetesine bir mektup yazarak olayın haber olmasını sağlar. Oldukça duyarlı, bilinçli, inatçı, kararlı ve sorumluluk duygusu olan bir anlatı kişisidir. Ona göre umursamaz ve sorumsuz devlet memurlarıyla eşraf halkın yaşadığı sefaletin baş sorumlularıdır.

Abdullah Şevki (*Ahret Dönüşü*) Sosyal/Duygusal/Mantıklı

Anlatının başkarakteri kırk beş yaşlarındadır. Neşesi, iyimserliği ve iyi huylu bir insan olması sebebiyle herkesin sempatisini kazanır. Ancak Abdullah Şevki geçmişte âşık olduğu bir kadın için intihar etmeyi düşünmüş ve ölümün eşiğinden dönmüştür. Yaşlı ve dul bir kadının çıkardığı dedikoduyu gururuna yediremediği için intihardan vazgeçer. Zaman acısını dindirir ve intihar etmeyi düşündüğü için pişmanlık duyar.

Kapalı : Sadiye Araman (Boyunduruk) – Kaymakam (Salgın) – Sadiye Hanım (Madalyonun Ters Tarafı) – Hacı Hafız İlyas (Tanrı Misafiri/Tanrı Misafiri) – İnyet Seza (Tanrı Misafiri/Yaseminli Yuva) – Ekrem Roçilt (Tanrı Misafiri/Bir Centilmen)

Ekrem Roçilt (*Bir Centilmen*) Asosyal/Sorumsuz/Mantıklı

Beyoğlu'nun en ünlü beyefendilerinden biri olan Roçilt başkalarının sırtından geçinerek hayatını idâme eder. Aslında maddi imkanları yaşadığı hayat tarzını karşılamaya yetmemektedir. Fakat Roçilt insanlardan faydalanmayı ve onları sömürmeyi bilir. Oynamış olduğu beyefendi rolüyle insanları etkisi altına almayı ve saygın bir insan olmayı başarır. Böylece başkalarına istediği şeyleri yaptırmayı başarır. Başkaları onun ne kadar talihli ve saygın bir kişi olduğunu konuşsa da aslında yalanlarla dolu bir hayat yaşamaktadır.

İnayet Seza (*Yaseminli Yuva*) Asosyal/Sorumsuz/Mantıklı

İstanbul'da yaşayan İnayet Seza şiir ve edebiyatla ilgilenmektedir. Akıl hocası olan Piyanist Rasim'in öğretileri sayesinde zengin ve kentli kadınları kendine aşık edip onlardan maddi ve manevi olarak faydalanmaktadır. Kadınları romantik hülyalarla aldatan İnayet Seza şiiri ve edebiyatı bir araç olarak kullanır. Yalancı, düzenbaz, vicdansız, sorumsuz, güvenilmez, hedonist ve özenti bir tiptedir. Yirmi dört yaşındaki genç karakter, Mukaddes adındaki varlıklı bir kadınla birlikte yaşıyor olsa da Pakize'yi de tuzağına düşürmek ve ondan faydalanmak ister. Başkalarına ait olan şiirleri kendine aitmiş gibi okur ve başkalarına ait olan öyküleri de bizzat kendisi yaşamış gibi anlatır.

Hacı Hafız İlyas (*Tanrı Misafiri*) Asosyal/Sorumsuz/Mantıklı

Muğla'nın namli softalarından biri olan Hacı Hafız Yunus'un oğlu Hacı Hafız İlyas, babasının merhum olmasından sonra onun işini devralır. Ancak işsizlik bahanesiyle İstanbul'a gittiğini söyleyerek Bursa'da yaşayan Hacı Ali Efendi'nin evine yerleşir. Oldukça tembel, zevk düşkünü, sahtekâr, yalancı ve insanları sömürmekten çekinmeyen bir tiptedir. Hacı Ali Efendi'nin vicdanını ve toplumsal yapıdaki duyarlılıkları kendi lehine kullanarak emek harcamadan hayatını idame ettirmeye çalışır. Hatta en sonunda evi tamamen sahiplenmeye varıncaya kadar bu sahtekârlığı devam ettirir. Kadınları taciz ve tecavüz edecek kadar arsızlaşır.

Sosyal : Hilmi Bey (Eski Ahbap) - Celil Hıfzı Araman (Boyunduruk) - Abdullah Şevki (Olağan İşler/Ahret Dönüşü) - Sitare (Olağan İşler/Yağmur) - Cevdet Bey (Salgın) - Celil Hıfzı Bey (Madalyonun Ters Tarafı) - Perihan (Sönmüş Yıldızlar/Sönmüş Yıldızlar) - Doktor (Sönmüş Yıldızlar/Zoraki Doktor) - Mazhar (Leylâ ile Mecnun/Leylâ ile Mecnun) – Tahsin Bey (Leylâ ile Mecnun/Balta) – Vecihe (Leylâ ile Mecnun)

Doktor (*Zoraki Doktor*) Açık/Mantıklı

Anlatının başkarakteri yirmi iki yaşlarındayken Haydarpaşa'da Tıp Fakültesinde öğrencidir. Coşumcu bir kişiliğe sahip olan karakter tıptan ziyade şiir sanatıyla ilgilenir. Baudelaire okur ve şiir denemeleri kaleme alır. Ancak mütarekeden sonra maddi ve manevi olarak sıkıntıya giren karakter derslerine odaklanıp mezun olur. Mezun olduktan sonra taşra vilâyetlerinden birinde doktorluk yapmaya başlar. Yerli zenginlerden birinin kızıyla evlenerek bağ bahçe sahibi olur. Doktorluk yapmasının yanı sıra ticaret ve siyasetle de ilgilenir. İki yıl kadar umumi meclis azalığı yapar. Taşrada kaldığı süre içinde eski coşumculuğunu kaybedip gerçekçi bir kişiliğe dönüşmüş olan doktor hem kendi çıkarını gözetir hem de ihtiyacı olanlara yardım etmeye çalışır. Yıllarca yoksul insanları soyarak zenginleşmiş olan bir haydudu dolandırarak ondan intikam alır.

Tahsin Bey (*Balta*) Sorumlu/Duygusal

Anlatının başkarakteri bir diş hekimidir. Annesini ve babasını küçük yaşlarda kaybettiğinden ağabeyi tarafından büyütülmüştür. İyi bir diş hekimi olmasına rağmen kazandığı para kendisine ancak yetmektedir. Buna rağmen Tahsin Bey çalışmayan ve parası olmayan ağabeyine bakmak durumundadır. Hem müşterilerinin kaprislerinden hem de ağabeyinin absürtlüklerinden usanç duymuş olan Tahsin Bey'in en çok aradığı şey huzurdur. Ağabeyine bakmaktan ve onun sürekli gülünç durumlara düşmesinden bıkmış olsa da ona bakmaktan başka bir çaresi kalmaz.

Vecihe (*Leylâ ile Mecnun*) Sorumlu/Mantıklı

Çok küçük yaşlarda annesini kaybetmiş olan Vecihe babasıyla yalnız yaşamaya başlamıştır. Eşi öldükten sonra kendini kumara ve içkiye vermiş olan babasını mutlu etmek için bahçeyi canlı tutar ve onu her gün neşe ve mutluluk içinde karşılayıp evden uğurlar. Aşırı gururlu bir genç kız olan Vecihe bu niteliğiyle ön plana çıkar. Babasının borcunu ödemek için kendisini aşağılık bir kadın olarak gören Celil Ziya'yla birlikte olur.

Asosyal : Sadiye Araman (Boyunduruk) – Muvaffak Bey (Olağan İşler/Tehdit) - Kaymakam (Salgın) - Sadiye Hanım (Madalyonun Ters Tarafı) - Hacı Hafız İlyas (Tanrı Misafiri/Tanrı Misafiri) - İnayet Seza (Tanrı Misafiri/Yaseminli Yuva) - Ekrem Roçilt (Tanrı Misafiri/Bir Centilmen)

Sadiye Araman (*Boyunduruk*) Kapalı/Sorumsuz/Duygusal

Findıklı'da ikamet eden emekli bir gümrük müdürünün kızı olan Sadiye Hanım genç yaşlardayken Celil Hıfzı Bey'le evlendirilir. Kestane rengiyle kızılımsı bir saç rengi olsa da Celil Hıfzı'nın isteği üzerine saçları sarıya boyatılmıştır. Celil Hıfzı tarafından neredeyse kırk yaşında olduğu söylense de kırk yaşının üzerinde olma ihtimali de vardır. Celil Hıfzı Bey'le görücü usulüyle evlenmiş olan Sadiye Hanım o günden sonra herkes için ciddi bir sorun haline gelmiştir. Büyük teyze Hafız Hanım'a çok kötü

davranarak ve her konuda onunla ihtilafa düşerek onun altı ay içinde ölmesinin sebeplerinden biri olur. Evlendiği günden itibaren ne eşine iyi bir eş olmuştur ne de çocuğuna annelik yapmıştır. Bütün zamanını komşularında, davetlerde, eğlencelerde, danslarda ve oyun masalarında geçirmiştir. Kendi hayatı ya da yakınlarının hayatıyla ilgili hiçbir sorumluluk almadığı gibi onlara acı çektirmekten hoşlanır. Muhtemelen hiç tanımadığı ve sevmediği bir adamla evlendirilmiş olan Sadiye Hanım'ın ona acı çektirmekten hoşlandığı söylenebilir. Celil Hıfzı'nın gururunu incitip onu üzecek ya da öfkeliendirecek her şeyi yapar. En sonunda eşini başkalarıyla aldatmış ve başka birinden olan bir çocuğu Celil Hıfzı'nın çocuğu gibi göstermiş olan Sadiye Hanım'ın sırrı ortaya çıkar. Sahip olduğu maddi ve manevi imtiyazları kaybetmek istemeyen Sadiye Hanım eşiyle barışmak ister. Fakat bu mümkün olmaz. Eşinden ayrı kaldığı zaman içinde de aldığı parayla bildiği hayatı yaşamaya devam eder ve çocuğuna annelik yapmaz. Bu da asıl sorunun sevmediği bir insanla evli olmasından kaynaklanmadığını gösterir. Zira komşulardan biri Hafız Hanım'a Sadiye'nin annesiyle babasına da aynı şekilde kötü davrandığını söylemiştir. Amcaoğlundan gebe kalıp çocuk doğuran Sadiye Hanım'ın başka erkeklerle de yattığından şüphelenilir. Sadiye Hanım tam anlamıyla sadist, narsist ve hedonist bir karakterdir.

Muvaffak Bey (*Tehdit*) Mantıklı/Duygusal

Anlatının başkarakteri henüz küçük yaşlarda çevresindekileri kendini intihar etmekle tehdit ederek onlara istediği her şeyi yaptırmaya başlamıştır. Söylemiş olduğu yalan ve oynamış olduğu oyun sayesinde arzularını gerçekleştirmekte muvaffak olur. Fakat âşık olup evlenmek istediği kadına da aynı yalanı söyleyip aynı oyunu oynayan Muvaffak Bey kurmuş olduğu tuzağa düşerek hayatını kaybeder.

Sorumlu : Celil Hıfzı Araman (Boyunduruk) - Sitare (Olağan İşler/Yağmur) - Cevdet Bey (Salgın) - Celil Hıfzı Bey (Madalyonun Ters Tarafı) - Mazhar (Leylâ ile Mecnun/Leylâ ile Mecnun) - Tahsin Bey (Leylâ ile Mecnun/Balta) - Vecihe (Leylâ ile Mecnun)

Sitare (*Yağmur*) Açık/Sosyal/Mantıklı

Anlatının başkahramanı olan Sitare yoksulluk ve zorluk içinde yaşamıştır. Genç yaşlarda babasını I. Dünya Savaşı'nda ve kardeşlerinden birini de Kafkasya Cephesi'nde kaybetmiştir. Okulunu başarıyla bitiren Sitare mezun olmuş olduğu okula öğretmen olarak atanır. Kendini işine ve öğrencilerine adanmış olan Sitare ziyadesiyle mutludur. Öğrencilerini kır gezisine götürdüğü bir gün yağan yağmurdan onları korumaya çalışması sonucunda ıslanan Sitare ağır bir şekilde hastalanır. Hasta yatağına düşmüş olmasının yanı sıra öğrencilerine siper etmek için başörtüsünü çıkarmış olan Sitare meslekten de atılır.

Mazhar (*Leylâ ile Mecnun*) Açık/Sosyal/Mantıklı

50-55 yaşlarındaki şehbenderlikten azledilmiş başkarakter anlatıda aşkla ilgili bir tecrübesini paylaşır. Anlatıda yaşadığı bir olayı kendi ağzından anlatan Mazhar, olayların içinde yer alan bir eyleyen de olduğundan ben-öyküsel anlatıcı konumundadır. Küçük yaşlardayken bir kıza âşık olmuş olan Mazhar, yapmış olduğu gözlemlerle ona olan duygularının ne kadar yanlış olduğunu anlamıştır. Aynı yöntemi kullanarak Leylâ'ya âşık olmuş yeğenini de gafletten kurtarır.

Sorumsuz : Hilmi Bey (Eski Ahbap) - Sadiye Araman (Boyunduruk) - Kaymakam (Salgın) - Sadiye Hanım (Madalyonun Ters Tarafı) - Perihan (Sönmüş Yıldızlar/Sönmüş Yıldızlar) - Hacı Hafız İlyas (Tanrı Misafiri/Tanrı Misafiri) - İnyet Seza (Tanrı Misafiri/Yaseminli Yuva) - Ekrem Roçilt (Tanrı Misafiri/Bir Centilmen)

Hilmi Bey (*Eski Ahbap*) Açık/Sosyal/Duygusal

Eşsüremsel anlatı zamanından iki yıl önce eşini kaybetmiş olan Hilmi Bey ellili yaşlarında olmasına rağmen yaşını soranlara kırk yaşında olduğunu söylemektedir. Bursa'daki Keşiş Dağı'na (Uludağ) yakın bir çiftlikte ikamet eden karakter varlıklı bir isimdir ve Hukuk mezunudur. İki çocuğu vardır. Anlatının başkarakteri ve ben-öyküsel anlatıcısı olan Hilmi Bey'in eşini kaybetmiş olmaktan kaynaklanan sinirsel ve tinsel bunalımı gerçekçi uygulamalar ışığında irdelenir ve ortaya konur. Eşinin acısını unutmak ve bir nebze de olsa rahatlamak amacıyla İstanbul'a gidip Şahinpaşa otelinde konaklamaya başlayan Hilmi Bey Hukuktan arkadaşı Teneke Mahir'le karşılaşır. Şevkiye Hanım'ın ailesiyle yapmış olduğu anlaşma sonucu Mahir Hilmi'yi dolandırır. Kendinden yaşça genç bir kadından ilgi gören Hilmi Bey yumuşar ve huzura yeniden kavuşacağını sanır. İç monologlar ve düşünce akışları aracılığıyla Hilmi Bey'in duyguları ve düşünceleri yakından gözlemlenir.

Kaymakam (*Salgın*) Kapalı/Asosyal/Duygusal

Gökpınar'ın kaymakamı olan anlatı kişisi kişilik özellikleri bakımından çelişkilerle doludur. Aslında oldukça duyarlı ve bilinçli bir karakter olsa da iradesiz ve korkaktır. İdari meselelerle ilgilenmekten neredeyse hiç hoşlanmayan Kaymakam kitap okumayı, yazı yazmayı, dinlediği hoş olayları ya da duyduğu ilginç cümleleri not etmeyi sever. Şiir yazar ve müzikle ilgilenir. Karlıbel'de yaşanan salgını başlangıçta pek umursamamış olsa da olayın daha üst mercilerce duyulmasından endişe ederek harekete geçer. Yazı İşleri Müdürü'yle üstü kapalı bir rekabet içinde olan Kaymakam, unvanını ona kaptırmaktan korkar. Aynı zamanda görevini yerine getirmedeğinin tespit edilmesi üzerine ceza almaktan da çekinir. Karlıbel'e doktor gönderilmesi ve gerekli incelemelerin yapılması için çaba gösterse de bu çaba yetersiz olur. Bunun sonucunda hiç istememesine rağmen kendisine sunulan düzmece raporu kendisinden övgüyle bahsedildiği için imzalar. Muhafazakâr bir kişilik olsa da sanatla ilgilenmeyi sever.

Perihan (Sönmüş Yıldızlar) Açık/Sosyal/Duygusal

Anlatının kadın başkarakteri olan Perihan İstanbul'un Yeşilköy semtindeki bir köşkte büyümüştür. Varlıklı bir ailenin mensubudur. Lala tarafından mektebe götürüldüğü dönemlerde, 12-13 yaşlarında, Hüseyin Kenan'la tanışır ve ona âşık olur. Ancak duygularını sevdiği kişiye açamadığı için başka biriyle evlendirilir. Hüseyin Kenan'ın yazılarını okuyarak teselli bulmaya çalışan Perihan, onun yazılarının zaman geçtikçe acımasız ve kaba bir üslupla yazılmaya başladığını fark eder ve bundan dolayı ona sitem dolu bir mektup yazar. Sevmediği bir adamla evlenmiş ve onun tarafından aldatıldığı süre içinde hiçbir tepki göstermemiş olan Perihan eylemsizliğiyle Hüseyin Kenan'ın umudunu tüketmiştir.

Kaynakça

Aktürk, Şenol. «Reşat Nuri Güntekin'in Hikayelerinde Yapı ve Tema.» Yüksek Lisans Tezi, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.

Alper, Yasemin. «Reşat Nuri Güntekin'in Damga Romanına Felsefi Bir Yaklaşım: "Kant'ın Ahlak Yapısı Önünde İffet".» *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 2021: 511-539.

Demir, Bilal. *Tiyatro Yazarı Olarak Reşat Nuri Güntekin*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Güntekin, Reşat Nuri. *Acımak*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1995.

—. *Akşam Güneşi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2014.

—. *Anadolu Notları*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2018.

—. *Ateş Gecesi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2018.

—. *Babür Şahın Seccadesi - Diş Ağrısı*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.

—. *Balıkesir Muhasebecisi - Tanrı Dağı Ziyafeti*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 1992.

—. *Bir Kadın Düşmanı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2020.

—. *Bir Kır Eğlencesi*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.

—. *Bir Yağmur Gecesi*. Ankara: Ulusal Matbaa, 1941.

—. *Çalkuşu*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.

—. *Damga*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2018.

—. *Değirmen*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.

—. *Dudaktan Kalbe*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2008.

- *Eski Ahbap*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi ve Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş., 2000.
- *Eski Hastalık*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2020.
- *Felaket Karşısında - Göz Dağı - Eski Borç*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.
- *Gazeteci Düşmanı-Şemsiye Hırsızı-İhtiyar Serseri*. İstanbul: İkbâl Kütüphanesi, 1924.
- *Gizli El*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2018.
- *Gökyüzü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.
- *Harabelerin Çiçeği*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1979.
- *Hülleci*. İstanbul: Devlet Basımevi, 1935.
- *İstiklâl*. İstanbul-Ankara: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1934.
- *Kan Davası*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2018.
- *Kavak Yelleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2016.
- *Kızılıcak Dalları*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2019.
- *Leyla ile Mecnun*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2007.
- *Miskinler Tekkesi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret AŞ, 2022.
- *Olağan İşler*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.
- *Salgın & Madalyonun Ters Tarafı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2005.
- *Son Sığınak*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.
- *Sönmüş Yıldızlar*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş., 2018.
- *Tanrı Misafiri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2008.
- *Ümit Mektebinde*. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1931.
- *Vergi Hırsızı*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1933.
- *Yaprak Dökümü - Eski Şarkı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- *Yaprak Dökümü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2002.
- *Yeşil Gece*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1998.

Kanter, Beyhan. «Vehim, Kurban, Gerçeklik: Reşat Nuri Güntekin'in Damga Romanında Birey ve Toplumsal Algı.» *Turkish Studies*, 2021: 701-711.

Kanter, M. Fatih. *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Yapı ve İzlek*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Fırat Üniversitesi, Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Karaburgu, Oğuzhan. «Reşat Nuri Güntekin'in Hikayeleri Üzerinde Bir İnceleme.» Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2001.

Paliço, Elif. «Reşat Nuri Güntekin'in Tanrı Dağı Ziyafeti Oyununda Toplumsal Eleştiri.» *Turkish Studies - Language*, no. 16(2) (202): 773-787.

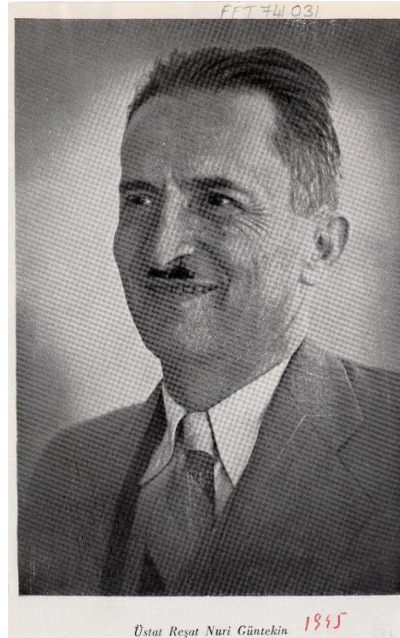
Peker, Hacire. *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro Oyunları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2019.

Sert, Eda. *Reşat Nuri Güntekin'in Anadolu Notları I-II Adlı Eserinin Teması*. Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa: Yakınoğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, 2016.

TEMİZ DİNÇ, Dilek. «Kapitülasyonlar.» *Atatürk Ansiklopedisi*. tarih yok. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kapitulasyonlar/> (erişildi: Ekim 2024, 16).

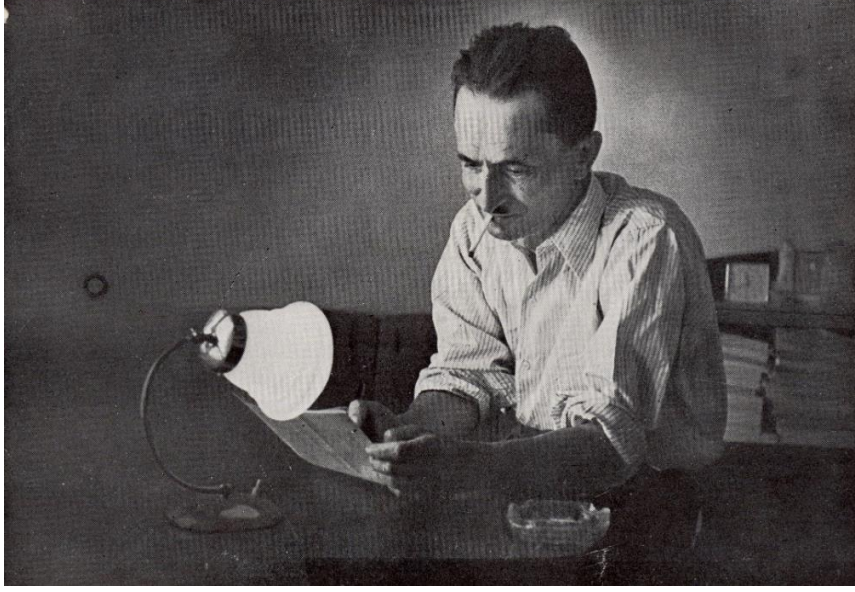
Uysal, Mehmet, ve Özlem Dilaver. «Charles Dickens'in İki Şehrin Hikayesi ve Reşat Nuri Güntekin'in Damga Romanlarında Ana Motif Olarak Fedakarlık.» *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 30 (Aralık 2013): 243-254.

Yazar, Suat. *Reşat Nuri Güntekin'in Eski Hastalık, Ateş Gecesi, Değirmen Romanlarının Olay Örgüsü, Şahıslar Kadrosu, Zaman ve Mekan Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Beykent Üniversitesi, İstanbul: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.

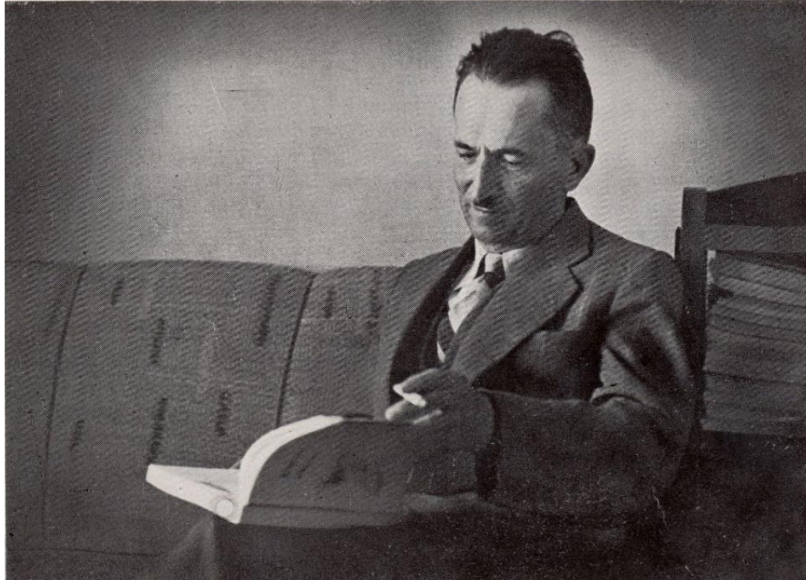
FFT 741 031 E002

Çalıkuşu müellifi yeni romanı «Miskinter Tekkesi» ni hazırlarken... 1945

Büyük romancı odasında dinlenirken 1945

FFT 741 031 E003

FFT 741 031 E007

Üstü apartmanındaki odasından Gençlik Parkını seyretiyor... 1945